

Nr 88.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet, m. m.; given Drottningholms slott den 10 februari 1950.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet;

2) lag angående ändring i lagen den 6 juni 1930 (nr 252) om kommunalstyrelse i stad;

3) lag angående ändring i lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse;

4) lag angående ändring i lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm;

5) lag angående ändrad lydelse av 23 och 70 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 260) om församlingsstyrelse i Stockholm;

6) lag angående ändring i lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting;

7) förordning om ändrad lydelse av 146 § 1 mom. taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379); samt

8) lag angående ändrad lydelse av 6 § lagen den 30 juni 1943 (nr 436) om vägnämnder och länsvägnämnder.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,

enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

Eije Mossberg.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås ändrade bestämmelser om ersättning till innehavare av kommunala förtroendeuppdrag i huvudsaklig överensstämmelse med vad kommunallagskommittén förordat i sitt betänkande i ämnet. Förslaget bygger på huvudgrunderna i gällande lag och innebär i stort sett att kommunernas möjligheter att i vissa bestämda former utge ersättning vidgas. Därjämte föreslås att borgerlig primärkommun under vissa förutsättningar skall få bevilja pension åt arvodesberättigade förtroendemän. De viktigaste nyheterna i förslaget för primärkommunernas del framgå av tabblån på vidstående sida. Härutöver må nämnas att samma ersättningsbestämmelser föreslås skola gälla för de kommunvalda ledamöterna i taxeringsnämnd som för ledamöter i kommunala styrelser och nämnder. Även kommunvalda ombud för val av vägnämnder tillförsäkras motsvarande möjlighet till gottgörelse.

De nya ersättningsbestämmelserna föreslås skola träda i kraft den 1 januari 1951.

Ersättning till förtroendemän inom primärkommunerna.

Ersättningsform	Nu gällande ordning	Kommitténs förslag Väsentliga nyheter	Kungl. Maj:ts förslag
1. <i>Dagtraktamente.</i>	Kan utgå till <i>vald ledamot av kommunal styrelse, nämnd eller beredning</i> samt till <i>revisor</i> för sammanträde och förrättning inom kommunen i kommunens angelägenhet. Belopp: Högst 5: — kr. för dag.	Maximibeloppet höjes för <i>normalfallen</i> till 10: — kr. och för särskilt tidskrävande sammanträde eller där det eljest påkallas av <i>särskilda förhållanden</i> till 16: — kr. <i>Ersättning för särskild resdag</i> kan utgå till traktamentsberättigade samt fullmäktige då resan till eller från sammanträde måste göras på särskild dag.	Intet maximibelopp för särskilt tidskrävande sammanträde eller där det eljest påkallas av särskilda förhållanden. I övrigt = kommittéförlaget.
2. <i>Arvode.</i>	Kan för med uppdraget förenat besvär utgå till sådana ledamot av kommunal styrelse, nämnd eller beredning, som utses till ordförande, sekreterare, kassaförvaltare m. m. eller till innehavare av annan motsvarande befattning inom organet samt till revisor. Beloppet bestämmes för ett år i sänder. Beslutet skall underställas länsstyrelsen.	Arvode skall kunna utgå även till <i>ordförande</i> i stämma eller <i>fullmäktige</i> för med uppdraget förenat arbete. Arvodetsbeslut behöver icke underställas.	= kommittéförlaget.
3. <i>Reseersättning.</i>	Kan utgå till 1) traktamentsberättigade förtroendemän, 2) kommunal- och kyrkofullmäktige (ej stadsfullmäktige) då vägsträckan utgör minst 5 km. (Fullmäktige 10 km.) <i>Belopp</i> : max. III klass järnväg; halva avgiften för taxibil.	1) Ersättning även till stadsfullmäktige. 2) Vägsträckan enhetlig minst 3 km. 3) Hela kostnaden för taxibil ersättes.	= kommittéförlaget.
4. <i>Kostnadsersättning.</i>	Ett avrundat belopp att användas för vissa utgifter, som för kommunens räkning påkallas vid uppdragets fullgörande, kan utgå till <i>dets</i> arvodesberättigade förtroendemän <i>dets</i> ock stämmans och fullmäktiges ordförande.	Bestämmelserna ha förenklats och gjorts enhetliga för samtliga ersättningsberättigade.	= kommittéförlaget.
5. <i>Pension.</i>	Inga bestämmelser. Enligt praxis har kommun ej rätt att ge förtroendemän pension.	Pension skall kunna beviljas ledamot av styrelse, nämnd eller beredning, som under en lång följd av år innehaft uppdrag, för vilket han varit berättigad till arvode, samt därät ägnat övervägande delen av sin arbetstid. I motivering angivna förutsättningar: 1) Arbetet bör vara jämförligt med en tjänstemans, 2) Uppdraget bör ha innehafts minst 12 år före fyllda 65 år.	I huvudsak = kommittéförlaget.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet.

Härigenom förordnas, att 25 § 1, 2, 3 och 4 mom. samt 42 och 80 §§ lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse på landet¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

25 §.

25 §.

1 mom. Kommunalstämmas ordförande är icke i denna sin egenskap berättigad att uppbära arvode eller ersättning för andra med uppdraget förenade kostnader än för skrivhjälp, skrivmaterialier, postporton och dylika utgifter, som för kommunens räkning påkallas vid uppdragets fullgörande. Kommunalstämman må för ett år i sänder besluta, att sådan ersättning skall utgå med visst belopp, vilket icke må överstiga vad skäligt är med hänsyn till beräknliga utgifter av nämnda art.

1 mom. Kommunalstämman må besluta, att stämmans ordförande skall åtnjuta arvode för med uppdraget förenat arbete. Arvodets belopp skall bestämmas för högst ett år i sänder och må icke överstiga vad som är skäligt med hänsyn till göromålets omfattning och art. Kommunalstämman äger ock för ett år i sänder med visst belopp bevilja ersättning åt ordföranden för utgifter, som för kommunens räkning påkallas vid uppdragets fullgörande.

2 mom. Där det finnes av behovet påkallat, äger kommunalstämman besluta, att ledamot av kommunalnämnden och vald ledamot av annan kommunal styrelse, nämnd eller beredning ävensom revisor skola för deltagande i sammanträde eller förrättning inom kommunen i kommunens angelägenhet åtnjuta gottgörelse av kommunens medel i form av dagtraktamente med högst fem kro-

2 mom. Kommunalstämman äger besluta, att ledamot av kommunalnämnden och utsedd ledamot av annan kommunal styrelse, nämnd eller beredning ävensom revisor skola för deltagande i sammanträde eller förrättning inom kommunen i kommunens angelägenhet åtnjuta gottgörelse av kommunens medel i form av dagtraktamente. Dagtraktamente må ej överstiga tio kronor för samman-

¹ Senaste lydelse av 80 §, se SFS 1946:485.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

nor för sammanträdes- eller förrättningsdag. Kommunalstämman må ock besluta, där *kommunikationsförhållandena anses sådant kräva och väglängden mellan ledamotens eller revisorns hemvist och sammanträdes- eller förrättningsstället är större än fem kilometer, att reseersättning skall utgå till ledamoten eller revisorn. Denna ersättning må icke överstiga hälften av belopp, beräknat efter lägsta avgift för automobil eller hästskjuts, där icke järnväg eller omnibus är att tillgå eller fartygslägenhet begagnas, ej heller överstiga avgiften för tredje klass plats på järnväg eller plats i omnibus, där något av dessa forskaffningsmedel finnes, eller för salongsplats på fartyg, där resan såmedelst sker.*

Ersättning för resa, som enligt uppdrag i kommunens angelägenhet företages utom kommunen av person, som sägs i första stycket, må, om kommunalstämman så besluter, utgå efter *annan grund än nu är sagt.*

3 mom. Jämte gottgörelse, som beslutes enligt 2 mom., samt ersättning för *kostnader för skrivmaterialier, postporton och dylika utgifter, som för kommunens räkning påkallas vid uppdragets fullgörande, må efter*

trädes- eller förrättningsdag; *dock må med avseende å särskilt tidskrävande sammanträde eller förrättning eller där det eljest finnes påkallat av särskilda förhållanden traktamentet sättas till högre belopp.*

Där väglängden mellan ledamotens eller revisorns hemvist och sammanträdes- eller förrättningsstället är större än tre kilometer, må kommunalstämman ock besluta, att *resekostnadsersättning* skall utgå till ledamoten eller revisorn. *I den mån resa kan företagas med järnväg, omnibus eller fartyg, må ersättningen ej överstiga avgiften för tredje klass plats på järnväg, plats i omnibus eller salongsplats på fartyg. Eljest må ersättningen högst motsvara lägsta avgiften för taxeaomobil.*

Är ledamot eller revisor, som avses i första stycket, bosatt på så stort avstånd från sammanträdes- eller förrättningsstället, att resan fram eller åter måste företagas å särskild dag, må kommunalstämman besluta, att ersättning för resdag skall utgå efter de grunder, som kommunalstämman fastställer.

Ersättning för resa, som enligt uppdrag i kommunens angelägenhet företages utom kommunen av person, som sägs i första stycket, må, om kommunalstämman så besluter, utgå efter *särskild grund.*

3 mom. Jämte gottgörelse, som beslutes enligt 2 mom., må efter kommunalstämmans bestämmande till sådan ledamot av kommunal styrelse, nämnd eller beredning, som utsetts till ordförande eller som eljest i viss befattning inom styrelsen,

(Nuvarande lydelse:)

kommunalstämman bestämmande för med uppdraget förenat *besvär* utgå arvode till sådan ledamot av kommunal styrelse, nämnd eller beredning, som utsetts till ordförande, sekreterare, räkenskapsförare, kassaförvaltare, föredragande eller verkställande ledamot eller till innehavare av annan motsvarande befattning inom styrelsen, nämnden eller beredningen, så ock till revisor. Arvodet skall till beloppet bestämmas för högst ett år i sänder och må icke överstiga vad på grund av göromålens omfattning och art kan anses skäligt, ej heller bestämmas med hänsyn till den inkomst av tjänst, yrke eller näring, som uppdragets innehavare genom dess fullgörande går förlustig. Ersättningen för kostnader för skrivmaterialier, postporton och dylika utgifter må, med iakttagande av vad i 1 mom. är stadgat för där avsett fall, bestämmas att utgå med visst belopp.

4 mom. Sammanlagda beloppet av beslutade ersättningar, som omfattas i denna paragraf och som ej avse kostnader för skrivhjälp, skrivmaterialier, postporton och dylika utgifter, må icke överstiga vad kommunens ekonomiska bärkraft utan större olägenhet medgiver.

42 §.

Kommunalfullmäktige må besluta, att, där väglängden mellan kommunalfullmäktigs hemvist och fullmäktiges sammanträdeslokal överstiger tio kilometer, *reseersättning* vid deltagande i fullmäktiges sammanträde skall utgå till honom, dock allenast enligt de grunder, som i 25 § 2 mom.

(Föreslagen lydelse:)

nämnden eller beredningen eller efter särskilt uppdrag utför arbete av mera betydande omfattning, så ock till revisor utgå dels arvode för med uppdraget förenat arbete och dels ersättning med visst belopp för utgifter, som för kommunens räkning påkallas vid uppdragets fullgörande. Vid bestämmande av arvode och ersättning för utgifter skall iakttagas vad i 1 mom. är föreskrivet för där angivet fall.

4 mom. När särskilda skäl därtill äro, må kommunalstämman bevilja pension åt ledamot av kommunal styrelse, nämnd eller beredning, som under en lång följd av år innehaft befattning eller uppdrag som i 3 mom. avses samt däråt ägnat övervägande delen av sin arbetstid.

42 §.

Kommunalfullmäktige må besluta, att, där väglängden mellan kommunalfullmäktigs hemvist och fullmäktiges sammanträdeslokal överstiger tre kilometer, *reskostnadsersättning* vid deltagande i fullmäktiges sammanträde skall utgå till honom enligt de grunder, som i 25 § 2 mom.

(Nuvarande lydelse:)

första stycket äro stadgade för där avsedda fall, och med motsvarande tillämpning av föreskriften i samma paragraf 4 mom.

(Föreslagen lydelse:)

andra stycket äro stadgade för där avsedda fall.

Där kommunalfullmäktig är bosatt på så stort avstånd från kommunalfullmäktiges sammanträdeslokal, att resan fram eller åter måste företagas å särskild dag, må fullmäktige tillika besluta, att ersättning för resdag skall utgå efter de grunder, som fullmäktige bestämma.

80 §.

80 §.

Länsstyrelsens godkännande erfordras för att giva gällande kraft åt beslut, vilka:

a) äro ämnade ————— inom kommunen;

b) avse arvode enligt 25 § 3 mom., där beslutet ej allenast innefattar förnyande av dylikt för nästföregående år fattat, lagligen gällande beslut; eller

c) avse utgifter ————— fem år.

Samtliga av kommunen för ett och samma kalenderår fattade, under b) omförmälda beslut, därå fastställelse erfordras, skola samtidigt och senast under det år besluten avse underställas länsstyrelsens prövning, vid äventyr att beslut, såvida ej särskilda omständigheter anses böra föranleda undantag, icke vinner godkännande. Till ledning vid prövningen av dessa beslut skall tillgång beredas länsstyrelsen till tablå över kommunens ekonomiska ställning det år besluten avse.

Hurusom i ————— kommunal fondbildning.

Underställt beslut ————— därför uppgivas.

Över vägrad ————— hos Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1951.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 6 juni 1930 (nr 252) om kommunalstyrelse i stad.

Härigenom förordnas, att 29 § 1, 2, 3 och 4 mom. samt 75 § lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse i stad¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

29 §.

29 §.

1 mom. Stadsfullmäktiges ordförande är icke i denna sin egenskap berättigad uppbära arvode eller ersättning för andra med uppdraget förenade kostnader än för skrivhjälp, skrivmaterialier, postporton och dylika utgifter, som för stadens räkning påkallas vid uppdragets fullgörande. Stadsfullmäktige må för ett år i sänder besluta, att sådan ersättning skall utgå med visst belopp, vilket icke må överstiga vad skäligt är med hänsyn till beräknliga utgifter av nämnda art.

1 mom. Stadsfullmäktige må besluta, att fullmäktiges ordförande skall åtnjuta arvode för med uppdraget förenat arbete. Arvodets belopp skall bestämmas för högst ett år i sänder och må icke överstiga vad som är skäligt med hänsyn till göromålens omfattning och art. Stadsfullmäktige äga ock för ett år i sänder med visst belopp bevilja ersättning åt ordföranden för utgifter, som för stadens räkning påkallas vid uppdragets fullgörande.

Enligt stadsfullmäktiges bestämmande må, där väglängden mellan stadsfullmäktigs hemvist och fullmäktiges sammanträdeslokal är större än tre kilometer, resekostnadsersättning vid deltagande i fullmäktiges sammanträde utgå till fullmäktig. I den mån resa kan företagas med järnväg, omnibus, spårväg eller fartyg, må ersättningen ej över-

¹ Senaste lydelse av 75 §, se SFS 1946:486.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

stiga avgiften för tredje klass plats på järnväg, plats i omnibus eller spårvagn eller salongsplats på fartyg. Eljest må ersättningen högst motsvara lägsta avgiften för taxea-utomobil.

Där stadsfullmäktig är bosatt på så stort avstånd från stadsfullmäktiges sammanträdeslokal, att resan fram eller åter måste företagas å särskild dag, må fullmäktige besluta, att ersättning för resdag skall utgå efter de grunder, som fullmäktige bestämma.

2 mom. Där det finnes av behovet påkallat, äga stadsfullmäktige besluta, att vald ledamot av drätselkammaren och av annan kommunal styrelse, nämnd eller beredning ävensom revisor skola för deltagande i sammanträde eller förrättning inom staden i stadens angelägenhet åtnjuta gottgörelse av stadens medel i form av dagtraktamente med högst fem kronor för sammanträdes- eller förrättningsdag. Stadsfullmäktige må ock besluta, där kommunikationsförhållandena anses sådant kräva och väglängden mellan ledamotens eller revisorns hemvist och sammanträdes- eller förrättningsstället är större än fem kilometer, att reseersättning skall utgå till ledamoten eller revisorn. Denna ersättning må icke överstiga hälften av belopp, beräknat efter lägsta avgift för automobil eller hästskjuts, där icke järnväg eller omnibus är att tillgå eller fartygs-lägenhet begagnas, ej heller överstiga avgiften för tredje klass plats på järnväg eller plats i omnibus, där

2 mom. Stadsfullmäktige äga besluta, att ledamot av drätselkammaren och utsedd ledamot av annan kommunal styrelse, nämnd eller beredning ävensom revisor skola för deltagande i sammanträde eller förrättning inom sladen i stadens angelägenhet åtnjuta gottgörelse av stadens medel i form av dagtraktamente. Dagtraktamente må ej överstiga tio kronor för sammanträdes- eller förrättningsdag; dock må med avseende å särskilt tidskrävande sammanträde eller förrättning eller där det eljest finnes påkallat av särskilda förhållanden traktamentet sättas till högre belopp.

Där väglängden mellan ledamotens eller revisorns hemvist och sammanträdes- eller förrättningsstället är större än tre kilometer, må stadsfullmäktige ock besluta, att resekostnadsersättning skall utgå till ledamoten eller revisorn enligt de grunder, som i 1 mom. andra stycket äro stadgade för där avsedda fall.

(Nuvarande lydelse:)

något av dessa fortskaffningsmedel finnes, eller för salongsplats, där resan såmedelst sker.

Ersättning för resa, som enligt uppdrag i stadens angelägenhet företages utom staden av person, som sägs i första stycket, må, om stadsfullmäktige så besluta, utgå efter annan grund än nu är sagt.

3 mom. Jämte gottgörelse, som beslutes enligt 2 mom., samt ersättning för *kostnader för skrivmaterialier, postporton och dylika* utgifter, som för stadens räkning påkallas vid uppdragets fullgörande, må efter stadsfullmäktiges bestämmande för med uppdraget förenat *besvär* utgå arvode till sådan ledamot av drätselkammaren eller annan kommunal styrelse, nämnd eller beredning, som utsetts till ordförande, *sekreterare, räkenskapsförare, kassaförvaltare, föredragande eller verkställande ledamot* eller till *innehavare av annan motsvarande* befattning inom kammaren, styrelsen, nämnden eller beredningen, så ock till revisor. *Arvodet skall till beloppet bestämmas för högst ett år i sänder och må icke överstiga vad på grund av göromålens omfattning och art kan anses skäligt, ej heller bestämmas med*

(Föreslagen lydelse:)

Är ledamot eller revisor, som avses i första stycket, bosatt på så stort avstånd från sammanträdes- eller förrättningsstället, att resan fram eller åter måste företagas å särskild dag, må stadsfullmäktige besluta, att ersättning för resdag skall utgå efter de grunder, som fullmäktige bestämma.

Ersättning för resa, som enligt uppdrag i stadens angelägenhet företages utom staden av person, som sägs i första stycket, må, om stadsfullmäktige så besluta, utgå efter *särskild grund.*

3 mom. Jämte gottgörelse, som beslutes enligt 2 mom., må efter stadsfullmäktiges bestämmande till sådan ledamot av drätselkammaren eller annan kommunal styrelse, nämnd eller beredning, som utsetts till ordförande eller *som eljest i viss* befattning inom kammaren, styrelsen, nämnden eller beredningen *eller efter särskilt uppdrag utför arbete av mera betydande omfattning*, så ock till revisor utgå *dels* arvode för med uppdraget förenat *arbete och dels* ersättning *med visst belopp* för utgifter, som för stadens räkning påkallas vid uppdragets fullgörande. *Vid bestämmande av arvode och ersättning för utgifter skall iakttagas vad i 1 mom. första stycket är föreskrivet för där angivet fall.*

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

hänsyn till den inkomst av tjänst, yrke eller näring, som uppdragets innehavare genom dess fullgörande går förlustig. Ersättningen för kostnader för skrivmaterialier, postporton och dylika utgifter må, med iakttagande av vad i 1 mom. är stadgat för där avsett fall, bestämmas att utgå med visst belopp.

4 mom. Sammanlagda beloppet av beslutade ersättningar, som omfattas i denna paragraf och som ej avse kostnader för skrivhjälp, skrivmaterialier, postporton och dylika utgifter, må icke överstiga vad stadens ekonomiska bärkraft utan större olägenhet medgiver.

4 mom. När särskilda skäl därtill äro, må stadsfullmäktige bevilja pension åt ledamot av drätselkammaren eller annan kommunal styrelse, nämnd eller beredning, som under en lång följd av år innehaft befattning eller uppdrag som i 3 mom. avses samt däråt ägnat övervägande delen av sin arbetstid.

75 §.

75 §.

Länsstyrelsens godkännande erfordras för att giva gällande kraft åt beslut, vilka:

- a) innefatta av — — — — — stadens donationsjord.
 b) avse arvode enligt 29 § 3 mom., där beslutet ej allenast innefattar förnyande av dylikt för nästföregående år fattat, lagligen gällande beslut; eller
 b) avse pension enligt 29 § 4 mom.;
 c) avse utgifter — — — — — fem år.
 Beslut, som — — — — — drätselkammaren insändas.

Samtliga av staden för ett och samma kalenderår fattade, under b) omnämnda beslut, därå fastställelse erfordras, skola samtidigt och senast under det år besluten avse underställas länsstyrelsens prövning, vid äventyr att beslut, såvida ej särskilda omständigheter anses böra föranleda undantag, icke vinner godkännande. Till ledning vid prövningen av dessa

*(Nuvarande lydelse:)**(Föreslagen lydelse:)*

beslut skall tillgång beredas länsstyrelsen till tablå över stadens ekonomiska ställning det år besluten avse.

Hurusom i ————— kommunal fondbildning.

Underställt beslut ————— därför uppgivas.

Över vägrad ————— hos Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1951.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse.

Härigenom förordnas, att 22, 39 och 67 §§ lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse:)

22 §.

Vad om landskommuns eller stads rätt att besluta om ersättning åt innehavare av kommunalt uppdrag är stadgat skall i tillämpliga delar gälla jämväl i fråga om kyrkostämmas befogenhet att besluta om ersättning åt stämmans ordförande, om dagtraktamente och *reseersättning* åt *vald* ledamot av kyrkoråd eller skolråd eller annan för handhavande av församlingens angelägenheter tillsatt styrelse, nämnd eller beredning eller åt revisor samt om arvode åt revisor eller åt ledamot, som utsetts till ordförande, *sekreterare, räkenskapsförare, kassaförvaltare, föredragande eller verkställande ledamot* eller till innehavare av annan motsvarande befattning inom rådet, styrelsen, nämnden eller beredningen.

(Föreslagen lydelse:)

22 §.

Vad om landskommuns eller stads rätt att besluta om ersättning åt innehavare av kommunalt uppdrag är stadgat skall i tillämpliga delar gälla jämväl i fråga om kyrkostämmas befogenhet att besluta om *arvode och ersättning för utgifter* åt stämmans ordförande, om dagtraktamente, *ersättning för särskild resdag och resekostnadsersättning* åt *utsedd* ledamot av kyrkoråd eller skolråd eller annan för handhavande av församlingens angelägenheter tillsatt styrelse, nämnd eller beredning eller åt revisor samt om arvode *och ersättning för utgifter* åt revisor eller åt *sådan* ledamot *av rådet, styrelsen, nämnden eller beredningen*, som utsetts till ordförande eller *som eljest i viss* befattning inom rådet, styrelsen, nämnden eller beredningen *eller efter särskilt uppdrag utför arbete av mera betydande omfattning*.

¹ Senaste lydelse av 67 §, se SFS 1936:285.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

39 §.

Vad om landskommuns rätt att besluta om *reseersättning* åt kommunalfullmäktig är stadgat skall i tillämpliga delar gälla jämväl i fråga om församlings befogenhet att besluta sådan *ersättning* åt kyrkofullmäktig.

67 §.

Länsstyrelsens godkännande *erfordras för att giva gällande kraft åt beslut rörande arvode enligt 22 §, där beslutet ej allenast innefattar förnyande av dylikt för nästföregående år fattat, lagligen gällande beslut.*

Samtliga av församlingen för ett och samma kalenderår fattade beslut, därå fastställelse sålunda erfordras, skola samtidigt och senast under det år besluten avse underställas länsstyrelsens prövning, vid äventyr att beslut, såvida ej särskilda omständigheter anses böra föranleda undantag, icke vinner godkännande. Till ledning vid prövningen av dessa beslut skall tillgång beredas länsstyrelsen till tablå över församlingens ekonomiska ställning det år besluten avse.

Hurusom i — — — — — — — — — — kommunal fondbildning.

Underställt beslut — — — — — — — — — — därför uppgivas.

Över vägrad — — — — — — — — — — hos Konungen.

39 §.

Vad om landskommuns *eller stads* rätt att besluta om *resekostnadserättning och ersättning för särskild resdag* åt kommunalfullmäktig *eller stadsfullmäktig* är stadgat skall i tillämpliga delar gälla jämväl i fråga om församlings befogenhet att besluta sådan *gottgörelse* åt kyrkofullmäktig.

67 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1951.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm.

Härigenom förordnas, att 28 §, 42 § 3 mom. och 64 § lagen den 15 juni 1935 om kommunalstyrelse i Stockholm¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse:)

28 §.

1 mom. Stadsfullmäktiges ordförande och vice ordförande äro icke i denna sin egenskap berättigade att uppbära arvode eller ersättning för andra med uppdraget förenade kostnader än för sådana, som förorsakas av representationsuppgifter, där dylik ersättning finnes erforderlig och av stadsfullmäktige medgives. Stadsfullmäktige må för ett år i sänder besluta, att ersättningen skall utgå med visst belopp, vilket icke må överstiga vad skäligt är med hänsyn till beräknliga kostnader av nämnda art.

(Föreslagen lydelse:)

28 §.

1 mom. Stadsfullmäktige må besluta, att fullmäktiges ordförande skall åtnjuta arvode för med uppdraget förenat arbete. Arvodets belopp skall bestämmas för högst ett år i sänder och må icke överstiga vad som är skäligt med hänsyn till göromålets omfattning och art. Stadsfullmäktige äga ock för ett år i sänder med visst belopp bevilja ersättning åt ordföranden och vice ordförandena för utgifter, som för stadens räkning påkallas vid uppdragets fullgörande.

Enligt stadsfullmäktiges bestämmande må, där väglängden mellan stadsfullmäktigs hemvist och fullmäktiges sammanträdeslokal är större än tre kilometer, resekostnadserättning vid deltagande i fullmäktiges sammanträde utgå till fullmäktig. I den mån resa kan företagas

¹ Senaste lydelse av 28 § 2 och 3 mom. samt 42 § 3 mom., se SFS 1940: 153 samt av 64 §, se SFS 1946: 489.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

2 mom. Där det finnes av behovet påkallat, äga stadsfullmäktige besluta, att annan ledamot av stadskollegiet än kollegiets ordförande ävensom vald ledamot av drätselnämnden eller annan stadens nämnd eller av annan beredning än borgarrådsberedningen, så ock revisor skola för deltagande i sammanträde eller förrättning inom staden i stadens angelägenhet åtnjuta gottgörelse av stadens medel i form av dagtraktamente med högst fem kronor för sammanträdes- eller förrättningsdag. Stadsfullmäktige må ock besluta, där kommunikationsförhållandena anses sådant kräva och väglängden mellan ledamotens eller revisorns hemvist och sammanträdes- eller förrättningsstället är större än fem kilometer, att reseersättning skall utgå till ledamoten eller revisorn. Denna ersättning må icke överstiga hälften av belopp, beräknat efter lägsta avgift för automobil eller hästskjuts, där icke järnväg, spårväg eller omnibus är att tillgå eller fartygslägenhet begagnas, ej heller överstiga avgiften för tredje klass plats på järnväg eller plats i spårvagn eller omnibus, där något av dessa fortskaffningsmedel finnes, eller för salongsplats på fartyg, där resan såmedelst sker.

med järnväg, omnibus, spårväg eller fartyg, må ersättningen ej överstiga avgiften för tredje klass plats på järnväg, plats i omnibus eller spårvagn eller salongsplats på fartyg. Eljest må ersättningen högst motsvara lägsta avgiften för taxeaomobil.

2 mom. Stadsfullmäktige äga besluta, att annan ledamot av stadskollegiet än kollegiets ordförande ävensom utsedd ledamot av annan kommunal nämnd eller beredning än borgarrådsberedningen, så ock revisor skola för deltagande i sammanträde eller förrättning inom staden i stadens angelägenhet åtnjuta gottgörelse av stadens medel i form av dagtraktamente. Dagtraktamente må ej överstiga tio kronor för sammanträdes- eller förrättningsdag; dock må med avseende å särskilt tidskrävande sammanträde eller förrättning eller där det eljest finnes påkallat av särskilda förhållanden traktamentet sättas till högre belopp.

Där väglängden mellan ledamotens eller revisorns hemvist och sammanträdes- eller förrättningsstället är större än tre kilometer, må efter stadsfullmäktiges bestämmande resekostnadsersättning utgå till ledamoten eller revisorn enligt de grunder, som i 1 mom. andra stycket äro stadgade för där avsedda fall.

Ersättning för — — — — — är sagt.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

3 mom. Jämte gottgörelse, som beslutes enligt 2 mom., må efter stadsfullmäktiges bestämmande för med uppdraget förenat *besvär* utgå arvode till annan ledamot av stadskollegiet än kollegiets ordförande ävensom till ledamot av *drätselnämnden* eller annan *stadens* nämnd eller av annan beredning än borgarrådsberedningen, där han efter särskilt uppdrag utför arbete av *väsentligt större* omfattning än *övrige ledamöter*, så ock till revisor. I detta moment avsett arvode skall till beloppet bestämmas för högst ett år i sänder och må icke överstiga vad på grund av *göromålen* omfattning och art kan anses skäligt, ej heller bestämmas med hänsyn till den inkomst av tjänst, yrke eller näring, som uppdragets innehavare genom dess fullgörande går förlustig.

3 mom. Jämte gottgörelse, som beslutes enligt 2 mom., må efter stadsfullmäktiges bestämmande för med uppdraget förenat *arbete* utgå arvode till annan ledamot av stadskollegiet än kollegiets ordförande ävensom till ledamot av annan *kommunal* nämnd eller beredning än borgarrådsberedningen, där han i *viss befattning inom kollegiet, nämnden eller beredningen* eller efter särskilt uppdrag utför arbete av *mera betydande* omfattning, så ock till revisor. Vid arvodets bestämmande skall iakttagas vad i 1 mom. första stycket är föreskrivet för där angivet fall.

4 mom. När särskilda skäl därtill äro, må stadsfullmäktige bevilja pension åt ledamot av stadskollegiet eller annan kommunal nämnd eller beredning än borgarrådsberedningen, som under en lång följd av år innehaft befattning såsom kollegiets ordförande eller uppdrag som i 3 mom. avses samt däråt ägnat övervägande delen av sin arbetstid.

4 mom. Där eljest i lag eller författning föreskrift meddelas om arvode eller annan ersättning åt innehavare av kommunalt uppdrag, skall vad sålunda finnes särskilt stadgat lända till efterrättelse.

5 mom. Där eljest i lag eller författning föreskrift meddelas om arvode eller annan ersättning åt innehavare av kommunalt uppdrag, skall vad sålunda finnes särskilt stadgat lända till efterrättelse.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

42 §.

3 mom. Borgarråd åtnjuter årsarvode, som bestämmes av stadsfullmäktige. Med befattningen såsom borgarråd må icke utan stadsfullmäktiges medgivande förenas annan befattning i statens eller kommunens tjänst eller annat jämförligt allmänt eller enskilt uppdrag.

42 §.

3 mom. Borgarråd åtnjuter årsarvode samt rätt till pension efter stadsfullmäktiges bestämmande. Med befattningen såsom borgarråd må icke utan stadsfullmäktiges medgivande förenas annan befattning i statens eller kommunens tjänst eller annat jämförligt allmänt eller enskilt uppdrag.

64 §.

Överståthållarämbetets stadfästelse erfordras för att gälla kraft åt beslut, vilka:

64 §.

a) avse ersättning eller arvode enligt 28 § 1 eller 3 mom., där beslutet ej allenast innefattar förnyande av dylikt för nästföregående år fattat, lagligen gällande beslut;

a) avse pension enligt 28 § 4 mom.;

b) avse utgifter — — — — — fem år; eller

c) avse åläggande — — — — — allmänna grund.

Hurusom i — — — — — kommunal fondbildning.

Underställt beslut — — — — — därför uppgivas.

Över vägrad — — — — — hos Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1951.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 23 och 70 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 260)
om församlingsstyrelse i Stockholm.

Härigenom förordnas, att 23 och 70 §§ lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse i Stockholm¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse:)

23 §.

Kyrkofullmäktiges ordförande är icke i denna sin egenskap berättigad att uppbära arvode eller ersättning för andra med uppdraget förenade kostnader än för skrivhjälp, skrivmaterialier, postporton och dylika utgifter, som för församlingens räkning påkallas vid uppdragets fullgörande. Kyrkofullmäktige må för ett år i sänder besluta, att sådan ersättning skall utgå med visst belopp, vilket icke må överstiga vad skäligt är med hänsyn till beräknliga utgifter av nämnda art.

Vad om stadsfullmäktiges rätt att besluta om ersättning åt innehavare av kommunalt uppdrag är stadgat skall i tillämpliga delar gälla jämväl i fråga om kyrkofullmäktiges befogenhet att besluta om dagtraktamente och reseersättning åt vald ledamot av kyrkoråd eller skolråd eller annan för handhavande av församlingens angelägenheter tillsatt styrelse, nämnd eller beredning eller åt revi-

(Föreslagen lydelse:)

23 §.

Vad om stadsfullmäktiges rätt att besluta om ersättning åt innehavare av kommunalt uppdrag är stadgat skall i tillämpliga delar gälla jämväl i fråga om kyrkofullmäktiges befogenhet att besluta om *arvode och ersättning för utgifter åt kyrkofullmäktiges ordförande, om resekostnadsersättning åt kyrkofullmäktig, om dagtraktamente och resekostnadsersättning åt utsedd ledamot av kyr-*

¹ Senaste lydelse av 70 §, se SFS 1936:288.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

sor samt om arvode åt revisor eller åt ledamot, som utsetts till ordförande, *sekreterare, räkenskapsförare, kassaförvaltare, föredragande eller verkställande ledamot eller till innehavare av annan motsvarande befattning inom rådet, styrelsen, nämnden eller beredningen.*

koråd eller skolråd eller annan för handhavande av församlingens angelägenheter tillsatt styrelse, nämnd eller beredning eller åt revisor samt om arvode åt revisor eller åt sådan ledamot *av rådet, styrelsen, nämnden eller beredningen*, som utsetts till ordförande *eller som eljest i viss befattning inom rådet, styrelsen, nämnden eller beredningen eller efter särskilt uppdrag utför arbete av mera betydande omfattning.*

70 §.

70 §.

Överståthållarämbetets godkännande erfordras för att giva gällande kraft åt beslut rörande arvode enligt 23 § andra stycket, där beslutet ej allenast innefattar förnyande av dylikt för nästföregående år fattat, lagligen gällande beslut.

Samtliga av församlingen för ett och samma kalenderår fattade beslut, därå fastställelse sålunda erfordras, skola samtidigt och senast under det år besluten avse underställas överståthållarämbetets prövning, vid äventyr att beslut, såvida ej särskilda omständigheter anses böra föranleda undantag, icke vinner godkännande. Till ledning vid prövningen av dessa beslut skall tillgång beredas överståthållarämbetet till tablå över församlingens ekonomiska ställning det år besluten avse.

Hurusom i — — — — — kommunal fondbildning.
 Underställt beslut — — — — — därför uppgivas.
 Över vägrad — — — — — hos Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1951.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting.

Härigenom förordnas, att 23 § samt 43 § 1 och 2 mom. lagen den 20 juni 1924 om landsting¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

23 §.

Landstingsman, som ej bor å den ort, där landstinget hålles, åtnjuter under landstingets möte samt under resan fram och åter av landstingets medel dagtraktamente med 24 kronor ävensom resekostnadsersättning, beräknad efter avgiften i andra klassens vagn å järnväg eller, om sådan vagnsklass icke finnes, i tredje klassens vagn, för en hyttplats eller, när hyttplats ej förekommer, en salongsplats på fartyg samt, i den mån resan icke kan företagas med järnväg eller fartyg, ersättning per tillryggalagd kilometer, beräknad efter lägsta inom landstingsområdet för taxeaugomobil fastställda taxa.

Landstingsman, som — — — — — 16 kronor.

Till den, — — — — — hans ställe.

43 §.

1 mom. Landstinget äger rätt besluta, att ledamot av förvaltningsutskottet samt utsedd ledamot av an-

23 §.

Landstingsman, som ej bor å den ort, där landstinget hålles, åtnjuter under landstingets möte samt under resan fram och åter av landstingets medel dagtraktamente med 24 kronor ävensom resekostnadsersättning. I den mån resa kan företagas med järnväg, omnibus, spårväg eller fartyg, må ersättningen ej överstiga avgiften för plats i andra klassens vagn å järnväg eller, om sådan vagnsklass icke finnes, i tredje klassens vagn, plats i omnibus eller spårvagn eller hyttplats på fartyg eller, när hyttplats ej förekommer, salongsplats. Eljest må ersättningen högst motsvara lägsta avgiften för taxeaugomobil.

43 §.

1 mom. Landstinget äger rätt besluta, att ledamot av förvaltningsutskottet samt utsedd ledamot av an-

¹ Senaste lydelse av 23 §, se SFS 1949:89.

(Nuvarande lydelse:)

nan landstingets styrelse eller nämnd eller av styrelse för landstingets inrättning eller av särskild beredning mellan landstingets möten ävensom revisor för granskning av landstingets eller sådan inrättnings förvaltning skall för deltagande i sammanträde eller förrättning i landstingets angelägenhet inom landstingsområdet av landstingets medel åtnjuta dagtraktamente och *reseersättning*. Ej må dagtraktamente eller *reseersättning* sättas till högre belopp än som i motsvarande fall skulle till landstingsman utgå enligt de i 23 § angivna grunder.

Ersättning för — — — — — är sagt.

2 mom. Jämte gottgörelse, som enligt 1 mom. beslutas, samt ersättning för *kostnader för skrivmaterialier, postporton och annan dylik utgift, som för uppdragets fullgörande kräves*, må efter landstingets bestämmande för *det* med uppdraget *förenade besvär* utgå arvode till sådan ledamot av förvaltningsutskottet eller av annan i 1 mom. omförmäld styrelse, nämnd eller beredning, som utsetts till ordförande, *sekreterare, räkenskapsförare, kassaförvaltare, föredragande eller verkställande ledamot eller till innehavare av annan motsvarande befattning* inom utskottet, styrelsen, nämnden eller beredningen, så ock till revisor, varom i 1 mom. sägs. *Arvodet* skall till *beloppet* bestämmas för högst ett år i sänder och må icke överstiga vad på grund av göromålens omfattning och art kan anses skäligt, *ej heller bestämmas med hänsyn till den inkomst av*

(Föreslagen lydelse:)

nan landstingets styrelse eller nämnd eller av styrelse för landstingets inrättning eller av särskild beredning mellan landstingets möten ävensom revisor för granskning av landstingets eller sådan inrättnings förvaltning skall för deltagande i sammanträde eller förrättning i landstingets angelägenhet inom landstingsområdet av landstingets medel åtnjuta dagtraktamente och *resekostnadsersättning*. Ej må dagtraktamente eller *resekostnadsersättning* sättas till högre belopp än som i motsvarande fall *högst* skulle utgå till landstingsman enligt de i 23 § angivna grunder.

2 mom. Jämte gottgörelse, som beslutas enligt 1 mom., må efter landstingets bestämmande till sådan ledamot av förvaltningsutskottet eller av annan i 1 mom. omförmäld styrelse, nämnd eller beredning, som utsetts till ordförande eller *som eljest i viss befattning* inom utskottet, styrelsen, nämnden eller beredningen *eller efter särskilt uppdrag utför arbete av mera betydande omfattning*, så ock till revisor, varom i 1 mom. sägs, utgå *dels* arvode för med uppdraget *förenat arbete och dels* ersättning med *visst belopp för utgifter*, som för *landstingets räkning påkallas vid uppdragets fullgörande*. *Arvodets belopp* skall bestämmas för högst ett år i sänder och må icke överstiga vad på grund av göromålens omfattning och art kan anses skäligt. *Ersättning med visst belopp för utgifter må likaledes fastställas för högst ett år i sänder.*

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

tjänst, yrke eller näring, som uppdragets innehavare genom dess fullgörande går förlustig.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1951.

Förslag

till

Förordning

om ändrad lydelse av 146 § 1 mom. taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379).

Härigenom förordnas, att 146 § 1 mom. taxeringsförordningen den 28 september 1928¹ skall erhålla följande ändrade lydelse.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

146 §.

146 §.

1 mom. Av kommun valda ledamöter i beredningsnämnd och i fastighetstaxeringsnämnd ävensom av kommun jämlikt 8 § 3 mom. valda ledamöter i lokal taxeringsnämnd äga, därest sådant beslutas av vederbörande kommun, att av kommunens medel åtnjuta *dels traktamentsersättning under såväl sammanträdes- som resedagar med högst femton kronor om dagen, dels ock, då de icke äro bosatta å förrättningsorten, övrig resekostnadsersättning med högst vad som på grund av allmänna rese-reglementet utgår till nämndeman*. Ersättning efter enahanda grunder må av kommunens medel utgå jämväl till ordningsman i lappby för inställelse vid sammanträde enligt 83 § 2 mom.

De av landsting utsedda ledamöterna i fastighetstaxeringsnämnd äga för sin inställelse vid nämndens sammanträden och vid sådana sammanträden, som omförmälas i 59 § 1 och

1 mom. Av kommun valda ledamöter i beredningsnämnd och i fastighetstaxeringsnämnd ävensom av kommun jämlikt 8 § 3 mom. valda ledamöter i lokal taxeringsnämnd *samt av stadsfullmäktige utsedda ledamöter i särskild taxeringsnämnd* äga, därest sådant beslutas av vederbörande kommun, att av kommunens medel åtnjuta *dagtraktamente, ersättning för särskild resdag och resekostnadsersättning efter de grunder, som i kommunallagarna stadgas angående sådan gottgörelse till ledamöter i styrelser och nämnder*. Ersättning efter enahanda grunder må av kommunens medel utgå jämväl till ordningsman i lappby för inställelse vid sammanträde enligt 83 § 2 mom.

De av landsting utsedda ledamöterna i fastighetstaxeringsnämnd *samt* av landstings förvaltningsutskott valda ledamöter i särskild taxeringsnämnd äga för sin inställelse vid

¹ Senaste lydelse, se SFS 1945: 49.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

3 mom. samt 66 § 2 mom., åtnjuta ersättning av landstingets medel efter de i föregående stycke angivna grunder.

Av landstings förvaltningsutskott och stadsfullmäktige valda ledamöter i särskild taxeringsnämnd äga att för deltagande i nämndens sammanträden åtnjuta ersättning enligt de i 145 § 8 mom. angivna grunderna. Ersättningen gäldas beträffande ledamöter, valda av landstings förvaltningsutskott, av landstinget och beträffande ledamöter, utsedda av stadsfullmäktige, av stadens medel.

nämndens sammanträden samt, vad angår ledamöterna i fastighetstaxeringsnämnd, jämväl för sin inställelse vid sådana sammanträden, som omförmälas i 59 § 1 och 3 mom. samt 66 § 2 mom., åtnjuta ersättning av landstingets medel efter de i föregående stycke angivna grunder.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1951.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 6 § lagen den 30 juni 1943 (nr 436) om vägnämnder och länsvägnämnder.

Härigenom förordnas, att 6 § lagen den 30 juni 1943 om vägnämnder och länsvägnämnder skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

6 §.

6 §.

Beträffande vägnämndsområde, — — — — kommunala röstlängden.
 Inträffar för — — — — — — — — därefter tjänstgöringsskyldige.
 Valet må — — — — — — — — — — äro tillstådes.
 Valförhandlingarna ledas — — — — — — — — — — av ombuden.
 Ombud för — — — — — — — — — — utsedda ombud.

Kommun må besluta, att ombud för kommunen skall för inställelse vid valförrättningen av kommunens medel åtnjuta dagtraktamente, ersättning för särskild resdag och resekostnadsersättning efter de grunder, som i kommunallagarna stadgas angående sådan gottgörelse till ledamöter i styrelser och nämnder.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1951.

*Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Drottningholms slott den 10
februari 1950.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, ANDERSSON, LINGMAN.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Mossberg, *fråga angående ändrade bestämmelser om ersättning åt innehavare av kommunala förtroendeuppdrag* samt anför.

I. Inledning.

Kommunallagskommittén — som i enlighet med Kungl. Maj:ts bemyndigande den 22 mars 1946 tillsatts för att verkställa viss översyn av den kommunala lagstiftningen och framlägga därav föranledda förslag — har den 3 juni 1949 avlämnat betänkande II med förslag till ändrade bestämmelser om ersättning åt innehavare av kommunala förtroendeuppdrag (SOU 1949: 24)¹. Kommittén har härvid framhållit att den med hänsyn till den kritik som riktats mot nu gällande bestämmelser på angivna område funnit anledning föreligga att behandla ersättningsreglerna särskilt och avgiva förslag härutinnan utan avvaktande av kommitténs utredningsarbete i övrigt.

Kommunallagskommitténs förslag bygger på huvudgrunderna i gällande lag och innebär i huvudsak att kommunernas möjligheter att i vissa bestämda former — dagtraktamente, arvode, reseersättning och kostnadsersättning — utge ersättning vidgas. Därjämte föreslår kommittén att kommun under vissa förutsättningar skall kunna bevilja pension åt arvodesberättigade förtroendemän inom de borgerliga primärkommunerna. Kommittén är emellertid icke enig om sistnämnda förslag i det att två av dess

¹ I utarbetandet av betänkandet ha deltagit kommunallagskommitténs samtliga ledamöter, nämligen ledamoten av riksdagens andra kammare Erik Fast, ordförande, ledamoten av riksdagens första kammare, folkskolinspektören Karl Ragnar Bergh, ledamoten av riksdagens andra kammare, redaktören Helmer Holmberg, direktören i Svenska landskommunernas förbund Sixten Larsson, ledamöterna av riksdagens andra kammare Yngve Larsson och John W. Pettersson, ledamöterna av riksdagens första kammare, lektorn Edgar Sjö Dahl och poststationsföreståndaren F. Thun samt landssekreteraren N. O. Åkesson.

ledamöter (herrar Bergh och Yngve Larsson) i princip ställa sig avvisande till en allmän befogenhet för kommun att pensionera förtroendemän. I fråga om utformningen av särskilt bestämmelserna om dagtraktamente har en ledamot (herr Holmberg) anmält avvikande mening, varjämte ledamoten Bergh även reserverat sig mot ett förslag av kommittén att medgiva arvode åt fullmäktiges och stämmas ordförande.

Över kommunallagskommitténs förslag ha efter remiss statskontoret, överståthållarämbetet, samtliga länsstyrelser samt styrelserna för Svenska stadsförbundet, Svenska landskommunernas förbund och Svenska landstingsförbundet yttrat sig. Överståthållarämbetet har överlämnat yttranden av stadsfullmäktige i Stockholm samt av kyrkofullmäktige i tre av stadens församlingar. Vid länsstyrelsernas utlåtanden äro fogade yttranden från kommunala organ i 48 städer, 111 köpingar, municipalsamhällen och landskommuner samt 35 församlingar ävensom från förvaltningsutskotten vid de flesta landstingen.

Vid remissbehandlingen har förslaget i allmänhet tillstyrkts eller lämnats utan väsentliga erinringar. I fråga om befogenheten för kommun att pensionera förtroendemän äro emellertid meningarna delade och ett ganska stort antal remissinstanser ha helt avstyrkt införande av en sådan befogenhet eller anslutit sig till kommittéreservanterna. Även beträffande bestämmelserna om dagtraktamente har vad kommittén förordat kritiserats i åtskilliga yttranden.

För egen del kan jag i stort sett biträda de förslag kommittén framlagt. Endast i fråga om dagtraktamente synes mig vad kommittén förordat böra jämkas i något mera väsentligt avseende.

Jag anhåller nu att närmare få redogöra för detta kommunallagstiftningsärende.

II. Nuvarande ersättningsformer och deras utbyggnad.

Gällande bestämmelser.

1862 års kommunalförordningar byggde på principen att ersättning icke i någon form skulle utgå till innehavare av förtroendeuppdrag inom primärkommunen. Det enda undantaget avsåg kommunalnämndens ordförande, som kunde få ersättning för vissa utgifter. Den angivna grundsatsen genombröts i stort sett ej förrän år 1924. Dock infördes rätt att bevilja arvode åt kommunalnämndens ordförande 1913 och vid olika tillfällen motsvarande befogenhet i fråga om vissa andra nämnder (t. ex. byggnadsnämnd, där sedan 1874 ledamöterna överhuvud kunde få arvode, pensionsnämnd och fattigvårdsstyrelse).

För landstingens del innehöll landstingsförordningen redan från början bestämmelser om reseersättning för landstingsmän och revisorer. År 1912 infördes en rätt för landstingsman att åtnjuta dagtraktamente.

Nya ersättningsbestämmelser tillkommo 1923 och 1924 på grundval av ett förslag av 1919 års kommunalförfattningssakkunniga. Dessa bestämmelser gälla i huvudsak alltjämt och motiveringen till den nuvarande ordningen kan därför hämtas ur de sakkunnigas betänkande. En framställning av huvudpunkterna i denna motivering har lämnats i kommunallagskommitténs nu föreliggande utredning (s. 22—25), till vilken hänvisas. Här skall endast lämnas en summarisk redogörelse för vad som enligt lagarna om kommunalstyrelse på landet och i stad (LKL och LKS) samt lagen om landsting (LLt) f. n. gäller på detta område.

I de kyrkliga kommunerna gälla enligt lagen om församlingsstyrelse (LFS) i stort sett samma ersättningsregler som i de borgerliga kommunerna, medan lagen om kommunalstyrelse i Stockholm medger vissa avvikelser från de allmänna bestämmelserna. Dessa komma att redovisas i specialmotiveringen. I detta sammanhang skall däremot beröras några stadganden om ersättning till förtroendemän i andra författningar än kommunallagarna.

Ersättningsformerna äro såsom inledningsvis nämnts enligt nuvarande kommunallagstiftning fyra, nämligen a) dagtraktamente, b) arvode, c) reseersättning och d) kostnadsersättning. Gällande bestämmelser i fråga om var och en av dessa olika typer av ersättning redovisas i det följande särskilt för primärkommunerna och landstingen. Därefter behandlas vissa ersättningsregler utanför kommunallagarna.

1. **Primärkommunerna.** Ersättningsbestämmelserna återfinnas i 25 och 42 §§ LKL, 29 § LKS samt 22 och 39 §§ LFS. Ersättningen är enligt dessa stadganden alltid beroende på kommunens beslut, någon legal rätt till gottgörelse föreligger alltså icke.

Till ersättningsbestämmelserna ansluter sig i LKL och LKS ett allmänt stadgande att sammanlagda beloppet av beslutade ersättningar, som ej avse kostnader för skrivhjälp, skrivmaterialier, postporton och dylika utgifter, icke må överstiga vad kommunens ekonomiska bärkraft utan större olägenhet medger. Vidare stadgas, att där eljest i lag eller författning föreskrift meddelas om arvode eller annan ersättning åt innehavare av kommunalt uppdrag, sådan särskild föreskrift skall lända till efterrättelse.

a) *Dagtraktamente* kan utgå till vald ledamot av kommunal styrelse, nämnd eller beredning samt till revisor såsom gottgörelse för deltagande i sammanträde eller förrättning inom kommunen i kommunens angelägenhet med högst fem kronor för sammanträdes- eller förrättningsdag.

b) För med uppdraget förenat besvär kan *arvode* lämnas till sådan ledamot av kommunal styrelse, nämnd eller beredning, som utses till ordförande, sekreterare, räkenskapsförare, kassaförvaltare, föredragande eller verkställande ledamot eller till innehavare av annan motsvarande befattning inom styrelsen, nämnden eller beredningen, samt till revisor. Arvodes-

beloppet skall bestämmas för högst ett år i sänder och får ej överstiga vad som på grund av göromålens omfattning och art kan anses skäligt. Ej heller får det bestämmas med hänsyn till den inkomst av tjänst, yrke eller näring, som uppdragets innehavare går förlustig genom dess fullgörande.

För att bli va gällande skall arvodesbeslut, som ej endast innebär förnyande av för nästföregående år fattat, lagligen gällande beslut, godkännas av länsstyrelsen och för detta ändamål underställas i viss ordning.

c) *Reseersättning* kan utgå till traktamentsberättigad förtroendeman och till ledamot av kommunalfullmäktige, däremot ej till stadsfullmäktig. En förutsättning är att väglängden mellan vederbörandes hemvist och sammanträdesstället överstiger 5 km eller i fråga om fullmäktige 10 km. Ersättningen är på det sätt maximerad, att den icke får överstiga hälften av belopp, beräknat efter lägsta avgift för automobil eller hästskjuts, där icke järnväg eller omnibus finnes att tillgå eller fartygslägenhet begagnas, ej heller överstiga avgiften för tredje klass biljett på järnväg eller plats i omnibus, om något av dessa fortskaffningsmedel finnes, eller för salongsplats på fartyg, om resan sker med sådant.

I fråga om resa utanför kommunen är kommunen berättigad att bestämma andra grunder för reseersättningen än de sålunda angivna.

Enligt 39 § LFS skall vad som är stadgat om landskommuns rätt att besluta om reseersättning åt kommunalfullmäktig i tillämpliga delar gälla jämväl i fråga om församlings befogenhet att besluta sådan ersättning åt kyrkofullmäktig.

d) *Kostnadsersättning*, d. v. s. ett avrundat belopp att användas för utgifter, som för kommunens räkning påkallas vid uppdragets fullgörande, kan lämnas dels till arvodesberättigade förtroendemen inom de borgerliga primärkommunerna, dels ock till stämmas och fullmäktiges ordförande. I fråga om den förstnämnda gruppen förtroendemen kan gottgörelsen avse kostnader för skrivmaterialier, postporton och dylika utgifter, beträffande stämмо- och fullmäktigeordförande därjämte kostnad för skrivhjälp.

2. **L a n d s t i n g e n.** Reglerna om ersättning till landstingsmän och innehavare av landstingets förtroendeuppdrag äro upptagna i 23 och 43 §§ LLt. Av dessa stadganden framgår att gottgörelse till landstingsmän utgår oberoende av vad landstinget beslutar med de angivna beloppen medan i övrigt dessa äro maximibelopp. Landstingslagen innehåller inga bestämmelser om kostnadsersättning.

a) Landstingsmän åtnjuta under landstingets möte *dagtraktamente* med 24 kronor, om han ej bor å den ort, där tinget hålles, och med 16 kronor om han är bosatt där. Dagtraktamente kan även utgå med högst motsvarande belopp till ledamot av förvaltningsutskottet samt utsedd ledamot av annan landstingets styrelse eller nämnd eller av styrelse för landstingets inrättning eller av särskild beredning mellan landstingets möten samt till revisor för deltagande i sammanträde eller förrättning i landstingets ange-

lägenhet inom landstingsområdet. Beträffande resor utom detta område gäller liksom i primärkommunerna ingen begränsning av beloppet.

b) *Arvode* kan utgå till innehavare av vissa förtroendeuppdrag inom förvaltningsutskottet och andra landstingets särskilda organ samt till revisorer efter motsvarande grunder som i primärkommunerna.

c) *Resekostnadsersättning* åtnjutes av landstingsmän och traktementsberättigade förtroendemän inom landstingsförvaltningen. Beloppet beräknas efter avgiften i andra klassens vagn å järnväg eller, om sådan vagnsklass icke finnes, i tredje klassens vagn, för en hyttplats eller, när hyttplats ej förekommer, en salongsplats på fartyg samt, i den mån resan icke kan företagas med järnväg eller fartyg, ersättning per tillryggalagd kilometer, beräknad efter lägsta inom landstingsområdet för taxeaubomobil fastställda taxa.

3. De ersättningsbestämmelser, som finnas i andra författningar än kommunallagarna ha formen antingen av hänvisningar till kommunallagarnas regler eller av självständiga stadganden. Till den förstnämnda gruppen av bestämmelser höra i första hand föreskrifter angående sådana förtroendeuppdrag, som avses i de nu ifrågavarande stadgandena i LKL och LKS, d. v. s. uppdrag inom kommunala nämnder och styrelser. Hit höra t. ex. föreskrifterna i 18 § fattigvårdslagen och 12 § barnavårdslagen, där det stadgas att fattigvårdssamhälle resp. kommun äger rätt att besluta om ersättning åt fattigvårdsstyrelsens resp. barnavårdsnämndens ordförande och övriga ledamöter och att kommunallagarnas regler därvid skola i tillämpliga delar lända till efterrättelse. Vad sålunda stadgats skulle ha gällt även utan denna hänvisning. Men vidare höra till berörda kategori vissa föreskrifter, vilka avse andra uppdrag än som vald ledamot i kommunal nämnd, styrelse eller beredning eller beträffande vilka det är tvetsamt om de kunna hänföras till sådana i egentlig mening kommunala förtroendeuppdrag. Som exempel kan nämnas stadgandet i 9 § folkbokföringsförordningen, enligt vilket roteombud med avseende å rätt till arvode och ersättning för kostnader i anledning av uppdraget är likställd med ledamot av drätselkammare eller kommunalnämnd, som utsetts till ordförande. Till denna grupp torde även få föras bestämmelsen i 31 § folkpensioneringslagen, att ordföranden i pensionsnämnden och hans suppleant med avseende å rätt till gottgörelse i anledning av sina uppdrag skola vara likställda med vald ledamot av kommunal nämnd, som utsetts till ordförande. Kommittén anser emellertid, att kommunallagarnas ersättningsbestämmelser i och för sig äro tillämpliga på pensionsnämndens ledamöter.

Av de ersättningsregler, som äro självständiga i förhållande till kommunallagarna, må först nämnas en bestämmelse som avser en kommunal nämnd, nämligen föreskriften i 16 § byggnadsstadgan, att frågor huruvida ledamot av byggnadsnämnden må åtnjuta arvode samt arvodets storlek avgöras av stadsfullmäktige. Till följd av hänvisning i 106 § byggnads-

stadgan gäller motsvarande regel för byggnadsnämnd i landskommun. — Vidare torde här från kommitténs betänkande få återgivas de regler som avse gottgörelse till ledamöter i vissa taxeringsorgan.

Enligt 146 § taxeringsförordningen den 28 september 1928 äga av kommun valda ledamöter i beredningsnämnd och fastighetstaxeringsnämnd ävensom av kommun jämlikt 8 § 3 mom. valda ledamöter i lokal taxeringsnämnd, därest sådant beslutas av vederbörande kommun, att av kommunens medel åtnjuta dels traktamentsersättning under såväl sammanträdes- som resdagar med högst femton kronor om dagen, dels ock, då de icke äro bosatta å förrättningsorten, övrig resekostnadsersättning med högst vad som på grund av allmänna resereglementet utgår till nämndeman. Likställandet med nämndeman i fråga om reseersättning innebär, att de kommunalvalda ledamöterna av taxeringsorganen kunna, i motsats till primärkommunernas förtroendemän i allmänhet, åtnjuta reseersättning, motsvarande avgift för plats i andra klass å järnväg och hyttplats å fartyg samt hela avgiften för taxeaomobil. Ersättning efter nyssnämnda grunder kan också utgå till ordningsman i lappby för inställelse vid sammanträde för taxering av inkomst av renskötsel.

Enligt samma paragraf i taxeringsförordningen äga av stadsfullmäktige valda ledamöter i särskild taxeringsnämnd att för deltagande i nämndens sammanträden åtnjuta ersättning enligt de i 145 § 8 mom. av förordningen angivna grunderna, d. v. s. dels resekostnadsersättning enligt reseklass II i allmänna resereglementet (alltså motsvarande avgiften för andra klass biljett å järnväg, hyttplats å fartyg etc.) och dels arvode med belopp, som för dygn, varunder sammanträde ägt rum, utgör femton kronor, om de äro bosatta å sammanträdesorten, och nitton kronor, om de ej äro bosatta å sammanträdesorten, samt för dygn, varunder sammanträde ej ägt rum, motsvarar traktamentsersättning enligt traktamentsklass D i allmänna resereglementet (tio kronor för dag och sju kronor för natt). Dessa ersättningar skola utgå oberoende av stadsfullmäktiges beslut.

Av landsting (förvaltningsutskott) utsedda ledamöter i fastighetstaxeringsnämnd och särskild taxeringsnämnd åtnjuta ersättning av landstingets medel efter motsvarande grunder, som gälla för ledamöter i lokala taxeringsnämnder resp. av stadsfullmäktige valda ledamöter i särskild taxeringsnämnd.

Praxis och reformförslag.

För att vinna närmare kännedom om kommunernas praxis i fråga om ersättningen till förtroendemännen har kommunallagskommittén samarbetat med de mellankommunala förbunden. Genom landskommunernas förbund har kommittén sålunda erhållit vissa uppgifter om ersättningspraxis i något över 300 landskommuner, varav ett 40-tal köpingar. Stadsförbundet har till kommittén överlämnat en redogörelse för samtliga av förbundet kända generella beslut i städerna rörande sammanträdesersättning åt styrelse- och nämndledamöter. Redogörelsen, som är upprättad i oktober 1947, upptar sådana beslut i 62 städer. Slutligen har från nyss-

nämnda landskommuner och ett 100-tal städer införskaffats svar på följande frågor, nämligen om svårigheter förekommit att besätta kommunala förtroendeposter till följd av att ersättning icke utgått eller utgått med för lågt belopp, om det förekommit att kommunal förtroendeman av sagt sig uppdrag med hänvisning till att ersättningsfrågan enligt hans mening icke varit tillfredsställande ordnad samt om de nuvarande ersättningsbestämmelserna anses ur kommunens synpunkt tillfredsställande, resp. vari de mest påtagliga bristerna i bestämmelserna bestå.

En redogörelse för kommitténs bearbetning av undersökningsmaterialet har lämnats i betänkandet (s. 35—41). Här skall endast angivas några huvudpunkter av den redovisning, som sålunda skett. Den visar, att kommunallagarnas ersättningsregler i betydande omfattning frångås i det praktiska livet.

Vad till en början angår *dagtraktamentet* framhåller kommittén, att bestämmelserna åsidosättas mycket ofta och i skilda hänseenden. Det förekomme sålunda, att traktamente utginge med högre belopp än vad som medgåves i lagen, att ersättning lämnades för förlorad arbetsförtjänst och att en speciell gottgörelse utginge vid övernattning. I ett 10-tal av de landskommuner som omfattades av undersökningen lämnades ersättning även till fullmäktige. Kommittén fortsätter:

Högre ersättning än 5 kronor för deltagande i styrelse- eller nämndsmanträde förekommer i cirka 23 procent av de landskommuner som omfattas av undersökningen. Beloppen variera vanligen från 6 till 12 kronor, men även högre ersättningar, upp till 20 kronor, förekomma. Stundom gäller den förhöjda ersättningen samtliga styrelser och nämnder, stundom endast vissa angivna.

Kommittén framhåller vidare, att det vore synnerligen vanligt, att högre traktamente än det i lagen medgivna utginge för deltagande i mera tidskrävande förrättning. Dylika ersättningar lämnades i mer än två tredjedelar av de ifrågasvarande landskommunerna. Högsta uppgivna traktamentsbeloppet vore 25 kronor per dag, den vanligaste ersättningen utgjorde 15 kronor. — Även i städerna förekommo högre dagtraktamenten än 5 kronor, dock knappast i samma utsträckning som i landskommunerna.

I stället för eller vid sidan av traktamente betala vissa kommuner ersättning för förlorad arbetsförtjänst. Härom anför kommittén:

Uppgifter om ersättning för mistad arbetsförtjänst föreligga från ett tjugutal av de landskommuner som omfattas av undersökningen. Någon närmare upplysning om ersättningens storlek eller under vilka villkor den utgår finnes i allmänhet icke. Att ersättning för förlorad arbetsförtjänst emellertid icke är någon normal ersättningsform ens i nämnda antal kommuner framgår av att sådan ersättning stundom uppgives ha förekommit blott någon gång, i mindre utsträckning eller efter prövning från fall till fall. Ett exempel på landskommuner, där ersättning för förlorad arbetsinkomst normalt utgår, erbjuder Gällivare kommun. Där kan den som genom

fullgörande av kommunalt uppdrag, för vilket han ej åtnjuter särskilt arvode, förlorar arbetsinkomst, tjänstgöringspengar o. dyl. eller måste bestrida vikariekostnader, uppbära ersättning med högst 25 kronor per dag. I de fall, då den förlorade arbetsförtjänsten på grund av dess art ej kan särskilt styrkas, utgår ersättning med 15 kronor per dag. Utöver denna ersättning utgår dagtraktamente med 5 kronor per sammanträdesdag.

Kommittén tillägger att ett tiotal av de 62 hörda städerna lämnade ersättning för förlorad arbetsförtjänst enligt sådana grunder, att det lagstadgade maximibeloppet för dagtraktamente kunde överskridas.

I frågan om *arvode* har särskilt ersättningen till fullmäktiges (kommunalstämman) ordförande uppmärksamrats. Det framhålles, att den kostnadsersättning till ifrågavarande förtroendemän, som utginge med visst belopp för år, i många kommuner vore avsedd icke blott som en gottgörelse för utgifter utan även — i strid med lagen — såsom vederlag för besvär. Ersättningen syntes alltså i realiteten ofta utgöra arvode.

Kommittén anför härom i fortsättningen bl. a.:

Årsersättning utgick år 1947 till kommunalfullmäktiges ordförande i cirka 79 procent av de 174 av ifrågavarande landskommuner, som hade kommunalkontor. Beloppen varierade från lägst 50 till högst 700 kronor. De vanligaste ersättningarna voro 100, 150, 200 och 300 kronor. I några fall uppgives uttryckligen, att ersättningen utgör arvode. — — —

I några andra fall förklaras, att allt skrivarbete utföres på kommunalkontoret, vadan årsersättningen icke gärna kan avse skrivexpenser.

De uppgifter, som utredningsmaterialet innehåller angående ersättning till ordförande i stadsfullmäktige, hänföra sig till städer med ned till cirka 6 000 invånare och avse förhållandena i december 1945—januari 1946. Av de hithörande städerna lämnade omkring 37 procent ersättning till fullmäktiges ordförande.

Om storleken av ersättningen lämnas uppgifter för de fem största och fem minsta av de ifrågavarande städerna. Från dessa uppgifter må här anmärkas, att i Göteborg utgår ersättning till fullmäktiges ordförande med 6 500 kronor för representationskostnader och förlorad arbetsförtjänst medan i Malmö ersättningen till samma förtroendeman utgör 15 000 kronor, varvid anslaget rubricerats »utövande av värdskap å stadens vägnar att av stadsfullmäktiges ordförande disponeras».

Slutligen må i detta sammanhang nämnas, att de svar, som lämnats på den förut omförmälda frågan till kommunerna om betydelsen av ersättningen för besättandet av kommunala förtroendeposter, visa att det i allmänhet icke varit några svårigheter att besätta dessa poster till följd av att ersättning icke utgått eller utgått med för lågt belopp. För landskommunernas del ha icke mindre än 80 procent svarat nekande på frågan om sådan svårighet förelegat eller om det inträffat att förtroendeman av sagt sig sitt uppdrag med hänvisning till att ersättningen icke varit tillfredsställande.

Önskemål om ändring i gällande lagstiftning om ersättning till kommunala förtroendemän ha framförts både i riksdagen och från kommunernas sida. I riksdagen berördes frågan 1945 och 1947. Vid 1945 års riksdag väcktes sålunda inom andra kammaren två motioner i ämnet. I den ena (II: 6) yrkades, att riksdagen måtte anhålla om utredning med förslag till sådan ändring av kommunallagarna, att kommun finge rätt att bevilja sina förtroendemän dagtraktamente eller gottgörelse till större belopp än som vore stadgat och att denna rätt utvidgades till att omfatta även fullmäktigeledamöter. I den andra motionen (II: 81) föreslogs, att riksdagen skulle begära utredning om i vad mån bestämmelserna om gottgörelse till vissa ledamöter av kommunala nämnder och styrelser behövde omarbetas i syfte att undanröja ekonomiska hinder för förtroendemannskapet fullgörande. I sitt utlåtande (nr 16) i anledning av motionerna framhöll konstitutionsutskottet, att det ansåge en allmän översyn av ifrågasatt bestämmelser erforderlig. Vid denna utredning borde bl. a. beaktas, att kommunerna måtte beredas ökade möjligheter att kompensera ordförande i kommunalfullmäktige och kommunalstämma för kostnader och besvär för uppdragets fullgörande. Utskottet ansåg vidare i likhet med de kommunala förbunden, att de i lag stadgade maximigränserna för dagtraktamenten till kommunala förtroendemän borde höjas. Utskottet fann det också kunna ifrågasättas, om icke särskilt dagtraktamente borde utgå enligt vissa grunder till sådana förtroendemän, ledamöter av såväl fullmäktige som nämnder o. d., som bodde på så stort avstånd från sammanträdesorten, att de måste övernatta där. Även bestämmelserna om reseersättningens storlek borde så regleras, att denna komme att motsvara resekostnaderna till deras hela belopp. Utskottet fann sålunda av behovet påkallat, att en allsidig utredning av spörsmålet komme till stånd. Vid utredningen borde de bestämmelser angående ersättningar till kommunala förtroendemän, som återfunnes i andra författningar än kommunallagarna, också tagas under omprövning.

Utskottets utlåtande godkändes av riksdagen, som i skrivelse (nr 278) anhöll om skyndsamt utredning av frågan angående ändring av gällande bestämmelser i kommunallagarna om ersättning till kommunala förtroendemän.

1947 års riksdag behandlade frågan om ersättningen till landstingsmännen i anledning av en motion i ämnet inom första kammaren (I: 174). Motionen ledde till en höjning av landstingsmännens dagtraktamente men riksdagen ansåg det icke lämpligt att i anslutning till motionärernas yrkande om ersättning för inkomstbortfall ändra grunderna för de bestämmelser i ämnet, som avsåge landstingen, när hela principfrågan syntes komma att prövas av kommunallagskommittén.

Reformförslag från kommunerna ha framkommit vid den förut berörda

på kommitténs initiativ verkställda enkäten. Härom anföres i kommitténs betänkande bl. a.:

Vid besvarandet av frågan, vari de mest påtagliga bristerna i bestämmelserna bestå, har man framför allt anmärkt mot lagens maximering av dagtraktamentet för deltagande i sammanträde eller förrättning till 5 kronor. I ett stort antal svar påyrkas höjning av detta belopp. Som motiv härför anför man penningvärdets fall, ökningen av de kommunala arbetsuppgifterna, de stora avstånden inom vissa kommuner m. m. I några svar framhålls, att höjda ersättningar skulle ge möjlighet att hålla sammanträdena på dagen i stället för på kvällen, som nu vanligen sker. En uppgiftslämnare betonar i detta sammanhang såsom olämpligt, att sammanträdena hållas efter en i allmänhet lång och tröttsam arbetsdag i förvärsarbete. I många svar framföres önskemålet, att kommunerna skola få rätt att lämna ersättning för förlorad arbetsförtjänst. Man påpekar, att den ekonomiska uppoffringen för personer, som måste avstå från arbetsförtjänst för att delta i kommunalpolitiken, kan bliva så kännbar, att de icke gärna ställa sig till förfogande. Härigenom kunna uppstå svårigheter att få den ur kommunens synpunkt mest lämplige att åtaga sig uppdrag. Detta förhållande har, erinras från ett håll, särskild betydelse i en industriort, där arbetet pågår i skift dygnet runt. Det förhållandet att mistad arbetsförtjänst ej kan ersättas föranleder enligt ett svar ofta en strävan att så mycket som möjligt förkorta sammanträdena, varvid ärendena stundom icke få den grundliga behandling som är önskvärd.

Kommittén framhåller slutligen, att de specificerade anmärkningar, som riktats mot de nuvarande ersättningsreglerna i övrigt, vore ganska sällsynta. I ett svar hade uttalats önskemålet, att pension skulle kunna tillerkännas förtroendemän, som i många år innehåft uppdrag och varit nästan helt upptagen därav.

Kommunallagskommittén.

Allmänna synpunkter.

Kommunallagskommittén har vid framläggandet av förslaget om ändrade ersättningsbestämmelser till en början anfört vissa allmänna synpunkter på frågan. Kommittén framhåller härvid, att den ursprungliga principen att vederlag icke skulle utgå till innehavare av kommunala förtroendeuppdrag undan för undan uppnyjats genom de bestämmelser om rätt för kommun att utge ersättningar av olika slag, som efter hand införts i kommunallagarna och i en rad författningar, som reglerade speciella förtroendeuppdrag. Principen stode emellertid kvar bl. a. såtillvida som kommunerna icke vore berättigade att lämna gottgörelse i andra fall eller i vidare omfattning än författningarna medgäve. Enligt kommitténs mening talade starka skäl för bibehållande av huvudprincipen om de kommunala förtroendeuppdragen såsom oavlönade i dess sålunda modifierade skick. Lagstiftningen borde i allmänhet inskränka sig till att draga upp vissa gränser för den kommunala beslutanderätten i fråga om utgivande av ersättningar.

Endast då det funnes påkallat av starka skäl borde kommunen åläggas några skyldigheter i förevarande hänseende. Sådana skäl syntes föreligga beträffande ersättning till landstingsman och vissa i speciallagstiftningen reglerade uppdrag. Kommittén saknade därför i allmänhet anledning att föreslå någon ändring i dessa stadganden.

Utgångspunkten vid kommitténs omprövning av ersättningsreglerna har varit de motiv som uppbära dessa bestämmelser. Här om anför kommittén:

Syftet med ersättningsreglerna är att underlätta för medborgarna att delta i den kommunala självstyrelsen. Detta deltagande kan inkräkta på den enskildes arbetstid och därigenom minska hans inkomster. Det kan vidare åsamka honom direkta kostnader, såsom för resor, vivre m. m. Ofta ställer det krav på arbetsprestationer från hans sida. Icke alla medborgare kunna utan vederlag göra uppoffringar av nu nämnda slag i samhällets tjänst. Det är emellertid angeläget, att ingen av ekonomiska skäl hindras från att delta i det kommunala livet. Delvis är det ett allmänt demokratiskt intresse, som här gör sig gällande och som kräver, att alla medborgare, oavsett sina ekonomiska villkor, böra ha möjligheter att göra en insats i samhällsarbetet. Men det kan också sägas vara ett speciellt kommunalt intresse, att personer, som åtnjuta kommunmedlemmarnas förtroende och som kanske äro särskilt lämpade för kommunala uppdrag, icke av hänsyn till sin ekonomi hindras att åtaga sig dylika uppdrag.

Kommittén framhåller i fortsättningen att kritiken mot de nuvarande ersättningsreglerna framför allt grundade sig därpå, att de icke i tillräcklig mån fyllde sitt ändamål. Särskilt betonades, att kommunerna icke i erforderlig utsträckning kunde gottgöra förtroendemännen för den arbetsinkomst, de förlorade genom att delta i det kommunala arbetet. Då dagtraktamentet i de fall, där vederbörande ginge miste om arbetsförtjänst, företrädesvis finge karaktären av ersättning härför, avsåge reformkraven i första rummet bestämmelserna om dagtraktamente för deltagande i sammanträde eller förrättning.

Det heter vidare:

Kommittén har funnit de anmärkningar, som från angivna utgångspunkter riktas mot gällande lagstiftning, i stort sett berättigade. Att de i kommunallagarna uppdragna gränserna för kommuns rätt att tillerkänna sina förtroendemen ersättning numera äro för snäva synes bekräftat av det förhållandet, att kommunerna i mycket stor utsträckning utge ersättning i strid med lagens regler. Vid sin undersökning på vad sätt bristerna i nuvarande lagstiftning skola botas har kommittén kommit till slutsatsen, att man i huvudsak kan bygga på gällande lags grunder och nöja sig med att vidga de möjligheter kommunerna för närvarande ha att i vissa bestämda former utge ersättning. Detta utsträckande av den kommunala beslutanderätten måste emellertid bliva ganska omfattande för att ändamålet med ersättningsreglerna skall kunna nås. I två avseenden har kommittén funnit skäl föreligga att lämna kommun vidgad rätt att utge ersättning. Förtroendeman, som är bosatt på så stort avstånd från sammanträdes- eller förrättningsstället, att resan fram eller åter måste företagas å särskild dag, synes utöver dagtraktamente för sammanträdes- eller förrättnings-

dagen böra kunna erhålla särskild ersättning för resdag. Kommittén anser vidare, att det i starkt begränsad omfattning bör beredas möjlighet för kommun att bevilja pension åt förtroendemän, som under en lång följd av år mot arvode utfört arbete för kommunens räkning.

Vad kommittén föreslår om pension åt förtroendemän kommer att redovisas i ett särskilt avsnitt. I detta sammanhang torde få behandlas kommitténs förslag om utbyggnad för primärkommunernas del av de nuvarande ersättningsformerna dagtraktamente, arvode, reseersättning och kostnadsersättning, varvid i anslutning till förslaget om dagtraktamente kommer att beröras den av kommittén förordade speciella formen för sådant traktamente, ersättning för särskild resdag.

Innan jag övergår till vad kommittén föreslagit beträffande de särskilda ersättningsformerna, torde jag få redovisa dess synpunkter på frågan om befogenhet för kommun att utge gottgörelse för mistad arbetsförtjänst i annan form än dagtraktamente. Kommittén har avvisat tanken att införa en sådan ersättningsform i stället för eller vid sidan av dagtraktamente. Den har härvid till en början framhållit att det knappast låte sig göra att lagfästa en regel, enligt vilken ersättning för deltagande i sammanträde eller förrättning *endast* kunde utgå till den, som förlorade arbetsförtjänst. Det nuvarande dagtraktamentet tjänade nämligen — påpekar kommittén — även som ersättning för vissa utgifter i samband med beivrande av sammanträde, t. ex. då förtroendemannen bodde så långt från sammanträdesorten att han måste vidkännas kostnader för sitt uppehälle där. Stundom kunde traktamentet även ha karaktären av gottgörelse för utfört arbete. För sådana förtroendemän, som icke träffades av inkomstbortfall genom beivrande av sammanträde, skulle ett stadgande, som blott toge sikte på att ersätta utebliven inkomst, därför medföra att de ginge miste om den gottgörelse i andra hänseenden som dagtraktamentet kunde innefatta.

Kommittén har härefter diskuterat ett ersättningsssystem, som innefattade såväl gottgörelse för verklig inkomstförlust som fast ersättning i form av traktamente. Ersättning för inkomstbortfall skulle enligt en sådan ordning utgå, där det nöjaktigt styrktes, och vid sidan härav skulle ett traktamente utbetalas antingen till samtliga eller till de förtroendemän, som ej fingo gottgörelse för inkomstbortfallet. Kommittén finner emellertid att ett sådant system skulle medföra betydande svårigheter i tillämpningen. Den pekar härvid särskilt på problemen, hur ersättningsrätten skulle kunna begränsas på rimligt sätt och hur förlusten av inkomst borde styrkas. Beträffande förtroendemän, som åtnjote timplenning i sitt arbete eller som måste anskaffa och avlöna vikarie för sig vid frånvaro, löste sig visserligen — framhåller kommittén — dessa spörsmål jämförelsevis lätt. Däremot bleve det vanskligare att beräkna ersättningen åt sådana vanligen månadsavlönade personer, för vilka frånvaro från anställningen ej medför löneavdrag

men ej heller någon minskning i kravet på viss arbetsprestation, med påföljd att det arbete, som eftersattes för deltagande i sammanträde, måste utföras å annan tid. I fråga om andra kategorier än de egentliga löntagarna bleve svårigheterna ännu större. Detta gällde särskilt lantbrukare, företagare av skilda slag, läkare, advokater m. fl. Att med större säkerhet beräkna inkomstbortfallet för förtroendemän tillhörande dessa yrkesgrupper torde i allmänhet vara ogörligt. Och där detta undantagsvis vore möjligt, kunde det befaras, att ersättningsbeloppen stundom bleve av den storleksgrad, att de med hänsyn till såväl kommunernas ekonomi som andra omständigheter icke skäligen borde i sin helhet ersättas av kommunala medel.

Kommittén framhåller vidare bl. a. att den olikhet i förmåner samt den mer eller mindre ingående undersökning av den enskildes ekonomiska förhållanden, som skulle följa av en särskild regel om ersättning för mistad arbetsförtjänst, vore föga tilltalande ur allmänt demokratiska synpunkter. Systemet med bevisning till styrkande av inkomstförlusten skulle dessutom vålla arbetsgivare och anställda svårigheter samt i viss mån även tynga det kommunala förvaltningsarbetet.

De anförda synpunkterna ha, som redan antytts, för kommitténs del lett till slutsatsen att ökade möjligheter för kommunerna att ersätta förtroendemännen för inkomstbortfall borde beredas genom en höjning av dagtraktamentet.

Dagtraktamente och ersättning för särskild resdag.

Vid sin prövning av bestämmelserna om *d a g t r a k t a m e n t e* har kommittén utgått från de olika ändamål traktamentet är avsett att fylla eller faktiskt fyller. Vad angår dess uppgift som ersättning för förlorad arbetsförtjänst erinras om att maximeringen av traktamentet till fem kronor vid dess tillkomst 1924 motiverades med att detta belopp i allmänhet kunde beräknas *skydda en person med åtta timmars arbetslid och 3 à 4 000 kronors årsinkomst mot nämnvärd ekonomisk förlust* på grund av tidsspillan *för sammanträden som toge i anspråk högst hälften av hans arbetstid*. Denna premis hade numera — framhåller kommittén — på ett avgörande sätt rubbats genom den höjning som den allmänna inkomstnivån undergått sedan år 1924. Med nuvarande arbetslöner kunde en löntagare redan genom frånvaro från arbetet ett par timmar få vidkännas ett löneavdrag, som icke läcktes av den nuvarande högsta traktamentsersättningen. Men även i vad den angivna beräkningsgrunden utginge från att varje sammanträde toge en halv arbetsdag i anspråk, stämde den ofta mindre väl överens med nuvarande förhållanden. Dagtraktamente borde därför enligt kommitténs mening inrymma en större ersättning för förlorad arbetsförtjänst än vad som nu motsvarade en halv dagsinkomst. Bestämmelserna borde vidare utformas så att de icke som f. n. hindrade att ett sammanträde förlades till vanlig arbetstid, när detta av det ena eller andra skälet erfordrades.

I fortsättningen har kommittén framhållit att skälen för en höjning av dagtraktamentets maximibelopp ökade i styrka om man utginge från traktamentets uppgift att bereda kompensation för direkta utgifter. De kostnader som avlägset boende nämndledamöter kunde få vidkännas i samband med sitt uppehåll på sammanträdesorten hade nämligen kraftigt ökats sedan traktamentets belopp fastställdes. Dessa ledamöter missgynnades för övrigt därigenom att traktamentet för dem i huvudsak måste beräknas åtgå för dylika utgifter och de sålunda — i motsats till på sammanträdesorten boende — ej finge någon ersättning för förlorad arbetsförtjänst. — Kommittén har vidare påpekat, att om man betraktade dagtraktamente såsom ersättning för utfört arbete så vore det uppenbart att en gottgörelse av fem kronor om dagen vore för låg.

Starka skäl talade sålunda enligt kommitténs mening för en nyreglering av bestämmelserna om dagtraktamente. *Kommittén har förordat, att denna skall ske på det sättet att maximum för dagtraktamentet i normalfallen höjes från fem till tio kronor men att traktamentet för särskilt tidskrävande sammanträde eller, där det eljest finnes påkallat av särskilda förhållanden, skall få sättas till högre belopp, dock högst sexton kronor.*

Kommittén synes ha kommit fram till att dagtraktamentets maximumbelopp åtminstone måste fördubblas genom att beakta att levnadskostnaderna höjts med omkring 50 procent sedan år 1924 samt att realinkomsterna i allmänhet ökat under samma tid. Med hänsyn till den allmänna inkomsthöjningen har kommittén funnit att ett traktamente om ungefär tio kronor motsvarade en halv dagsförtjänst för de inkomsttagargrupper, som år 1924 ansågos kompenserade för förlusten av en sådan förtjänst med fem kronor.

Till motivering av den föreslagna möjligheten att i särskilda fall utgiva högre traktamente har kommittén anfört:

Ett dagtraktamente å cirka tio kronor är för litet, om man i likhet med kommittén anser, att traktamentet bör kunna inrymma åtminstone större delen av en ordinär dagsförtjänst för den stora massan inkomsttagare. Utgår man från det nuvarande inkomstläget för dessa inkomsttagare, torde ett dagtraktamente å femton å tjugufem kronor för en i sin helhet använd dag icke vara för högt. Om man emellertid utan några reservationer fastställer ett belopp av femton kronor eller mera såsom maximigräns för dagtraktamentet, föreligger obestriddligen en viss fara för att normalersättningen för sammanträden kommer att hålla sig invid denna gräns. Uppenbarligen kräver dock bevisandet av ett nämndsammanträde i de flesta fall icke så lång tid, att ett dagtraktamente av angivna storlek bör utgå.

De olägenheter, som sålunda äro förenade med en sådan höjning av maximitraktamentet, som nyss antytts, synas enligt kommitténs mening kunna undvikas, om lagen uttryckligen reserverar maximiersättningen för de särskilda fall där den är påkallad och tillika fastställer en högsta gräns för de normala fallen. Man erhåller på detta sätt två latituder för dagtraktamentet: en avsedd för det stora flertalet sammanträden eller förrättningar, som icke vållar deltagarna större tidsförlust än låt säga tre å fyra timmar,

och en för de jämförelsevis få sammanträden eller förrättningar, som kräva längre tid.

Då kommittén förordat, att det högre maximibeloppet skall bestämmas till sexton kronor, har den åberopat att maximum i primärkommunerna, vilket ej borde differentieras med hänsyn till bostadsorten, icke borde sättas till högre belopp än som utgår till av landsting utsedd förtroendeman för sammanträde å den egna bostadsorten. Kommittén har emellertid härvid framhållit att ett traktamente å sexton kronor långt ifrån alltid utgjorde full gottgörelse för inkomstbortfall och kostnader föranledda av uppdraget. Enligt kommitténs åsikt borde emellertid kommunallagarnas ersättningsregler icke bestämmas av principen, att full kompensation under alla förhållanden skall kunna lämnas för kommunalmännens uppoffringar. En viss återhållsamhet vore motiverad av förtroendeuppdragets natur.

Kommittén har sålunda föreslagit, att en viss differentiering av ersättningen för deltagande i sammanträde eller förrättning skulle ske i själva lagen, men framhåller härtill att det ofta kunde finnas anledning att genomföra en mera ingående reglering inom de särskilda kommunerna. Det syntes ligga i kommunernas intresse att icke schablonmässigt bestämma traktamentena till maximibeloppen utan att göra ersättningens storlek beroende av närmare angivna förutsättningar. I första hand borde hänsyn härvid tagas till den tidsförlust deltagande i ett sammanträde och en förrättning medförde, varvid även den tid som åtginge för resa till sammanträdes- eller förrättningsstället borde beaktas. För kortvariga sammanträden kunde det för närboende vara påkallat med ett lägre traktamente än tio kronor medan deltagandet i samma sammanträde för avlägset boende, som nödgats sätta till en hel dag för resan, borde gottgöras inom den vidare latituden. Ett något högre traktamente kunde emellertid även vara motiverat med hänsyn till att förberedelser för sammanträdet krävde icke alltför obetydlig tid.

Här må vidare nämnas, att kommittén i detta sammanhang avvisat tanken att även ledamöter i kommunens representativa organ skulle kunna erhålla traktamente. Kommittén har härvid åberopat fullmäktiguppdragets särskilda karaktär samt den i jämförelse med ledamotskapet i styrelser och nämnder mindre omfattning, vari detta tager sin innehavares tid i anspråk.

Kommittén har emellertid föreslagit, att fullmäktige och traktamentsberättigade förtroendemen, som äro bosatta så långt från sammanträdesorten att de för deltagande i sammanträde nödgas övernatta utom sitt hemvist, skall kunna få gottgörelse i form av ersättning för särskild resdag. Det framhålles, att i synnerhet i de vidsträckta kommunerna i norra delen av landet icke vore sällsynt att en eller kanske flera resdagar åtginge för beivrande av ett sammanträde. Den nya ersättningsformen borde enligt kommitténs mening utgöra kompensation för såväl mistad

arbetsförtjänst som direkta utgifter för kost och logi under den tid som resan varade utöver själva sammanträdes- eller förrättningsdagen. Kommittén har emellertid icke velat binda kommunerna genom detaljerade bestämmelser om maximibelopp eller om de villkor under vilka ersättning för resdag kunde utgå. I betänkandet anföres härutinnan:

Det torde böra överlåtas åt det fåtal kommuner, i vilka nu ifrågavarande ersättningsform kan komma att tillämpas, att bestämma de grunder, efter vilka ersättning bör utgå. Härvid synas de principer för bestämmande av dagtraktamentets storlek, som ovan omnämnts, böra vara vägledande också för bestämmande av nu förevarande gottgörelse. Ersättningsbeloppens storlek torde lämpligen böra differentieras efter ungefärligen samma riktlinjer som angivits i fråga om dagtraktamentenas storlek. Sålunda torde t. ex. särskilda belopp böra bestämmas för nattuppehälle, för hel dag och för halv dag. Enligt vad kommittén inhämtat äro kommunförbunden för närvarande sysselsatta med att upprätta förslag till normalreglementen för resor såväl inom som utom kommunen. Det torde vara lämpligt, att i de kommuner, där ersättning för särskild resdag inom kommunen kan komma i fråga, bestämmelser härom införas i de resereglementen, som i enlighet med kommunförbundens förslag torde komma att antagas i dessa kommuner.

Såsom inledningsvis framhållits är kommitténs betänkande icke enhälligt i fråga om dagtraktamente åt kommunala förtroendemän. Ledamoten riksdagsmannen *Helmer Holmberg* har nämligen i ett *särskilt yttrande* anmält avvikande mening bl. a. i denna del och uttalat, att kommunallagarna icke borde draga upp några gränser för kommunernas rätt att utge ersättning i andra avseenden än i fråga om arvode och pension. Herr *Holmberg* instämmer visserligen i kommitténs uppfattning att vederlag för förlorad arbetsförtjänst vore en ersättningsform, som icke borde tillrådas och fastslår som en utgångspunkt för prövningen, att varje slag av kommunal verksamhet i princip borde betraktas som ett arbete, vilket skall kunna ersättas allt efter sin egen art och omfattning. Från denna utgångspunkt finner reservanten emellertid majoritetens förslag otillfredsställande när det gällde traktamente och förordar för sin del att även ledamöter av kommunens beslutande organ skall kunna erhålla sådan ersättning samt att traktamentets belopp icke skall maximeras. 16-kronorsgränsen gäve enligt reservantens mening icke kommunerna laglig rätt att i alla förekommande fall ge skälig ersättning.

Arvode.

I fråga om ersättningsformen arvode innebär kommitténs förslag inga mera betydande ändringar i vad f. n. gäller. Kommittén har emellertid understrukt vikten av en skälig arvodessättning inom kommunerna och framhållit att åtskilliga kommuner syntes utmäta alltför låga arvoden till vissa förtroendemän. En sådan centralisering av medelsförvaltning utan

anställande av tjänstemän, som tidigare föreslagits av kommittén¹, förutsatte för att kunna med framgång genomföras i praktiken att kommunerna gäve vederbörande kassaförvaltare skäligt arvode.

Den viktigaste ändringen i arvodesbestämmelserna avser en utvidgning av kretsen av dem, som kunna erhålla arvode. Kommittén har nämligen föreslagit att arvode skall kunna utgå även till ordföranden i kommunens beslutande organ, vilket f. n. vore uttryckligen förbjudet i kommunallagarna. Ändringen motiveras med att ordförandesysslan regelmässigt ger sin innehavare en större eller mindre arbetsbörda utöver deltagandet i och ledandet av stämmans eller fullmäktiges sammanträden. Bl. a. framhålls, att särskilt i de större städerna betydande administrativa uppgifter vila på fullmäktiges ordförande och att man på många håll ställer anspråk på en initiativtagande och ledande verksamhet från ordförandens sida i fråga om skilda områden av det kommunala och samhälleliga livet.

Kommittén har vidare förordat, att den nuvarande skyldigheten att underställa arvodesbeslut länsstyrelsens prövning skall upphöra. Till motive-ring av detta förslag har kommittén i första hand hänvisat till att underställningsregeln visat sig ha ringa praktisk betydelse. På många håll urakt-låt man att insända beslut till länsstyrelsen och där underställning skedde i behörig ordning, hade fastställelse vägrats endast i sällsynta undantagsfall. I fortsättningen har kommittén bl. a. framhållit att underställningsplikten kunde undvaras även såsom en kontroll över att arvodena icke sattes för högt. Kommunernas eget omdöme och deras naturliga intresse av att utgifterna hölles inom rimliga gränser torde nämligen utgöra bästa garantien mot en alltför frikostig arvodessättning.

Även beträffande arvodesbestämmelserna har en av kommitténs leda-möter avgivit *särskilt yttrande*, nämligen riksdagsmannen Ragn. *Bergh*. Denne har icke kunnat ansluta sig till förslaget om medgivande för kom-mun att tillerkänna ordförande i kommunens beslutande organ särskilt arvode. Han har härvid bl. a. hänvisat till de skäl kommittén anfört till stöd för sin ståndpunkt i fråga om dagtraktamente åt fullmäktiges leda-möter och funnit det inkonsekvent att mot bakgrunden härav tillerkänna kommunens främste förtroendeman arvode. Beträffande valet av denne — framhåller reservanten vidare — vore det angeläget tillse, att den som hade att både utåt och inom kommunen företräda densamma bleve utsedd under sådana förhållanden, att varje hänsynstagande till hans personliga eko-nomiska intressen kunde anses vara uteslutet. I fråga om uppdraget att vara ordförande i det beslutande organet borde åtskillnaden mellan för-troendemen och kommunala tjänstemän strikt uppehållas.

¹ Se härom prop. nr 140 till 1948 års riksdag s. 128 ff.

Resekostnadsersättning.

Beträffande reseersättning till förtroendemännen i primärkommunerna, av kommittén benämnd resekostnadsersättning, har kommittén föreslagit att de nuvarande bestämmelserna skola jämkas i tre avseenden.

1. Där icke järnväg, omnibus eller fartygslägenhet eller, såvitt städerna angår, spårväg kan begagnas, skall resekostnadsersättning enligt förslaget kunna utgå högst med lägsta avgiften för taxeaomobil. F. n. utgör maximum hälften av denna avgift.

2. Det minsta avstånd, vid vilket resekostnadsersättning kan utgå, sättes lika för nämndledamöter och fullmäktige och bestämmes till tre kilometer. F. n. utgör ifrågavarande avstånd fem kilometer för nämndledamöter och tio kilometer för fullmäktige.

3. Även ledamöter av stadsfullmäktige skall enligt förslaget kunna få resekostnadsersättning.

Rörande kommitténs motivering för de föreslagna ändringarna torde få hänvisas till betänkandet (s. 62—63).

Den förut refererade reservationen till kommitténs betänkande av herr Holmberg torde även avse bestämmelserna om reseersättning.

Annan kostnadsersättning.

Vad angår annan kostnadsersättning har kommittén föreslagit att de nuvarande smärre skiljaktigheterna mellan sådan ersättning till ordförande å stämman och i fullmäktige, å ena, samt till andra ersättningsberättigade förtroendemän å andra sidan skola undanröjas. Kommittén har härvid funnit att de olika slagen av utgifter ej borde exemplifieras i lagen, utan att där endast borde angivas att ersättning kunde avse utgifter överhuvudtaget, som för kommunens räkning påkallades vid uppdragets fullgörande. Till dessa utgifter hänföres även representationskostnader.

Ersättningsbestämmelser utanför de egentliga kommunallagarna.

I det föregående har kommitténs förslag till ändring av kommunallagarnas bestämmelser om ersättning till förtroendemän inom primärkommunerna redovisats. Sådana ersättningsbestämmelser förekomma emellertid, såsom förut framhållits, även utanför de egentliga kommunallagarna antingen i form av en hänvisning till dessa eller såsom särskilda regler. Kommittén har i ett särskilt avsnitt diskuterat möjligheterna att åstadkomma överensstämmelse mellan dessa speciella ersättningsregler och kommunallagarnas föreskrifter i ämnet samt behandlat frågan i vad mån dessa sistnämnda stadganden borde göras tillämpliga å vissa förtroendemän, till vilka ersättning f. n. icke lagligen syntes kunna utgå.

Av de redan befintliga fristående ersättningsbestämmelserna har kommittén först behandlat dem, som avse *kommunvalda ledamöter i vissa taxeringsorgan*. Kommittén har härvid föreslagit att de av kommunen valda

ledamöterna i beredningsnämnd, fastighetstaxeringsnämnd och lokal taxeringsnämnd samt de av stadsfullmäktige utsedda ledamöterna i särskild taxeringsnämnd skola, därest vederbörande kommun så beslutar, åtnjuta ersättning efter samma grunder som enligt kommunallagarna gälla för ledamöter i kommunala styrelser och nämnder. Detta innebär förbättringar för vederbörande i så måtto, att dagtraktamentets maximum höjes från femton till sexton kronor, varjämte ersättning för särskild resdag kan utgå efter de grunder kommunen bestämmer. Å andra sidan medför den föreslagna ordningen en försämring för ifrågavarande förtroendemän i två hänseenden. Dels bli bestämmelserna om reseersättning oförmånligare — så kommer t. ex. gottgörelse vid tågresor att beräknas efter tredje i stället för andra klass — dels förlora de av stadsfullmäktige valda ledamöterna i särskild taxeringsnämnd sin hittillsvarande ovillkorliga rätt till ersättning. Kommittén anser emellertid icke att dessa försämringar spela en sådan roll för vederbörande, att man av hänsyn härtill borde avstå från att införa enhetliga regler.

I fråga om de av landsting (förvaltningsutskott) utsedda ledamöterna i fastighetstaxeringsnämnd och särskild taxeringsnämnd har kommittén föreslagit att dessa i ersättningshänseende skola jämställas med innehavare av landstingskommunala förtroendeuppdrag i allmänhet. Detta medför en förbättring i vissa hänseenden särskilt för dem, som äro bosatta å annan ort än sammanträdesorten (höjning av dagtraktamentets maximum från femton till tjugufyra kronor). Enligt kommittén torde det icke ha större betydelse att härigenom i ett och samma taxeringsorgan landstingets representanter stundom komma att få högre ersättning än representanterna för primärkommunen, ehuru ledamöterna i lika mån tagas i anspråk för sina uppdrag.

Kommittén har även berört byggnadsstadgans särskilda regel om ersättning till *ledamot av byggnadsnämnd* och funnit att en sådan särbestämelse knappast behövdes och att den därför borde utmönstras ur stadgan. Till motivering av detta förslag anför kommittén:

Ersättnings utgivande i form av arvode synes böra vara beroende icke av att ledamot besitter specialkunskap utan däraf, att han efter särskilt uppdrag utför arbete av betydande omfattning såsom fallet kan vara med ordförande, sekreterare eller föredragande inom nämnden eller med den, som fått i uppdrag att verkställa utredning om visst ärende eller utsetts till delegerad för viss mera arbetskrävande uppgift. Rätten att bevilja ledamot av byggnadsnämnden arvode utan hänsyn till om han innehar dylikt speciellt uppdrag torde för övrigt endast undantagsvis ha utnyttjats av kommunerna. Ett sådant undantag föreligger beträffande Stockholms stad, där byggnadsnämndens ledamöter åtnjuta icke obetydliga arvodesbelopp. De olägenheter som kunna uppkomma i samband med arvodets ersättande med traktamente äro av övergående natur och minskas dessutom, om kommunerna få rätt att, såsom kommittén föreslagit, bestämma högre traktamenten än vad kommunallagarna f. n. medge.

I samma avsnitt har kommittén slutligen förordat ändringar i lagen om delning av jord på landet samt lagen om vägnämnder och länsvägnämnder i syfte att göra kommunallagarnas ersättningsregler tillämpliga å de av kommunerna utsedda valmännen för val av ägodelnings- och vattenrättsnämndemän samt kommunvalda ombud för val av vägnämnd. Förstnämnda förslag torde emellertid få anmälas i samband med andra ändringar i jorddelningslagen. I fråga om innebörden av sistnämnda förslag hänvisas till specialmotiveringen.

Förslaget och kommunernas ekonomi.

Kommittén har funnit det ogörligt att närmare beräkna de utgiftsökningar, som ett genomförande av kommitténs förslag kunde medföra för kommunerna. Den har emellertid uttalat, att kommunernas ekonomi i allmänhet torde vara sådan, att de utan svårighet kunde bära en rimlig höjning för ifrågavarande ändamål. Härvid har särskilt framhållits betydelsen av att genom kommunindelningsreformen komma att skapas större enheter med bättre resurser samtidigt som antalet förtroendemän i landskommunerna kommer att minskas.

Remissyttrandena.

Allmänna synpunkter.

Vid remissbehandlingen av kommitténs förslag ha de däri framförda allmänna synpunkterna på frågan om ersättningen till de kommunala förtroendemännen i stort sett icke föranlett några erinringar. *Länsstyrelserna i Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Kronobergs, Gotlands, Göteborgs och Bohus, Värmlands, Västernorrlands och Västerbottens län* samt vederbörande remissorgan i 24 städer och ett 70-tal andra kommuner ha förklarat sig till alla delar biträda kommitténs förslag i nu ifrågavarande avseenden eller ha lämnat detta utan erinran. Kommitténs uttalande, att de i kommunallagarna uppdragna gränserna för kommuns rätt att tillerkänna sina förtroendemän ersättning numera vore för snäva, har vunnit anslutning av samtliga remissinstanser, som yttrat sig i saken. Så är även förhållandet beträffande kommitténs uppfattning, att kommunerna endast då det funnes påkallat av särskilt starka skäl borde åläggas några skyldigheter i fråga om utgivande av ersättningar. Däremot ha en del remissinstanser i olikhet med kommittén ansett att kommunerna borde få utge gottgörelse för mistad arbetsförtjänst även i annan form än dagtraktamente.

I några av de yttranden från kommuner, där denna mening hävdats, har man i anslutning till kommittéledamoten Holmbergs reservation uttalat, att det i andra avseenden än i fråga om arvode och pension borde ankomma på kommunerna själva att bestämma om ersättning skall utgå, under vilka former detta i så fall skall ske och hur stor ersättning, som i varje fall

kunde anses skälig. *Stadsfullmäktige i Göteborg* och vederbörande remissorgan i fem andra kommuner anse att kommun borde beredas möjlighet att inom gränser, den själv ägde bestämma, lämna ersättning för inkomstbortfall åt samtliga f. n. traktamentsberättigade förtroendemän.

Några kommuner ha anslutit sig till det av kommittén diskuterade systemet med såväl gottgörelse för verklig inkomstförlust som fast ersättning i form av traktamente. *Stadsfullmäktige i Gävle* förorda sålunda, att ersättning förutom dagtraktamente skall utgå för styrkt förlorad arbetsförtjänst och föreslå att denna ersättning skall kunna utgå med ett belopp av högst 25 kronor per dag. *Stadsfullmäktige i Halmstad* anse att det nuvarande dagtraktamentet om fem kronor bör bibehållas men att vid sidan härav skall utgå ersättning för styrkt inkomstbortfall med högst 20 kronor.

Såsom ett genomgående skäl för införande av möjlighet att utgiva gottgörelse för inkomstbortfall anföres att ingen av ekonomiska skäl borde hindras från deltagande i kommunalt arbete och att de föreslagna traktamentena icke tillgodosåge detta behov. I några yttranden framhålles särskilt att på orter med skiftarbetande befolkning, vilken i stor utsträckning deltar i det kommunala arbetet, denna icke kompenseras för inkomstbortfall genom de föreslagna traktamentena. Vidare påpekas att en del kommuner redan lämna ersättning för förlorad arbetsförtjänst. *Kommunalfullmäktige i Sura kommun* framhålla, att det ur rättvisesynpunkt vore viktigare med ersättning för inkomstbortfall än med ersättning i form av traktamente.

Länsstyrelsen i Örebro län beklagar, att de sakkunniga ej funnit utväg att utöver traktamente medgiva ersättning för förlorad arbetsförtjänst i de fall, då detta vore motiverat, samt fortsätter:

Det torde icke kunna bestridas att utövandet av kommunala förtroendeuppdrag tynger medborgarna mycket olika, beroende på löneställning, arbetsförhållanden, avstånd till sammanträdesorten m. m. Vad som för den ene knappast är någon uppoffring alls, blir för den andre en betydande sådan. Söker man ordna saken genom en högre generell ersättning i form av traktamente, blir resultatet att en del personer avbördas alla bekymmer i samband med uppdragens utövande och kanske ofta därigenom lockas att fika efter uppdrag mer än rimligt är, medan andra alltjämt icke utan betydande offer kunna åtaga sig uppdraget. Enligt länsstyrelsens mening borde det vara möjligt att ordna ersättningsfrågan så, att mindre inkomsttagare utöver vanligt traktamente kunna erhålla någon ersättning för förlust av arbetsförtjänst, som bevisligen uppstår genom uppdragets fullgörande. Länsstyrelsen uttalar förhoppningen att denna fråga blir föremål för nya överväganden.

Stadsfullmäktige i Västerås ifrågasätta, om det icke skulle vara möjligt att fastställa vissa schematiska normer för beräkning av dagsinkomst och härigenom komma fram till relativt enkla och lätt tillämpliga regler för bestämmande av ersättning vid inkomstbortfall.

Dagtraktamente.

I fråga om dagtraktamentet har kommitténs förslag i princip tillstyrkts eller lämnats utan erinran av *16 länsstyrelser* — förutom de i början av detta avsnitt nämnda, som helt anslutit sig till kommittén, *länsstyrelserna i Jönköpings, Blekinge, Kristianstads, Hallands, Älvsborgs, Kopparbergs och Jämtlands län — Svenska stadsförbundet och flertalet hörda kommuner.*

Överståthållarämbetet finner visserligen skäl kunna anföras för att det högre traktamentet, såsom av Stockholms stadsfullmäktige påyrkas, bestämmas till 20 kronor, men förklarar sig dock ansluta sig till kommitténs förslag i denna del. Ämbetet har dock intet att erinra mot att för Stockholms del det högre traktamentet sättes till 20 kronor.

Av de remissinstanser, som icke ansett sig kunna lämna förslaget utan erinran i denna del, ha flera åtminstone i princip och i första hand anslutit sig till den av ledamoten Holmberg förordade linjen, att kommunerna böra äga att själva bestämma traktamentets storlek utan iakttagande av en lagstadgad maximigräns. Till denna grupp kunna hänföras *länsstyrelserna i Stockholms, Malmöhus och Gävleborgs län, Norrbottens läns landstings förvaltningsutskott* samt vederbörande remissorgan i *sex städer, tolv andra borgerliga kommuner och två församlingar.*

Härvid har franhållits att ett dagtraktamente på högst 16 kronor i många fall måste framstå som otillräckligt bl. a. på grund av den ofta avsevärda tid, som kräves för kommunala sammanträden och förrättningar t. ex. för löne- och avtalsförhandlingar. Man har vidare hänvisat till att ett traktamente med den föreslagna maximibegränsningen icke med nuvarande inkomstläge skulle täcka förlorad arbetsförtjänst. I yttrande från *kommunalfullmäktige i Sollentuna köping* påpekas att i exempelvis brandsynenämnden ofta ingå yrkesmän, såsom murare, skorstensfejarmästare och andra, vilka kanske icke få ens hälften av inkomstbortfallet täckt, därest dagtraktamentet skulle maximeras till 16 kronor. Vanskligheten att för någon längre tid framåt i lag fixera dagtraktamentets storlek — exempelvis på grund av penningvärdets förändringar — har återopats såsom skäl av några instanser.

Länsstyrelsen i Malmöhus län ifrågasätter om icke det föreslagna högre maximibeloppet satts för lågt. Enligt länsstyrelsens mening kunde en så snäv gräns stundom föra med sig svårigheter för kommunerna att få villiga och lämpliga personer till uppdrag, där förtroendevalören ej framträdde så starkt. På grund härav och då kommitténs redogörelse för ersättningspraxis visade, att åtskilliga kommuner f. n. medgäve högre ersättning än det föreslagna maximibeloppet, vore det icke lämpligt att draga gränsen så snävt. Man riskerade då att kommunerna komme att överskrida lagens gräns.

Länsstyrelsen är väl medveten om svårigheten att i lag fastslå vad som skall vara skäligt i detta avseende och skulle därför närmast vara böjd att förordna, att någon bestämd gräns för det högre beloppet ej direkt fastslås

i lagen. I sådant fall torde det emellertid vara nödvändigt att begränsa kommunernas rörelsefrihet med avseende å beloppets storlek genom en föreskrift att högre belopp ej får utgå än som kan anses skäligt med hänsyn till vissa i lagen angivna förutsättningar. Detta torde jämväl vara nödvändigt med hänsyn till behovet av att skapa en besvärgrund. Skulle det visa sig lagtekniskt omöjligt att angiva dessa förutsättningar och en maximigräns sålunda bör fastställas, vill länsstyrelsen förorda ett något högre belopp än sexton kronor.

I andra hand har även *länsstyrelsen i Stockholms län* förordat, att det högre maximibeloppet höjes till 20 kronor.

I likhet härmed ha några remissinstanser uttalat sig för en höjning av den högre maximigränsen med bibehållande av ett i lagen utsatt högsta belopp. Till denna grupp höra *länsstyrelserna i Västmanlands* (18 kronor) och *Norrbottnens län, stadsfullmäktige i Stockholm* (20 kronor) och *Örebro* (24 kronor), *sju andra kommuner* samt *Svenska landskommunernas förbund* (20 kronor). I stort sett ha härvid samma skäl anförts som de vilka åberopats till stöd för ett borttagande av maximigränsen. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* anser beloppet för lågt i synnerhet för sådana förtroendemän, som äro bosatta på så stort avstånd från sammanträdesorten, att resan måste företagas å särskild dag. En otillfredsställande lösning av de avlägset boendes ersättningsfråga skulle enligt länsstyrelsens mening leda till ökade svårigheter att rekrytera förtroendemän från de vidsträckta kommunernas ytterområden eller också till att man kringgick traktamentsbestämmelserna genom att giva vederbörande så stor ersättning för särskild resdag, att den inrymde ett tillägg till det lagenliga dagtraktamentet. *Svenska landskommunernas förbund* framhåller, att en ersättning på högst 16 kronor vore otillräckligt särskilt för ledamöter i sådana taxeringsnämnder som hålla heldagssammanträden och för vissa förrättningar t. ex. brandsyn och hälsovårdsinspektioner, som normalt taga en hel arbetsdag i anspråk.

Stadsfullmäktige i Örebro anlägga en helt annan synpunkt till grund för sitt ställningstagande. Enligt fullmäktiges mening vore avståndet mellan det lägre och det högre traktamentets maximibelopp för litet. Det kunde därför befaras, att framställningar om traktamente med 16 kronor komme att göras i långt större utsträckning än de sakkunniga avsett. Sattes däremot maximum för den högre ersättningen enligt stadsfullmäktiges förslag till 24 kronor, skulle sannolikt den stora differensen mellan de båda maximibeloppen avskräcka förvaltningarna från att lämna ersättning med det högre beloppet.

Den föreslagna uppdelningen av traktamentet har berörts även i några andra remissvar. Sålunda ifrågasätter *länsstyrelsen i Skaraborgs län*, om man icke bort lämna kommunerna frihet att utan vidare fastställa ett traktamente upp till 16 kronor. Länsstyrelsen anser att den i förslaget angivna förutsättningen för att det högre beloppet skulle kunna utgå krävde en

viss diskretionär prövning, som kunde bli ömtålig. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* anför i denna del.

Det är att antaga, att kommunerna regelmässigt komma att sammanfatta sina beslut rörande traktamenten m. m. i särskilda reglementen. Det synes oformligt att i ett sådant fall laborera med traktamenten av skilda typer. En enklare lösning står att vinna genom att införa en enda typ av traktamente och sedan bestämma, att fullt traktamente endast utgår, om hel arbetsdag måste tillsättas för uppdraget, och att traktamentet reduceras efter skäligena normer, om endast en mindre del av dagen måst tagas i anspråk.

Även i ett par yttranden från kommuner ha liknande synpunkter framförts.

Förutsättningarna för utgivande av det högre traktamentet ha tagits upp av *överståthållarämbetet*, som härvid berört spörsmålet, huruvida det högre traktamentet bör utgå, då visst sammanträde blivit tidskrävande, eller om det bör utgå generellt för uppdrag i fråga om vilka sammanträdena såsom regel äro tidskrävande. Ämbetet förordar för sin del det senare alternativet såsom enklare och samtidigt ägnat att motverka eljest eventuellt uppkommande tendenser att med sidoblick på arvodet draga ut på sammanträdes-tiden. Enligt ämbetets mening hade en alltför obestämd faktor införts såsom grund för höjt traktamente genom uttalandet att sådant kunde vara motive-rat av att ett sammanträde stundom fordrade tidsödande förberedelser. Dylika förberedelser kunde utföras på valfri tid. Bestämmelsen om förhöjt traktamente, då det funnes påkallat av särskilda skäl, borde därför utgå.

De av kommittén angivna förutsättningarna för utgivande av det högre traktamentsbeloppet sammanställda med de olika funktioner, dagtraktamentet är avsett att fylla och faktiskt fyller, ha för *statskontorets* del utgjort utgångspunkten för ett förslag om ersättning i delvis andra former än de av kommittén föreslagna. Statskontoret anför.

Enligt statskontorets mening är det — icke minst med hänsyn till den innebörd benämningen traktamente har i vanligt språkbruk — synnerligen önskvärt, att en klar begreppsbestämning kommer till stånd i förevarande sammanhang. Sålunda synes skillnad böra göras mellan ersättning för direkta kostnader i samband med uppdragets fullgörande och ersättning för utfört arbete, tidsspillan o. d. Ämbetsverket vill på grund härav för sin del förorda, att det av kommittén föreslagna dagtraktamentet uppdelas i två ersättningsformer, nämligen dels ett till alla ledamöter med samma belopp utgående *dagarvode* och dels *traktamente*, som under vissa förutsättningar skall kunna tilldelas ledamot, vilken icke är bosatt å sammanträdes- eller förrättningsorten. Maximigränsen för dagarvodet torde böra sättas till 12 kronor eller samma belopp, som enligt kommittékungörelsen utgår till kommittéledamot, vilken icke är anställd i statens, kommuns eller statsunderstödd institutions tjänst. Traktamentet synes böra utgå till ledamot, som är bosatt å minst 5 kilometers avstånd, i landskommun från sammanträdesorten och, i stad, köping eller därmed jämförligt samhälle, från grän-

sen för det stadsplanelagda området, under förutsättning, att den tid som tagits i anspråk för sammanträde och resa tillhoppa överstiger 8 timmar. Storleken av traktamentet torde böra bestämmas till högst det belopp, som enligt allmänna resereglementet utgår till nämndeman, eller alltså 12 kronor för dag och 8 kronor för natt. Med den lösning av traktamentsfrågan, som statskontoret ovan förordat, erfordras uppenbarligen icke något specialstadgande för reglering av rätten till ersättning för särskild resdag på sätt kommittén föreslagit. Ersättning för resdag skulle enligt kommittén kunna utgå icke blott till ledamot i nämnd, styrelse eller beredning, för vilken dagtraktamente kunde ifrågakomma, utan jämväl till kommunal- eller stadsfullmäktig. Statskontoret finner för sin del skäligt, att traktamente beredes fullmäktig för såväl sammanträdes- som resdag enligt samma grunder, som föreslagits för nämndledamot eller revisor. Möjlighet för kommun att tillerkänna fullmäktig dagarvode synes däremot icke böra införas.

Delvis liknande synpunkter ha framförts av *länsstyrelsen i Kalmar län*, som ifrågasätter om ej med förebild från allmänna resereglementet borde fastställas hel och halv traktamentsersättning med hänsyn till den tid, som åtgått för uppdragets fullgörande. Med denna konstruktion av traktamentsersättningen kunde ersättning för särskild resdag utgå efter samma grunder.

Bortsett från att *statskontoret*, såsom framgått av dess nyss redovisade yttrande, förordat att traktamente — men ej dagarvode — skulle utgå även till fullmäktig, har en mera väsentlig utvidgning av kretsen av dem, vilka böra vara berättigade att uppbära dagtraktamente, uttryckligen föreslagits endast av *stadsfullmäktige i Stockholm*. Dessa förorda införande av möjlighet att bevilja dagtraktamente även för deltagande i fullmäktiges sammanträden. I det av fullmäktige åberopade yttrandet hänvisas till ett tjänsteutlåtande av stadens kammarkontor, där i denna del till en början bl. a. framhålles, att deltagande i stadsfullmäktiges sammanträden kunde vara väl så tidsödande som ledamotskapet i vissa nämnder och kommittéer. Vad beträffar den särskilda karaktär hos fullmäktiguppdraget som enligt kommittén utgjorde ett skäl mot dess förknippande med traktamente, så påpekar kammarkontoret att härmed tidigare åsyftats den högre förtroendevalör, som representantskapet ägde och som borde göra det i högre grad än andra kommunala uppdrag eftersträvansvärt för förtroendets skull. En argumentering, som på denna grund avvisade traktamentsersättning åt fullmäktig, överensstämde emellertid enligt kammarkontorets mening icke logiskt med den principiella motiveringen för ersättning åt kommunala förtroendemän. Det förefölle för övrigt utomordentligt svårt att finna en objektiv grund för att bedöma, huru skilda uppdrag skola graderas inbördes med hänsyn till den högre eller lägre digniteten av förtroende.

Den föreslagna nya ersättningsformen ersättning för särskild resdag har i allmänhet icke föranlett några uttalanden från remissinstansernas sida. Här må endast anmärkas, att någon sådan ersättning icke

erfordras enligt den av *statskontoret* och *länsstyrelsen i Kalmar län* ifrågasatta linjen för ersättningsfrågans lösning.

Arvode.

I fråga om ersättningsformen arvode har kommitténs ändringsförslag tillstyrkts av det övervägande flertalet remissinstanser. *Länsstyrelsen i Stockholms län* framhåller i sitt tillstyrkande yttrande att fastställelsevägran beträffande arvodesbeslut icke förekommit vid länsstyrelsen under de senaste 15 åren. *Länsstyrelserna i Jönköpings* och *Hallands län* samt vederbörande remissorgan i ett par kommuner ha emellertid i likhet med kommittéledamoten Bergh icke funnit skäl föreligga att utsträcka möjligheten att utgiva arvode jämväl till ordföranden i kommunens beslutande organ. I fråga om motiveringen för avstyrkandet i förevarande del har man i några av dessa yttranden helt eller delvis anslutit sig till vad herr Bergh anfört. *Länsstyrelsen i Hallands län* har härutöver framfört farhågor för att, om ordförandeskapet i de beslutande organen förvandlades till avlönade uppdrag, ordföranden i vissa fall icke kommer att intaga samma självständiga ställning som en oavlönad ordförande gentemot majoritetskonstellationer inom de beslutande organen.

Kyrkorådet i Stora Malm (Södermanlands län) anser det önskvärt att i lagen eller tillämpningsbestämmelserna fixerades ett minimi- och ett maximumbelopp, inom vilket arvodet får röra sig.

För ett bibehållande av skyldigheten att underställa arvodesbeslut ha *överståthållarämbetet, drätselkammaren i Luleå* samt *ett par andra kommuner* uttalat sig. *Drätselkammaren i Luleå* anser att man ej kan bortse från att lusten att fatta alltför frikostiga beslut ovillkorligen måste dämpas av att frågan kan bli föremål för en lämplighetsprövning i högre instans.

Resekostnadsersättning.

Beträffande bestämmelserna om resekostnadsersättning ha endast några få remissinstanser förordat avvikelser från vad kommittén föreslagit. *Statskontoret* anser, att såsom villkor för dylik ersättning bör gälla, att avståndet mellan ledamots eller fullmäktigs hemort och — i landskommuner — sammanträdes- eller förrättningsstället samt — i stad, köping eller därmed jämförligt samhälle — det planlagda området överstiger fem kilometer. *Några landskommuner* förorda en liknande ordning. *Stockholms stadsfullmäktige* yrka, att ersättning för taxibil må beviljas, därest sammanträde pågår efter kl. 24, även om möjlighet skulle föreligga att anlita buss eller spårvagn. *Kommunalnämnden i Gällivare* föreslår med hänvisning till inom kommunen tillämpad ordning, att ett tillägg göres till bestämmelserna om resekostnadsersättning av innehåll att kommunerna skulle ha rätt att fastställa ett visst fast belopp att utgå per ressträcka oberoende av vilket fortskaffningsmedel, som anlitas.

Annan kostnadsersättning.

Vad angår den ersättning, som kan utgå vid sidan av dagtraktamente, arvode och gottgörelse för resekostnader, här kallad annan kostnadsersättning, så ha de jämkningar i gällande bestämmelser, som föreslagits av kommittén, så gott som undantagslöst lämnats utan erinran. En delvis annan ordning än den föreslagna förordas av *kyrkofullmäktige i Valbo församling*, till vars uttalande i denna del *länsstyrelsen i Gävleborgs län* anslutit sig. Kyrkofullmäktige kritisera förslaget att fullmäktige- och stämмоordförande — med hänsyn bl. a. till förekommande representationskostnader — vid sidan av arvode skulle kunna få ett visst belopp för utgifter, som påkallas vid uppdragets fullgörande, samt anföra.

Det torde vara ytterligt sällsynt, att en ordförande i kommunal- eller kyrkofullmäktige i *denna sin egenskap* har att vidkännas kostnader för representation. Med undantag för de allra största städerna är det i regel så, att, då representation förekommer för kommunens räkning, kommunen själv står för värdskapet. I de få fall, då sålunda en fullmäktigeordförande eller annan kommunal förtroendemän kan ha personliga utgifter för representation för kommunens räkning, synes det vara riktigast, att bevilja ett direkt representationsanslag. För utgifter; ordföranden eller ledamot har för porton, skrivmaterial, skrivhjälp etc. bör han ha ersättning enligt räkning i vanlig ordning. Fullmäktige vilja därför föreslå, att någon särskild kostnadsersättning med fast belopp räknat för år eller annan tidsperiod, icke skall utgå till ordförande eller annan kommunal förtroendemän, som för fullgörande av sitt uppdrag samtidigt åtnjuter fastställt arvode. Detta bör i stället sättas så högt, att det kan anses fullt skäligen med hänsyn till det arbete och besvär, som kan vara förenat med uppdraget i fråga. Där emot bör ersättning erhållas för havda kostnader för uppdragets fullgörande. I den mån denna ersättning blir av mer betydande omfattning såsom för avlönande av skrivhjälp i större utsträckning etc., måste det ankomma på den anslagsbeviljande myndigheten eller den särskilda nämnden eller styrelsen att fatta beslut härom.

Ersättningsbestämmelser utanför de egentliga kommunallagarna.

Frågan om nya eller ändrade bestämmelser om ersättning åt kommunala förtroendemän i andra författningar än de egentliga kommunallagarna har berörts endast i ett fåtal yttranden. Härvid ha i ett par fall från kommunalt håll ifrågasatts föreskrifter om ersättning till uppdragshavare, som knappast kunna hänföras till kommunala förtroendemän i egentlig mening såsom nämndemän och pastoratsombud vid ekonomiska besiktningar å ecklesiastika boställen. *Kyrkofullmäktige i Sköllersta församling* (Örebro län) framhålla önskvärdheten av klara ersättningsregler i fråga om samtliga uppdrag av likartad natur med de i förslaget anförda.

Länsstyrelsen i Malmöhus län erinrar om att kommitténs förslag beträffande traktamenten åt ledamöter i vissa taxeringsorgan innebär att landstingsvalda ledamöter i vissa fall komma att få högre traktamenten än vad kommunerna enligt de föreslagna allmänna traktamentsbestämmelserna

ha möjlighet att tillerkänna sina representanter i nämnda organ. Enligt länsstyrelsens mening kunde detta lätt medföra irritation bland ledamöterna.

Förslaget att upphäva särbestämmelserna i byggnadsstadgan om ersättning till ledamot av byggnadsnämnd avstyrkes av *stadsfullmäktige i Stockholm*. I det av fullmäktige åberopade yttrandet framhålles bl. a., att ifrågasvarande uppdrag krävde en viss grad av specialkunskap i jämförelse med andra kommunala förtroendeuppdrag, varvid särskilt borde beaktas byggnadsnämndens karaktär av domstol.

Departementschefen.

I vår kommunallagstiftning gällde från början såsom en viktig princip att någon ersättning icke skulle utgå till innehavare av förtroendeuppdrag inom kommunerna och denna princip torde alltid ha ansetts som ett värdefullt och naturligt moment i den kommunala självstyrelsen. Först 1924 genombröts grundsatsen mera bestämt för primärkommunernas del — då infördes bl. a. den nuvarande rätten att ge dagtraktamente på upp till fem kronor till nämndledamöter samt arvode till vissa uppdragstagare — utan att den dock kan anses ha försvunnit som ett viktigt element i kommunalrätten. Alltjämt består den nämligen i så måtto att ersättning till förtroendemän får utgå endast i de fall, som angivas i kommunallagarna eller annan författning, varjämte förtroendemännen regelmässigt icke ha någon i lag fastslagen rätt till ersättning ens i dessa fall. När kommunallagskommittén nu tagit upp ersättningsfrågorna till särskild behandling har den icke ansett sig böra föreslå någon ändring på denna punkt och detta ställningstagande har icke föranlett några erinringar vid remissbehandlingen. Enligt min mening finns det heller ingen anledning att frånga de hävdvunna grundsatser, som här gälla; ett åläggande för primärkommunerna att generellt utge ersättning under vissa förhållanden till i lagen särskilt angivna förtroendemän skulle dessutom innebära ett betydande ingrepp i kommunernas självbestämmanderätt.

Härmed är emellertid icke sagt att de nuvarande ersättningsbestämmelserna äro tillfredsställande inom den sålunda uppdragna ramen. De tillkommo för något mer än 25 år sedan under trycket av ett av rösträttsreformen aktualiserat krav på att varje medborgare oavsett ekonomiska villkor skulle kunna deltaga i det kommunala arbetet men präglas i viss mån av det förhållandet att ersättning tidigare utgått endast i ganska obetydlig omfattning. Dagtraktamentets maximum sattes sålunda endast till fem kronor, vilket belopp redan i det sakkunnigbetänkande, som låg till grund för 1924 års regler, förklarades blott fylla mycket blygsamma anspråk på ersättning. Detta gäller självfallet i ännu högre grad i nuvarande läge — samtidigt som förtroendeuppdragen blivit mera krävande och tidsödande ha in-

komsterna i penningar för det stora flertalet inkomsttagare stigit avsevärt sedan år 1924. Det torde vara en allmän uppfattning att ersättningsbestämmelserna icke tillräckligt fylla sin uppgift att underlätta för medborgare i gemen att deltaga i den kommunala självstyrelsen. Detta framgår bl. a. av att bestämmelserna i stor utsträckning åsidosättas. En på kommitténs initiativ verkställd undersökning av ersättningspraxis i något mer än 300 landskommuner visar sålunda t. ex. att högre dagtraktamente än fem kronor för deltagande i styrelse- eller nämndsammantråde förekommer i ca 23 procent av de undersökta kommunerna och i fråga om mera tidskrävande förrättningar lämnas sådan högre ersättning i mer än $\frac{2}{3}$ av dessa. I ett tjugotal hörda kommuner betalas ersättning för förlorad arbetsförtjänst. Redan på grund härav synes det mig uppenbart att ersättningsreglerna böra ändras. En vidgning av de alltför snäva gränserna för kommunernas befogenhet att ersätta sina förtroendemän står dessutom enligt min mening i god samklang med de strävanden att stärka den kommunala självstyrelsen, som f. n. behärska reformarbetet på detta område och som bl. a. tagit sig uttryck i kommunindelningsreformen. Denna reform åsyftar ju att åstadkomma ändamålsenliga förvaltnings- och självstyrelsenheter. I de nya storkommunerna kommer väl i allmänhet en centralisering av medelsförvaltningen att ske. Men detta innebär icke — det vill jag redan nu kraftigt understryka — att den kommunala förvaltningen helt skall läggas i händerna på tjänstemän. Medelsförvaltningen kan centraliseras till kommunalnämnden utan att kommunalkamrerare anställas och även om detta sker bör det vara på förtroendemännen, som ansvaret för kommunen vilar. För att säkerställa en sådan ordning erfordras emellertid förbättrade ersättningsregler. Eljest riskerar man att de bästa krafterna av ekonomiska skäl ofta icke stå till förfogande och att tyngdpunkten i kommunens styrelse så småningom flyttas över till tjänstemän.

I fråga om principerna för en reformering av ersättningsbestämmelserna kan jag ansluta mig till kommunallagskommittén. Denna har förordat, att grunderna för den nuvarande ordningen skola bestå orubbade och, bortsett från ett förslag till reglering av förtroendemännens pensionsfråga, nöjt sig med att föreslå en utvidgning av kommunernas möjligheter att utge gottgörelse i form av dagtraktamente, arvode, reseersättning och ersättning för kostnader. I stort sett har också kommittéförslaget på denna punkt icke föranlett några andra erinringar vid remissbehandlingen än att särskilt några större städer och industrikommuner ansett att kommunerna borde få gottgöra sina förtroendemän för mistad arbetsförtjänst även i annan form än genom dagtraktamente. Statskontoret har förordat en uppdelning av dagtraktamentet på dagarvode och traktamentsersättning. Till sistnämnda förslag återkommer jag vid behandlingen av frågan om dagtraktamentets storlek och utformning.

Vad angår förslaget att giva kommunerna möjlighet att ersätta förtroendemännen för förlorad arbetsförtjänst, må till en början framhållas, att redan det nuvarande dagtraktamentet inrymmer en sådan möjlighet. Då maximibeloppet endast utgör fem kronor, är detta dock knappast av någon praktisk betydelse. Genomföres kommitténs förslag om höjning av nämnda belopp till tio kronor eller i särskilda fall till sexton kronor, kunna kommunerna emellertid lämna gottgörelse för inkomstbortfall i betydligt större utsträckning. Och höjas de angivna maximibeloppen ytterligare eller borttagas de helt enligt vad som förordats i en reservation till betänkandet, synes det bli möjligt att i stort sett tillgodose önskemålen i angivna avseenden. Frågan, i vilken grad detta faktiskt kommer att kunna ske, blir alltså beroende på hur bestämmelserna om dagtraktamente utformas, en fråga till vilken jag strax återkommer. I detta sammanhang vill jag endast något beröra sakens principiella sida.

Med utgångspunkt från det förut angivna syftet med ersättningsreglerna att underlätta för medborgarna att deltaga i den kommunala självstyrelsen, har kommittén framhållit vikten av att ingen av ekonomiska skäl hindras från att deltaga i det kommunala livet. Av denna slutsats kan synas följa att den förlust i form av inkomstbortfall, som föranledes av ett kommunalt uppdrag, helt bör ersättas i varje fall för det stora flertalet inkomsttagare. Detta skulle emellertid innebära att väsentligt olika ersättningar utbetalades för deltagande i samma sammanträde. En sådan ordning synes mig föga tilltalande. Om någon maximering icke infördes, och från principiell utgångspunkt lär det knappast finnas någon grund för en sådan, skulle systemet dessutom kunna medföra en allvarlig påfrestning för vissa kommuners ekonomi. Härtill kommer, som kommittén påpekat, att systemet skulle bli svårt att tillämpa i praktiken; särskilt i fråga om lantbrukare, egna företagare och fria yrkesmän kan inkomstförlusten i varje särskilt fall knappast beräknas. Och övergår man till en schematisk beräkning eller inför maximering för ersättnings storlek, närmar man sig den av kommittén förordade ordningen med gottgörelse för förlorad arbetsförtjänst inbyggd i dagtraktamentet.

På anförda skäl kan jag ansluta mig till kommittén, då denna avvisat tanken att införa ersättning för förlorad arbetsförtjänst som en särskild ersättningsform vid sidan av dagtraktamente.

Jag övergår härefter till de olika ersättningsformerna. Vad först angår dagtraktamentet, har redan förut fastslagits att det nuvarande maximibeloppet, fem kronor för dag, är helt otillräckligt. Ehuru dagtraktamentet utåt framträder blott som ersättning för tidsspillan, har det faktiskt flera olika uppgifter — att utgöra en viss ersättning för förlorad arbetsförtjänst, att bereda kompensation för direkta utgifter för logi och vivre på sammanträdesorten samt att gottgöra förtroendemännen för utfört arbete, där detta icke anses böra eller icke kan berättiga till arvode. Endast i fråga

om kortvariga sammanträden eller sammanträden, förlagda till tid efter den normala arbetstidens slut, kan ett traktamente på högst fem kronor i allmänhet anses tillfyllest ur de angivna synpunkterna såvitt angår ledamöter, bosatta på sammanträdesorten. Emellertid är det i många fall omöjligt och stundom icke önskvärt att förlägga sammanträden i kommunala nämnder och styrelser till kvällarna. Ledamöter bosatta utanför sammanträdesorten måste f. ö. ofta även vid kvällssammanträden sätta till arbetstid för resa till eller från sammanträdet. Särskilt vissa förrättningar t. ex. brandsyn och hälsovårdsnämnds besiktningar kunna ofta taga en hel dag i anspråk. Både som ersättning för förlorad arbetsförtjänst och som gottgörelse för utgifter är nuvarande maximum för traktamentet för lågt för att medge en rimlig ersättning i de angivna fallen. Om traktamentet samtidigt skall fylla bägge dessa uppgifter och dessutom kanske bereda vederbörande en viss gottgörelse för arbete, utfört vid en arbetskrävande förrättning, blir detta än mer påtagligt. Såsom förut anmärkts bestyrkes det sagda av att nuvarande maximum ej sällan överskrides särskilt i landskommunerna, där traktamenten på upp till 20 à 25 kronor förekomma. Skola icke stora grupper medborgare av ekonomiska skäl nödgas avstå från att deltaga i den kommunala verksamheten, måste traktamentet höjas.

Detta behöver emellertid icke innebära, att traktamentets maximum helt borttages eller sättes så högt, att ersättningar, som endast äro befogade i undantagsfall t. ex. för dagslånga förrättningar, inrymmas inom detsamma. En sådan ordning skulle kunna medföra krav på att förlorad arbetsförtjänst helt ersattes — något som förut avvisats — och överhuvud innebära risk för allvarliga påfrestningar på den kommunala ekonomin. Som torde framgå av de förut angivna exemplen, är behovet av ett högre traktamente skiftande och en förhållandevis måttlig höjning, t. ex. en fördubbling av det nuvarande maximum skulle sannolikt tillgodose rimliga önskemål i det stora flertalet fall. Däremot skulle som kommittén påpekat en sådan höjning icke medgiva att förlorad arbetsförtjänst gottgjordes i skälig utsträckning för deltagande i sammanträden och förrättningar, som inklusive resor till och från sammanträdesorten vara en hel dag eller mera.

Från dessa utgångspunkter har kommittén föreslagit att maximibeloppet differentieras. Ett lägre maximum — 10 kronor — förordas för normalfallen medan för särskilt tidskrävande sammanträden eller förrättningar eller där det eljest påkallas av särskilda förhållanden traktamentet enligt förslaget skall få höjas till sexton kronor. För det fall att resan fram eller åter till förrättningsstället måste företagas å särskild dag föreslås att ersättning för sådan resdag skall få utgå efter grunder som kommunen fritt bestämmer.

Vad kommittén sålunda föreslagit har icke föranlett några erinringar från det alldeles övervägande flertalet remissmyndigheter och hörda kommuner — jag bortser då från de anmärkningar som riktats mot maximeringen eller

mot de föreslagna beloppen. För egen del kan jag på nyss antydda skäl i princip ansluta mig till kommittén. Kritiken mot differentieringen av traktamentet hänför sig framför allt till förutsättningarna för att utgiva det högre traktamentet, en fråga till vilken jag återkommer. Dessutom har hävdats att det vore enklare att ha endast en typ av traktamente med särskilda reduktionsregler om en hel arbetsdag ej behöver användas. En sådan ordning synes mig emellertid onödigtvis binda kommunerna vid vissa normer för traktamentet. Motsvarande invändning torde med visst fog kunna riktas även mot statskontorets förslag till lösning av traktamentsfrågan med en uppdelning av dagtraktamentet på två ersättningsformer, nämligen dels dagarvode om högst 12 kronor, dels traktamente, som med fixerade belopp skall utgå till förtroendemän, bosatta utanför sammanträdesorten. Detta förslag kan visserligen i och för sig förefalla väl avvägt — dagarvodets belopp torde dock icke medge en rimlig gottgörelse för förlorad arbetsförtjänst vid långvariga förrättningar — men det skulle genom sin detaljreglering av ett område, som hittills med all rätt varit överlämnat till kommunerna själva att inom vissa gränser bestämma över, innebära ett ingrepp i den kommunala självstyrelsen. Då det i stället är angeläget att kommunerna i möjligaste mån få fria händer inom sitt verksamhetsfält, kan jag icke tillstyrka statskontorets förslag.

I fråga om traktamentets belopp har jag intet att erinra mot att maximum i normalfallet enligt kommitténs förslag sättes till tio kronor. Jag vill emellertid understryka, att det här är fråga om ett maximibelopp. Den normala ersättningen för t. ex. deltagande i kortare kvällssammanträden bör ligga avsevärt lägre, om överhuvud någon ersättning anses befogad i sådana fall.

Det av kommittén föreslagna maximibeloppet för mer långvariga sammanträden och förrättningar synes mig däremot vara för snävt utmätt. Redan nu förekomma som förut påpekats traktamenten på 20 och 25 kronor och flera remissinstanser bl. a. landskommunernas förbund ha ifrågasatt en höjning av traktamentet, varvid 18, 20 och 24 kronor nämnts som lämpliga belopp. Fixeras traktamentets högsta belopp till 20 eller 24 kronor, föreligger emellertid enligt min mening en avsevärd risk för att kommunerna bestämma traktamentet till belopp i närheten av maximum så snart förutsättningarna för det högre traktamentet överhuvud äro för handen. Då normalbeloppet för denna typ av ersättningsfall torde böra ligga icke oväsentligt lägre än de i nyssnämnda remissyttranden påyrkade maximibeloppen, vore en sådan utveckling olycklig. Jag har därför stannat för att i enlighet med vad som förordats av några länsstyrelser och kommuner föreslå, att något högsta belopp för traktamentet i detta fall ej utsättes i lagen.

Av vad jag anfört till motiveringen för detta förslag torde framgå, att detsamma under inga förhållanden får tagas till intäkt för att mera regelmässigt införa traktamenten på över 20 kronor i de kvalificerade fallen.

Endast undantagsvis böra åtminstone f. n. så höga traktamenten komma i fråga. Självfallet bör borttagandet av maximum icke heller föranleda, att traktamentet bestämmes med hänsyn till den arbetsinkomst vederbörande i det konkreta fallet går miste om. En sådan ordning har förut avvisats. Något uttryckligt förbud mot att beräkna traktamentet efter inkomstförlusten i likhet med vad som f. n. gäller i fråga om arvode torde emellertid icke vara påkallat.

Beträffande förutsättningarna för utgivande av det högre traktamentet kan jag tillstyrka kommitténs förslag. Då det bör finnas något utrymme för att i detta sammanhang beakta även andra omständigheter än sammanträdet längd, anser jag i motsats till överståthållarämbetet att högre traktamente skall få utgå även då det eljest finnes påkallat av särskilda förhållanden. Såsom en sådan speciell omständighet bör dock icke få betraktas att inkomstförlusten i visst fall varit betydande; att så varit förhållandet vid ett kortvarigt sammanträde bör alltså ej få föranleda att högre traktamente än 10 kronor kan utgå. Detta torde dock icke behöva angivas i själva lagen. Jag förordar alltså, att traktamentet får bestämmas inom den högre latituden för särskilt tidskrävande sammanträden eller då det eljest finnes påkallat av särskilda förhållanden.

Beträffande innebörden härav utöver vad redan sagts torde jag få hänvisa till uttalandena i betänkanget, till vilka jag i stort sett kan ansluta mig. Här må endast framhållas att även den tid, som under sammanträdesdagen åtgår för resa till och från sammanträdet, bör beaktas vid bedömningen av huruvida sammanträdet kan anses särskilt tidskrävande eller ej. Detta kan leda till att något olika traktamentsbelopp utgå till skilda deltagare i samma sammanträde. Eljest bör hinder icke möta mot att, som överståthållarämbetet förordat, traktamentet bestämmes generellt så att uppdrag i fråga om vilka sammanträdena som regel äro särskilt tidskrävande berättiga till det högre traktamentet, även om i något enstaka fall ett sammanträde endast varar en eller annan timme, och vice versa. Avgörandet i detta hänseende liksom beträffande olika detaljfrågor om traktamentets beräkning och dess belopp torde utan olägenhet kunna överlämnas till kommunernas fria bestämmande.

Överhuvudtaget böra kommunerna ha full frihet att inom den nu uppdragna ramen besluta om grunder för utbetalning av dagtraktamente efter vad som med hänsyn till uppdragens skiftande art, kommunikationsförhållandena på orten och kommunens ekonomi etc. kan anses skäligt och lämpligt. Liksom hittills böra dock endast ledamöter av kommunala styrelser, nämnder och beredningar samt kommunens revisorer få åtnjuta traktamente. Jag kan alltså icke tillstyrka ett inom kommittén reservationsvis framfört förslag, att även fullmäktiges ledamöter skola kunna erhålla traktamente. Dessa förtroendemän torde f. n. uppbära sådan ersättning endast i några få kommuner och vid remissbehandlingen av kommittéför-

slaget ha uttryckliga önskemål i angiven riktning framförts blott från Stockholms stad. Att utvidga de traktamentsberättigades krets med fullmäktige synes under sådana förhållanden icke påkallat.

Det anförda gäller icke för det fall att ledamot i fullmäktige för att deltaga i ett sammanträde måste använda särskild dag för resa till eller från sammanträdesorten. Kommitténs förslag att medge ersättning för sådan särskild resdag efter grunder kommunen äger bestämma såväl till fullmäktige som till traktamentsberättigade förtroendemän har nämligen icke föranlett någon som helst erinran vid remissbehandlingen. Då denna nya ersättningsform torde fylla ett verkligt behov särskilt för vissa vidsträckta kommuner i övre Norrland, vill jag förordna att bestämmelsen om densamma införes i kommunallagarna i enlighet med vad kommittén föreslagit.

I fråga om ersättningsformen arvode innehålla kommunallagarna f. n. ett uttryckligt förbud mot gottgörelse i denna form åt ordföranden i kommunens beslutande organ — stämma och fullmäktige. Då dessa förtroendemän ha ganska omfattande åligganden, som ej sällan torde medföra åtskilligt arbete, har man i flera större städer kringgått förbudet genom att ge fullmäktiges ordförande så stora belopp i kostnadsersättning, att de även inrymma en gottgörelse, som i realiteten utgör arvode. Detta synes mig föga tillfredsställande. Utför en förtroendemans verkliga ett arbete av betydande omfattning, bör detta också ersättas; restriktioner i detta hänseende måste liksom i fråga om dagtraktamentet medföra att de lämpligaste personerna eljest icke alltid kunna stå till förfogande för uppdraget. Jag kan därför tillstyrka kommitténs förslag att införa möjlighet för kommunen att besluta om arvode till fullmäktiges och stämmas ordförande.

Kommittén har även föreslagit att den nuvarande skyldigheten att underställa arvodesbeslut skulle slopas. Då denna underställningsskyldighet numera icke synes vara av någon större betydelse och framstår som en ganska onödig inskränkning i den kommunala självbestämmanderätten, har jag intet att invända mot detta förslag, som tillstyrkts eller lämnats utan erinran av samtliga länsstyrelser.

Vad härefter angår resekostnadsersättning har kommitténs förslag till jämkningar i gällande bestämmelser i allmänhet ej föranlett några yttranden vid remissbehandlingen. Enligt min mening skulle det kunna ifrågasättas att lämna kommunerna full frihet på detta område; att kommunerna bindas genom detaljföreskrifter om minsta ersättningsgilla ressträcka, tillåten vagnsklass på tåg etc. synes mig stå mindre väl samman med att kommunerna på andra områden ha mycket vidsträckta befogenheter, som kunna ha ekonomiska konsekvenser av en helt annan storleksordning. Emellertid ha icke från kommunalt håll framkommit några

allmänna önskemål om ändring i angiven riktning. Det synes då icke finnas anledning att på en gång genomföra en sådan reform. Å andra sidan kan jag icke från denna utgångspunkt ansluta mig till förslag från statskontoret och några landskommuner om en snävare reglering i vissa hänseenden. Jag tillstyrker alltså vad kommittén förordat i denna del, vilket bl. a. innebär att ersättning skall få utgå så snart färdvägen utgör minst tre kilometer, att stadsfullmäktige skola kunna få reseersättning samt att, om resan ej kan företagas med tåg, buss eller spårvagn, hela kostnaden för taxibil skall få ersättas. I anledning av ett yrkande från stadsfullmäktige i Stockholm vill jag framhålla att i varje fall då det gäller kortare färder ersättning för resa med taxibil bör kunna lämnas så snart vanligt fortskaffningsmedel ej finnes att tillgå under rimlig tid efter sammanträdes slut. Det synes icke påkallat att i detta sammanhang ytterligare precisera innebörden av ersättningsreglerna på denna punkt eller att, för att tillgodose ett speciellt önskemål från en norrlandskommun, jämka dessa regler utöver vad kommittén föreslagit.

Beträffande a n n a n k o s t n a d s e r s ä t t n i n g än reseersättning innebär kommittéförslaget att den nuvarande specificeringen av de kostnadsposter som få ersättas bortfaller och att i stället endast stadgas, att ersättning får lämnas med visst belopp för utgifter som för kommunens räkning påkallas vid uppdragets fullgörande. Härvid avses att även kostnader i samband med representation för kommunens räkning skola kunna innefattas i detta belopp. Detta förslag som innebär en viss utvidgning av de nuvarande ganska snäva bestämmelserna och samtidigt en förenkling synes mig välmotiverat. Vid remissbehandlingen har ifrågasatts att taga bort ifrågavarande ersättningsform och i stället låta kommunen ersätta kostnader för porton, skrivmaterial och skrivhjälp enligt räkning samt representationskostnader genom ett särskilt anslag. En sådan ordning skulle emellertid i onödan komplicera den kommunala förvaltningen på en viss speciell punkt genom att kräva verifikationer där sådana hittills icke fordrats. Självfallet bör en kommun icke anslå större belopp som kostnadsersättning än vad som verkligen kan beräknas åtgå och härvid böra utgifter för representation inräknas endast om vederbörande verkligen har att vidkännas sådana utgifter. Varken de nuvarande eller föreslagna bestämmelserna torde emellertid i och för sig hindra att kommunen stadgar redovisningskyldighet för medel, som anslagits som ersättning för utgifter av ifrågavarande slag.

Även i fråga om ersättning för kostnader kan jag därför tillstyrka kommitténs förslag.

Kommittén har i ett särskilt avsnitt behandlat ersättningsbestämmelser i andra författningar än de egentliga kommunallagarna. Den har härvid även berört spørgsmålet om tillämp-

ligheten av kommunallagarnas ersättningsregler på kommunvalda ledamöter i nämnder och styrelser, vilkas sammansättning och funktioner regleras i andra författningar än dessa lagar. Det avgörande är här tydligen om organet i fråga kan anses som en kommunal nämnd. I vissa fall är det uppenbart att så är förhållandet t. ex. beträffande folkskolestyrelse och hälsovårdsnämnd. Stundom kan det emellertid vara i viss mån tveksamt, om en nämnd kan betraktas som »kommunal» i lagens mening. Detta synes t. ex. gälla i fråga om pensionsnämnd och valnämnd på landet, vilka fungera i andra distrikt än kommunerna (pensionsdistrikt, valdistrikt) och ha viktiga uppgifter, som ej kunna anses som kommunala. Beträffande pensionsnämnden torde det emellertid vid den nuvarande folkpensioneringslagens tillkomst ha avsetts att de kommunvalda ledamöterna i denna nämnd skulle kunna få gottgörelse med stöd av kommunallagarnas allmänna ersättningsregler. I fråga om ledamöterna i valnämnden tillämpas i praxis dessa regler och denna tillämpning har stöd i uttalanden i förarbetena. Vid dessa förhållanden synes det icke finnas anledning att i detta sammanhang, då uttrycket »kommunal nämnd» bibehålles oförändrat, ompröva frågan om pensionsnämnden eller valnämnden kan anses som en sådan nämnd, helst som någon tvekan härom ej yppat sig vid remissbehandlingen. Den nuvarande ordningen synes därför böra bestå orubbad.

Det anförda avser nämnder, beträffande vilka inga särskilda ersättningsregler f. n. finnas. Några författningar innehålla emellertid sådana fristående regler. Av dessa har kommittén särskilt uppehållit sig vid taxeringsförordningens föreskrifter om ersättning till kommunvalda ledamöter i vissa taxeringsorgan. Kommittén föreslår att dessa speciella ersättningsbestämmelser skola upphöra och ersättas med en hänvisning till kommunallagarnas samt, beträffande av landsting eller landstings förvaltningsutskott valda ledamöter, landstingslagens regler om gottgörelse till ledamöter i styrelser och nämnder. Detta skulle, såsom förut framhållits, innebära vissa förbättringar av de ersättningar som f. n. utgå. Det torde nämligen kunna antagas, att det högre dagtraktamentet regelmässigt kan utgå för deltagande i taxeringsnämndernas sammanträden. Borttages maximum för detta högre traktamente, kan förbättringen bli betydande. Då det synes vara angeläget, att en innehavare av det viktiga och ofta arbetskrävande uppdraget som kommunvald ledamot i taxeringsnämnd, icke sättes i sämre ställning än de egentliga förtroendemännen inom kommunerna, har jag i och för sig intet att erinra mot detta kommitténs förslag, särskilt som det torde vara en allmän uppfattning, att ersättningen åt taxeringsnämndernas medlemmar icke alltid är tillräcklig. Ett genomförande av kommitténs förslag i denna del i dess helhet skulle emellertid medföra att av landsting (förvaltningsutskott) utsedda ledamöter i fastighetstaxeringsnämnd resp. särskild taxeringsnämnd i motsats till vad f. n. gäller stundom skulle få högre ersättning än primärkommunernas representanter i samma nämnder. Detta är såsom påpekats

av en länsstyrelse knappast tillfredsställande. Maximeras ej dagtraktamentet vid särskilt tidskrävande sammanträden, skulle visserligen denna motsättning bortfalla men i stället skulle de av primärkommunerna valda kunna komma i bättre ställning. Det synes då lämpligast att bibehålla den nuvarande överensställningen mellan av primärkommun och landsting utsedda ledamöter i samma taxeringsorgan. Jag tillstyrker alltså kommitténs förslag med denna jämkning och förordar att taxeringsförordningen ändras så att ifrågavarande förtroendemän skola få åtnjuta dagtraktamente, ersättning för särskild resdag och resekostnadsersättning efter de grunder som i kommunallagarna stadgas om sådan gottgörelse till ledamöter i styrelser och nämnder. Beträffande av primärkommun utsedda representanter bör liksom hittills gälla att ersättning endast skall utgå, därest sådan beslutas av vederbörande kommun.

Det torde i detta sammanhang böra erinras om att avsikten med de av mig förordade bestämmelserna icke är att åstadkomma någon minskning av de nu utgående ersättningsbeloppen. Vid sådant förhållande utgår jag från att — därest den föreslagna ändringen i 146 § taxeringsförordningen av riksdagen beslutas — ersättningsbeloppen framdeles icke komma att sättas lägre än vad som vid en tillämpning av nu gällande bestämmelser skulle ifrågakommit. Detta synes särskilt önskvärt beträffande ersättning till av landstings förvaltningsutskott och av stadsfullmäktige valda ledamöter i särskild taxeringsnämnd, vilka nämndledamöter f. n. äro tillförsäkrade ersättning enligt de i 145 § sistnämnda förordning angivna grunder.

Kommittén har även föreslagit att de särbestämmelser i byggnadstadgan, som medgiva fullmäktige att fritt pröva frågorna huruvida ledamot av byggnadsnämnd må åtnjuta arvode samt om arvodets storlek, skola upphöra. Det avses att kommunallagarnas ersättningsregler i stället skola gälla. Detta skulle emellertid medföra att de ledamöter i nämnden, som icke fullgöra någon mera arbetskrävande uppgift, finge ersättas genom dagtraktamente. Borttages maximeringen av traktamentet, enligt vad förut förordats, skulle traktamentet, där de formella förutsättningarna äro för handen, därvid kunna sättas så högt att vederbörande gottgjordes med samma belopp som förut. Måhända skulle t. ex. i Stockholm, där byggnadsnämndens samtliga ledamöter erhålla icke obetydliga arvoden, krav ställas på sådana traktamenten. En sådan utveckling torde emellertid få anses olycklig bl. a. därför att den kunde befrämja en icke avsedd användning av det högre traktamentet. Det synes mig därför vara lämpligare att, såsom yrkats av Stockholms stadsfullmäktige, bibehålla den nuvarande ordningen, vilken bestått sedan 1874 och icke ansetts medföra några olägenheter. Jag biträder alltså icke kommitténs förslag till ändring av byggnadsstadgan.

De förut behandlade ersättningsreglerna i kommunallagarna avse endast ledamöter i kommunala styrelser och nämnder och icke kommunala för-

troendeuppdrag i övrigt eller andra av kommun lämnade uppdrag, som icke kunna anses som kommunala förtroendeuppdrag. I den mån det finnes påkallat med ersättning av kommunens medel till sådana uppdragshavare och en medelsanvisning härför icke kan grundas på allmänna kompetensregler, krävas särskilda föreskrifter för att kommunen skall vara berättigad lämna ekonomiskt vederlag. Exempel på sådana föreskrifter äro de förut diskuterade bestämmelserna i taxeringsförordningen. Kommittén har förordat att vissa andra uppdragshavare skulle kunna få ersättning nämligen av kommunen utsedda valmän (ombud) för val av ägodelnings- och vattenrättsnämndemän samt vägnämnd och i detta syfte föreslagit tillägg till jorddelningslagen och lagen om vägnämnder och länsvägnämnder. Som redan sagts torde förstnämnda förslag få upptagas till prövning i samband med andra ändringar i jorddelningslagen. Tillägget till lagen om vägnämnder m. m. behandlas i specialmotiveringen.

Det torde icke finnas anledning att i detta sammanhang undersöka huruvida det kan anses påkallat med särskilda ersättningsföreskrifter i andra författningar än de nu nämnda. Frågan om sådana föreskrifter i visst fall äro erforderliga torde få prövas allt eftersom önskemål härom framkommer. Vad härutinnan anförts vid remissbehandlingen synes mig icke vara av beskaffenhet att böra föranleda förslag till regler, som ge kommun rätt att bevilja ersättning till vissa förtroendemän.

Vad slutligen angår frågan, huruvida de förordade ökade möjligheterna för kommunerna att ersätta sina förtroendemän komma att påverka kommunernas ekonomi, har jag intet att erinra mot vad kommittén anförts i denna del. Några beräkningar kunna uppenbarligen icke göras, då kommunerna ju hava att själva bestämma, om de vilja begagna sig av de nya möjligheterna.

III. Pension åt kommunala förtroendemän.

Gällande ordning.

Kommunallagarna innehålla ingen bestämmelse, som uttryckligen ger kommun befogenhet att bevilja pension åt innehavare av ett kommunalt förtroendeuppdrag. Kommunallagskommittén har i sitt betänkande (s. 55—57) redogjort för några rättsfall, som visa att kommunallagarna i sin lydelse före den 1 juli 1948 icke heller eljest medgivit kommun sådan befogenhet. Kommittén tillägger, att de nya kompetensbestämmelser, som gälla fr. o. m. sistnämnda dag, givetvis icke varit avsedda att åstadkomma någon ändring härutinnan.

Kommunallagskommittén.

Kommunallagskommittén har framhållit, att starka skäl stundom kunde föreligga för att kommun bör ha rätt att bevilja innehavare av kommunalt förtroendeuppdrag pension. Omständigheterna kunde nämligen vara sådana, att det för den allmänna opinionen framstode som uppenbart obilligt, att en förtroendeman icke i likhet med en tjänsteman kunde få åtnjuta pension. Så vore förhållandet, då han under en lång följd av år för kommunens räkning utfört ett arbete, som tagit nästan hela hans arbetstid i anspråk och som i andra kommuner utfördes av tjänstemän. Särskilt otillfredsställande måste det anses vara, om en sådan person på grund av att han ägnat sig åt kommunala värv blivit urståndsatt att sörja för sin ålderdom och till följd härav kommer i brydsamma ekonomiska omständigheter vid avgången från sina kommunala befattningar.

Vissa skäl talade emellertid enligt kommitténs uppfattning mot att kommunerna erhöllo den angivna befogenheten. En dylik rätt kunde vara ägnad att sudda ut gränsen mellan förtroendemän och tjänstemän, en gräns som i görligaste mån borde hållas klar. Man kunde icke heller helt bortse från faran för att kommunerna komma att missbruka rätten att pensionera förtroendemän såvida icke denna rätt omgärdas med särskilda garantibestämmelser. Mot en befogenhet för kommunerna att bevilja pension åt förtroendemän kunde också anföras, att i stadskommunerna icke torde ha framträtt något mera allmänt behov av möjlighet till pensionering.

Angående behovet på landsbygden av en dylik möjlighet framhåller kommittén, att sådant behov hittills framför allt förelegat i medelstora kommuner, där alla förvaltningsbestyr åvilade förtroendemännen. I och med att kommunindelningsreformen genomfördes, skulle en del av dessa kommuner upphöra och det av förtroendemännen utförda arbetet överflyttas på tjänstemän. Behovet av pensioneringsbestämmelser torde därför komma att minska. I den mån man i de nybildade eller bestående kommunerna infört en till kommunalnämnden centraliserad medelsförvaltning skulle emellertid ordföranden eller innehavaren av annan befattning inom nämnden alltjämt få ägna hela eller större delen av sin arbetstid åt kommunala göromål. Enligt kommitténs mening kunde därvid stundom uppkomma fall, då det måste anses skäligt, att kommunerna ägde bevilja pension åt en sådan förtroendeman, som under en lång följd av år innehaft sin befattning.

Kommittén framhåller vidare, att det efter kommunindelningsreformens genomförande även i en del kommuner, där det i och för sig vore lämpligast att anställa tjänstemän, med hänsyn till svårigheterna för alla storkommuner att erhålla kompetenta sådana torde bli nödvändigt att åtminstone tills vidare anlita förtroendemän för förvaltningen. I vissa fall torde kom-

munerna också för dessa förtroendemän få behov av att kunna bevilja pension.

I fortsättningen anför kommittén.

Att det redan nu föreligger ett verkligt behov av att kunna pensionera kommunala förtroendemän framgår i viss mån därav, att det särskilt under senare år finnas exempel på att kommuner beslutat om pensionering. I några kommuner ha fullmäktige direkt i strid med lagen tillerkänt innehavare av kommunala förtroendeuppdrag pension. I andra kommuner — det torde gälla flertalet fall — har man i stället på olika omvägar kringgått det förbud mot pensionering, som kommunallagarna nu måste anses innehålla. Vanligen har förtroendemannen därvid anställts såsom tjänsteman, kanske blott under något år. När han slutat denna tjänst, har han tillerkänts pension, vars storlek i huvudsak beräknats med hänsyn till det förtroendeuppdrag han tidigare innehaft. Det har också förekommit, att kommunen för att kunna utge en mot pension svarande ersättning till förtroendemannen inrättat någon slags skenbefattning åt denne.

Med hänvisning till de sålunda redovisade synpunkterna har kommittén funnit övertvägande skäl tala för införande av rätt för kommunerna att i begränsad utsträckning bevilja pension åt innehavare av kommunala förtroendeuppdrag.

Vad härefter angår förutsättningarna för att pension skall få utgå, så har kommittén ansett att vissa allmänna förutsättningar borde upptagas i lagen medan däremot den närmare regleringen av ersättningsformen borde överlätas åt praxis att utforma med ledning av de synpunkter, som angivas i motiveringen till lagtexten.

I frågan vilka kommunala förtroendemän, som borde kunna beviljas pension, har kommittén till en början framhållit att pension endast bör få utgå till den, som för sitt arbete för kommunens räkning uppburit arvode. Vidare har den huvudprincipen uppställts, att pension endast kan komma i fråga för förtroendemän, vilkas arbete med hänsyn till sin art är jämförbart med vad en tjänsteman har att utföra och vilket också är av sådan omfattning, att en tjänsteman skulle ha behövt anställas, om arbetsuppgifterna icke anförtratts åt förtroendemannen. I samband härmed har kommittén avvisat tanken att landstingen och de kyrkliga kommunerna skulle få befogenhet att pensionera sina förtroendemän. Kommittén har jämväl funnit övertvägande skäl tala mot en rätt för den borgerliga primärkommunen att bevilja pension åt ordföranden i kommunens beslutande organ. Det framhålles, att kommittén vid förslagets framläggande närmast haft ordförande, kassaförvaltare och verkställande ledamöter i vissa nämnder och styrelser i åtanke. Revisorer vore icke i behov av pensionering.

Beträffande de övriga förutsättningar, som enligt kommitténs mening borde gälla för beslut om pensionering, har kommittén anfört.

Till en början må framhållas, att det arbete som innehavaren av det kommunala förtroendeuppdraget haft att utföra bör, såsom redan förut påpe-

kats, vara jämförbart med en tjänstemans. Det skall alltså vara fråga om uppgifter, som, därest dessa icke anförtrotts uppdragsinnehavaren, skulle ha lagts på en tjänsteman. Det kommunala uppdraget skall vidare ha tagit en övervägande del av förtroendemannens tid i anspråk. Den som endast innehaft en bisyssla brukar som bekant icke beredas pension. Vid bedömandet av huruvida en övervägande del av förtroendemannens arbetstid tagits i anspråk skall hänsyn tagas till samtliga de uppdrag, för vilka han åtnjutit arvode och vilka därjämte äro av den art, att han enligt vad förut sagts må kunna beredas pension.

En annan förutsättning för att kommun skall äga rätt att bevilja förtroendeman pension bör enligt kommitténs mening vara, att han under en långd följd av år innehaft den befattning, för vilken pension skall utgå. Om han innehaft befattningen i flera omgångar, bör tiden sammanräknas. Att i lagen närmare ange den minimittid som erfordras synes ej vara lämpligt. Förhållandena i de särskilda fallen kunna nämligen vara så olikartade. Den minsta tid en kommunal förtroendeman bör ha innehaft sitt uppdrag för att pension skall kunna komma i fråga synes kommittén vara tolv år. Hänsyn bör tagas endast till tid som infaller före fyllda 65 år.

I enlighet med det anförda har kommittén föreslagit, att 25 § LKL skall kompletteras med ett nytt moment, enligt vilket kommunalstämman, när skäl därtill äro, äger bevilja pension åt ledamot av kommunal styrelse, nämnd eller beredning, som under en lång följd av år innehaft befattning eller uppdrag som berättigat till arvode samt däråt ägnat övervägande del av sin arbetstid. Motsvarande stadgande föreslås skola införas i LKS. Angående den för Stockholms del förordade regeln hänvisas till specialmotiveringen.

I fråga om *pensionens storlek* anser kommittén att denna som regel bör stå i relation dels till det arvode som utgått och dels till den tid som förtroendemannen innehaft uppdraget. Liksom för tjänstemän borde pension normalt utgå först efter fyllda 65 år, varjämte pensionstagaren i regel borde inneha sitt uppdrag till dess han uppnått denna ålder. Kommittén framhåller emellertid att det vid tillämpningen av dessa regler måste finnas utrymme för en viss skälighetsprövning. I undantagsfall borde t. ex. pension kunna utgå även till den som ej innehar sin befattning vid den angivna pensionsålderns inträde såsom då han dessförinnan tvingats att avsäga sig sitt uppdrag på grund av sjukdom.

Kommittén har även tagit upp frågan om behovet och lämpligheten av *bestämmelser till förhindrande av missbruk av den föreslagna pensioneringsrätten*. Den har härvid — ehuru efter viss tvekan — föreslagit att beslut om pensionering för att vinna bindande kraft skola underställas länsstyrelsens prövning. Till motivering har framhållits att det här gällde införandet av en helt ny ersättningsform, som icke lämpligen borde regleras i detalj genom lagbestämmelser, och att det icke vore tillräckligt att lita på att tvekelaktiga beslut komme att prövas besvärsvägen, om man ville förhindra missbruk och samtidigt söka uppnå en viss likformighet i pensionsbesluten.

Såsom inledningsvis påpekats omfattas kommitténs förslag i pensionsfrågan icke av dess samtliga ledamöter. Särskilda yttranden ha nämligen i denna del avgivits av ledamöterna Bergh och Yngve Larsson.

Herr *Bergh* anser det icke erforderligt med generella pensionsbestämmelser. Enligt hans mening påkallades endast vissa övergångsanordningar för dem, som under de närmaste åren i samband med ändrad kommunindelning eller ändrad organisation av den kommunala förvaltningen lämnade förtroendeuppdrag, som de innehåft under många år och som varit så tidskrävande att de icke tillfredsställande kunnat sörja för sin ålderdom. I särskild författning borde införas bestämmelser, som medgäve primärkommun rätt att under en tid av förslagsvis 10 år tillerkänna en sådan förtroendeman gratifikation.

I reservationen framhålles vidare bl. a., att i de fall att förvaltningsbestyren även för framtiden helt eller delvis komme att ombesörjas av förtroendemän, kunde arvodena givas en sådan storlek, att vederbörande genom pensionsförsäkring eller på annat sätt kunde pensionera sig själv. Det hänvisas till en liknande lösning av pensionsfrågan i sakkunnigförslaget rörande pensionering av riksdagsmän (SOU 1947: 79).

I kommittéledamoten *Yngve Larssons* särskilda yttrande har till en början anförts vissa principiella synpunkter på ifrågavarande spörsmål (bet. s. 80). Dessa utgöra underlaget för ett uttalande, vari reservanten förklarar sig icke kunna biträda förslaget om en allmän rätt för kommunerna att under vissa generellt angivna förutsättningar bevilja pension åt kommunala förtroendemän.

I fortsättningen framhåller reservanten, att något behov av en allmän befogenhet för kommunerna att pensionera förtroendemän icke visats föreligga. I enstaka fall kunde emellertid kommunala pensionsbestämmelser te sig motiverade och önskvärda. Förvaltningen kunde genom reglementet för kommunalnämnden eller drätselkammaren ha ordnats så, att ett visst förtroendeuppdrag genom arten och omfattningen av därmed förenade uppgifter ägde en grundläggande organisatorisk betydelse för förvaltningen i dess helhet. Rättslig möjlighet syntes i sådant fall böra beredas kommun att i reglementet intaga bestämmelser om rätt för uppdragets innehavare att efter avgången, under angivna förutsättningar, åtnjuta pension i förhållande till tjänstetidens längd, arvodets storlek och liknande omständigheter.

I reservationen angives härefter vilka fall, som åsyftades med det refererade uttalandet, nämligen

1) kommuner, där medelsförvaltningen centraliserats hos kommunalnämnden och inom nämnden anförtrots åt ordföranden eller annan av nämndens ledamöter, samt

2) städer, där förvaltningen ordnats på sådant sätt, att åt drätselkammarens ordförande eller någon särskilt utsedd, verkställande ledamot uppdragits att övervaka och leda stadens centrala förvaltning.

I dessa fall borde alltså enligt reservantens mening kommunen vara oförhindrad att i reglementet för kommunalnämnden resp. drätselkammaren införa bestämmelser om pension åt förtroendeman med den angivna ställningen och uppgifterna. Pensionen skulle härmed knytas till vissa i förväg angivna objektiva betingelser och man sluppe personliga pensionsbeslut, vid vilka det vore svårt att undvika ovidkommande personliga eller politiska hänsyn. De författningsbestämmelser som erfordrades borde införas i de delar av kommunallagstiftningen som reglerade kommunalnämndens och drätselkammarens organisation och uppgifter samt behandlas av kommittén i anslutning till omprövningen av dessa partier av lagkomplexet.

Remissyttrandena.

Förslaget om en generell rätt för kommunen att bevilja vissa förtroendemen pension tillstyrkes i princip eller lämnas utan erinran av *överståthållarämbetet, 14 länsstyrelser, stadsfullmäktige i Stockholm, Göteborg och Malmö, vederbörande remissorgan i flertalet övriga hörda kommuner* ävensom av *Svenska stadsförbundet* och *Svenska landskommunernas förbund*. Flera av dessa remissinstanser ha emellertid uttalat betänkligheter i olika hänseenden och förordat vissa jämkningar i de av kommittén i lagtexten eller i motiveringen till denna angivna förutsättningarna för pensionsbeslut. I några yttranden t. ex. det av *länsstyrelsen i Örebro län* avgivna understrykes att pension icke bör utgå annat än i undantagsfall och att starka garantier mot missbruk böra skapas.

De anförda betänkligheterna äro stundom av principiell natur och hänföra sig till de av kommittén själv åberopade skälen mot pensionering av kommunala förtroendemen. Invändningar av denna art ha även framförts bl. a. av *länsstyrelserna i Älvsborgs, Kopparbergs och Norrbottens län*, vilka icke uttryckligen tagit ställning vare sig för eller emot den föreslagna lösningen. Styrelsen för *Svenska landskommunernas förbund* framhåller bl. a., att det endast i mycket begränsad omfattning torde ha förekommit, att fråga om beviljande av pension varit aktuell i kommunerna. Ett genomförande av förslaget skulle enligt styrelsens mening icke nämnvärt öka kommunernas intresse för ifrågavarande pensionering.

Till den av kommittéledamoten Yngve Larsson förordade linjen med pensionsbestämmelser införda i reglementet för kommunalnämnd resp. drätselkammare ansluta sig i princip *länsstyrelserna i Blekinge, Hallands och Skaraborgs län, stadsfullmäktige i Jönköping, Växjö, Karlskrona och Skövde* samt några landskommuner. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* förutsätter dock att de i vederbörande reglemente bestämda grunderna giva kommunerna viss frihet att handla efter skiftande förhållanden.

Såsom skall redovisas i det följande ha några remissinstanser, som i hu-

vudsak tillstyrkt kommitténs förslag, förutsatt att inom dess ram pensionsfrågan skulle kunna regleras genom föreskrifter i kommunalt reglemente.

Även ledamoten Berghs yttrande har vunnit anslutning i några yttranden från kommuner och församlingar och en kombination av de båda reservationsvis framförda förslagen förordas bl. a. av *länsstyrelsen i Gävleborgs län*. Länsstyrelsen anser att pensionsrätten bör göras reglementsbunden men att kommunerna genom särskilda övergångsbestämmelser av tidsbegränsad räckvidd böra få möjlighet att pensionera nu verksamma eller redan avgångna kommunala förtroendemän. En liknande ståndpunkt intages av *stadsfullmäktige i Västerås*, som ifrågasätter införande av befogenhet för landskommunerna att under en viss övergångstid tillerkänna pensioner till sådana förtroendemän, som i samband med den nya kommunindelningen komma att frånträda sina uppdrag. Fullmäktige anse det även rimligt, att man i sådana städer, där politiskt valda chefer för det kommunala arbetet fungera, vilkas arbetskraft helt och hållet eller i det närmaste tages i anspråk för uppdraget, skall ha möjlighet att pensionera dylik förtroedeman.

Kommunallagskommitténs förslag till lösning av pensionsfrågan avstyrkes utan att direkt anslutning sker till någon annan linje av *statskontoret, länsstyrelserna i Jönköpings och Kristianstads län, två städer* samt ett *tio-tal andra kommuner och församlingar*. *Länsstyrelsen i Västmanlands län* förordar ytterligare utredning på denna punkt med hänvisning till att pensionsfrågan torde kunna lösas utan föreskrift i kommunallagarna i de få fall, där så kunde anses påkallat på grund av förhållandena i det särskilda fallet. *Statskontoret* framhåller bl. a. att det kommunala förtroendeuppdraget och därmed förenade arvoden icke torde giva tillräckligt fasta hållpunkter för en pensionering. En grundförutsättning för medgivande av pensionsrätt måste nämligen anses vara, att arbetsuppgifter och ersättningsnormer vore klart utformade, vilket med hänsyn till dessa uppdrags skiftande karaktär svårligen kunde ske på förhand. En lösning av pensionsfrågan syntes fördenskull böra sökas på den vägen, att ett förtroendeuppdrag, som krävde hela eller större delen av innehavarens arbetsinsats omvandlades till en tjänstbefattning med de löne- och pensionsförmåner, som eljest äro förenade med dylika befattningar.

Länsstyrelsen i Jönköpings län anför bl. a.

Redan av principiella skäl synes pensionsrätt icke böra förenas med arvodsuppdrag av här ifrågavarande natur. Något behov av allmän befogenhet för kommunerna att pensionera sina förtroendemän har ej heller visats föreligga. Den föreslagna befogenheten kan komma att missbrukas, även om underställning sker. Det torde kunna befaras att, därest förslaget genomföres, framställning om pension kommer att göras även i sådana fall, då enligt lagstiftarens mening pension ej bort få förekomma. Såsom en annan konsekvens av förslagets genomförande kan framhållas, att kommunerna i många fall torde få svårt att från en kommunal styrelse, nämnd eller beredning skilja förtroendemän vilka måhända vilja »bita sig fast» vid

sitt kommunala uppdrag i syfte att därigenom söka komma i åtnjutande av pension. Detta kan även komma att medföra hinder för åstadkommande av en önskvärd effektiv förvaltning inom kommunen genom kommunala förvaltningstjänstemän. Vidare blir det säkerligen en ömtålig och svår uppgift för det beslutande organet att avgöra sådana ärenden. Ledamöterna stå ofta i nära personlig kontakt med varandra eller vilja ej stöta sig med andra intressegrupper, varför ett objektivt bedömande av ett sådant ärende icke alltid torde kunna emotes. Kommittén anger visserligen i betänkandet vissa förutsättningar, som böra gälla för beslut om pensionering, men stora svårigheter lära uppkomma när det gäller att bedöma exempelvis omfattningen av arbetet. I varje fall böra klarare och mera bestämt uppdragna gränslinjer införas i författningstexten och bestämmelserna utformas med stor omsorg, om de över huvud skola införas.

Den sist anförda synpunkten återkommer även i andra än de direkt avstyrkande yttrandena. Sälunda har bl. a. *länsstyrelsen i Kopparbergs län* särskilt anmärkt på att de bestämmelser, som innefattades i förslaget vore för vaga och lämnade rum för godtyckliga tolkningar samt funnit det önskvärt, att deras räckvidd begränsades även i själva lagtexten genom införande av föreskrifter om den tjänstetid, levnadsålder m. m., som förutsattes för pension. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* framhåller att om det icke låte sig göra att i lagtexten närmare än som föreslagits angiva förutsättningarna för pension, så borde kommunen beredas möjlighet att i sina reglementen intaga bestämmelser därom. Den föreslagna lagtexten syntes icke lägga hinder i vägen för att pensionsrätten sälunda genom i ett reglemente fastslagna regler anknöts till vissa på förhand angivna objektiva förutsättningar, men kommitténs motivering tydde närmast på att den ej tänkt sig något annat än efterhandsbeslut. Även *stadsfullmäktige i Malmö* och *Gävle* framhålla betydelsen av att pensionsbestämmelser införas i resp. reglementen och *länsstyrelsen i Norrbottens län* finner det vara av vikt att åtminstone vissa av kommunen på förhand preciserade minimivillkor vore uppfyllda, innan pensionering av arvodestagare kunde komma i fråga.

Angående betydelsen av att kommittén endast i motiven angivit vissa förutsättningar, som enligt dess mening borde föreligga för beviljande av pension, anför *överståthållarämbetet*.

Ehuru givetvis kommitténs i detta sammanhang gjorda uttalanden komma att bli vägledande för praxis må dock anmärkas, att motiven icke i det särskilda fallet kunna bli bindande vare sig för kommunerna eller för de myndigheter, vilka underställningsvägen få med pensionsfrågorna att göra. Att i lagtexten lämna kommunerna relativt fria händer finner *överståthållarämbetet* såtillvida riktigt att kommunerna ej böra bindas vid någon viss relation mellan beloppet av utgående arvode och pensionsbeloppet. Däremot kan befaras, att tvistigheter kunna uppstå därest kommunerna få formell frihet att bestämma arvode till förtroendemän som relativt kort tid innehått sitt uppdrag. En benägenhet kan nämligen uppkomma att med pension soulagera en kommunal förtroendeman, som gjort en uppskattad insats i kommunens tjänst och som har mindre goda in-

komstmöjligheter, även om hans arvodesgrundande uppdrag i kommunens tjänst icke i och för sig bör berättiga honom till pension. Om sålunda de synpunkter, som allena böra vara vägledande vid pensionsfrågornas bedömande, sammanblandas med i och för sig behjärtansvärda, men pensionsfrågan ovidkommande synpunkter, kunna länsstyrelserna försättas i en mindre behaglig situation vid prövning underställningsvägen av kommunens beslut. Å andra sidan kan överståthållarämbetet icke finna några egentliga olägenheter förenade med att i lagen fastställes en viss minimitid, förslagsvis 15 år, såsom pensionsgrundande.

I många fall anse de remissinstanser, som förorda att pensionsbestämmelserna preciseras i lagen eller i vederbörande kommunala reglemente, att förutsättningarna för erhållande av pension borde vara strängare än vad kommittén tänkt sig. I en del yttranden påyrkas däremot en uppmjukning av dessa förutsättningar. Vad härvid angår själva personkretsen så har *överståthållarämbetet* instämt i de kritiska synpunkter som vid remissbehandlingen inom Stockholms stad gjorts mot uttalandet, att pension endast skulle kunna utgå till förtroendeman, som utfört ett arbete jämförligt med en tjänstemans. I denna del har i ett av *stadsfullmäktige i Stockholm* åberopat yttrande av borgarrådsberedningen i staden (majoriteten; tre borgarråd ha anslutit sig till herr Yngve Larssons reservation), vari framhålles att det avgörande vid pensionsfrågans bedömande borde vara arbetets omfattning och icke dess art. Möjlighet borde därför finnas att bevilja pension för uppdraget som fullmäktiges ordförande. Även *stadsfullmäktige i Eskilstuna* uttala sig för införande av en sådan möjlighet. *Stadsfullmäktige i Göteborg* anse att jämväl förtroendemanns änka och minderåriga barn böra kunna få pension.

Överståthållarämbetet finner det icke vara nödvändigt att som förutsättning för pension kräva att det kommunala uppdraget tagit en övervägande del av förtroendemannens tid i anspråk och anför härutinnan.

Det kan förhålla sig så, att förtroendemannen, ehuru han ägnat den övervägande delen åt sin civila gärning, på grund av sina kommunala engagement avböjt erbjudande å högre men mera arbetskrävande befattningar inom det företag, där han är anställd, eller på annat sätt låtit sin civila gärning stå tillbaka för de kommunala engagementen. Mot att i sådana fall av kommunala medel ge förtroendemannen såsom utfyllnad en pension, som bringar honom i samma inkomstläge, som om det kommunala livet ej lagt beslag på hans tid och krafter, finner *överståthållarämbetet* ej något vara att invända.

Liknande synpunkter ha anförts av *länsstyrelsen i Kalmar län* och *stadsfullmäktige i Gävle*. Ett slopande av den i motiven angivna åldersgränsen 65 år för pensionsberäkningen påyrkas av *länsstyrelsen i Stockholms län* och *Svenska stadsförbundet*.

I detta sammanhang må vidare nämnas, att *kyrkorådet i Stora Malm församling* och *Värmlands läns landstings förvaltningsutskott* ifrågasätta

införande av pensionsrätt även för den kyrkliga kommunens resp. landstingets förtroendemän.

Yrkandena om en skärpning av förutsättningarna för beviljande av pension avse, som redan förut antytts, i flera yttranden en ytterligare precisering i själva lagen av dessa. *Länsstyrelserna i Södermanlands och Jämtlands län* förorda att pension skall få beviljas endast när »synnerliga» resp. »särskilda» skäl därtill äro. Förut har nämnts att *överståthållarämbetet* ifrågasatt en höjning av den av kommittén motiveringsvis förordade minimitiden för pension från 12 till 15 år. I samma riktning uttala sig *länsstyrelsen i Kalmar län* och ett par kommuner.

Slutligen må här nämnas, att kommitténs förslag att pensionsbesluten skola underställas länsstyrelsen kritiserats av några remissinstanser bl. a. *länsstyrelsen i Jämtlands län* och *stadsfullmäktige i Uppsala*. Därest förutsättningarna för pension närmare angivas i lagen, finner ej heller *länsstyrelsen i Malmöhus län* det behöfligt att föreskriva underställning av dessa beslut. Å andra sidan ha flera länsstyrelser understrukit behovet av att kommunernas beslut om pensionering genom ett underställningsförfarande granskas av överordnad myndighet.

Departementschefen.

Då kommunallagskommittén vid sin behandling av frågan om ersättning till kommunala förtroendemän även framlagt förslag om befogenhet för kommunerna att under vissa förutsättningar bevilja pension åt sina förtroendemän, har den tagit upp ett spörsmål, som förut ganska sällan torde ha diskuterats ute i kommunerna eller i den offentliga debatten. Frågan berördes i en motion (II: 6) vid 1945 års riksdag i samband med andra spörsmål om gottgörelse till de kommunala förtroendemännen utan att dock leda till särskilt uttalande från riksdagens sida. Endast i tämligen få fall torde kommunala pensionsbeslut efter överklagande ha prövats av Kungl. Maj:t i regeringsrätten, såvitt känt alltid med det resultatet att beslutet upphävts. I motsats till vad som varit fallet i fråga om ersättning till förtroendemän i form av dagtraktamente och arvode synes vidare blott ett ganska litet antal kommuner i strid med lagen ha meddelat pensionsbeslut, som ej överklagats och därför blivit bestående. Det kunde därför förefalla som om något mera utbrett behov ej skulle föreligga av en i lag fastslagen befogenhet för kommunerna på detta område. Emellertid behöva de angivna omständigheterna ej nödvändigt innebära detta. Det kan förhålla sig så att då verkligt befogade önskemål om pensionering framförts man anställt vederbörande förtroendemän som tjänsteman utslutande i syfte att på detta sätt få möjlighet att bevilja honom pension. Kommittén har uppgivit att detta system tillämpats i sannolikt flertalet fall, där pensionsfrågan varit aktuell under senare år.

En sådan ordning är emellertid icke tillfredsställande vare sig ur kommunens egen eller vederbörande förtroendemens synpunkt. För kommunen måste systemet ofta bli dyrbart och dessutom vara olämpligt då det kan föra med sig krav på inrättande av tjänster, där detta ej i och för sig påkallas av arbetets art och omfattning. För uppdragstagaren måste en sådan ordning i viss mån te sig som en deklassering. Har en person under många år ägnat större delen av sin tid och sina krafter åt förtroendeuppdrag i sin kommun och för sitt arbete uppburit arvode av sådan storlek att detta varit ekonomiskt möjligt för honom, bör arvodet rimligen kunna kompletteras med en pension utan att han göres till tjänsteman. I den angivna situationen torde för övrigt pensionering för den allmänna opinionen framstå som något ganska naturligt. Ur principiella synpunkter synes det icke vara mera betänkligt att pensionera innehavare av förtroendeuppdrag än att ge dem arvode, i varje fall ej om arvodet är av sådan storlek att det normalt har verklig betydelse för vederbörandes försörjning.

Huruvida fall sådana som det exemplifierade äro ofta förekommande framgår icke av utredningen. Det synes mig emellertid ligga i sakens natur att situationen kan inträffa t. ex. i sådana landskommuner, där medelsförvaltningen centraliserats utan att tjänstemän anställts. Men även om en kommunalkamrerartjänst inrättats, så kan undantagsvis i en stor landskommun så mycket kommunalt arbete komma att åligga en förtroendeman, att större delen av hans tid tas i anspråk härför. För städernas del har ett exempel på en förvaltningstyp med arbetstyngda förtroendemen givits i kommittéledamoten Yngve Larssons förut refererade särskilda yttrande.

Av det anförda torde framgå, att jag delar kommitténs uppfattning, att kommunerna bör givas möjlighet att i särskilda fall pensionera sina förtroendemen. Jag har styrkts i min mening att det trots de omständigheter, som enligt vad förut sagts tyda på motsatsen, föreligger ett visst behov av en laglig reglering på denna punkt av det förhållandet att det alldeles övervägande flertalet hörda kommuner samt de kommunala förbunden i princip tillstyrkt kommitténs förslag eller lämnat detta utan erinran.

Emellertid ha såväl i ett par reservationer till kommitténs betänkande som vid remissbehandlingen framförts vissa principiella och praktiska betänkligheter mot förslaget, som i den mån de icke föranlett att varje form av pensionering avstyrkts varit utgångspunkt för förslag till en annan lösning av pensionsfrågan. I allmänhet har härvid förordats att pensioneringsbestämmelserna skulle införas i reglementet för kommunalnämnden eller drätselkammaren. Härigenom skulle pensionen knytas till i förväg angivna objektiva betingelser och man skulle undvika personliga pensionsbeslut. De principiella invändningarna mot de kommunala pensionerna synas emellertid med lika stort eller större fog kunna riktas mot den sistnämnda ordningen. Då man talat om att dylika pensioner skulle suddas ut

gränserna mellan förtroendemän och tjänstemän lär detta sålunda i ännu högre grad gälla för det fall att pensionerna göras reglementsbundna. Detta skulle ju innebära att varje innehavare av vissa förtroendeuppdrag, som uppfyllde i reglemente fastslagna villkor i fråga om ålder, tjänstetid etc., skulle vara pensionsberättigad. Den som utsågs till en i reglementets pensionsbestämmelser avsedd förtroendepost skulle eventuellt på förhand kunna räkna ut att han efter vissa år kunde få pension, pensionsrätten bleve kanske rentav för honom en förutsättning för att han skulle åtaga sig uppdraget. En sådan förtroendemans ställning synes mig mycket likartad med en tjänstemans. Olägenheterna med denna ordning äro enligt min mening uppenbara. Ifrågavarande förtroendeuppdrags karaktär skulle förändras sannolikt ofta till nackdel för det kommunala arbetet, man skulle riskera krav på även andra förmåner eller på högre arvode från uppdragstagarens sida och då denne stod under omval skulle det troligen ej sällan bli svårt att utse en annan person, även om detta på sakliga grunder vore väl befogat.

Den av kommittén förordade ordningen, som närmast tar sikte på individuella pensionsbeslut, synes ej behöva få dessa konsekvenser. Pensionsfrågan kommer med en sådan ordning sannolikt att bli aktuell och därför påverka förtroendeuppdragets karaktär först då förutsättningarna för pensionering kunna väntas vara för handen inom en nära framtid, däremot knappast då vederbörande utses till sin förtroendepost. Och har pensionsrätten icke i lagen bundits vid i detalj angivna förutsättningar om tjänstetid och levnadsålder synes icke heller vid förstnämnda tidpunkt olägenheterna behöva vara så betydande. Risken för att vederbörande skulle »bita sig fast» vid sitt förtroendeuppdrag endast för att bli berättigad till pension torde sålunda vara ringa. En sådan inställning kan däremot tänkas förekomma — och detta redan med nuvarande bestämmelser — på den grund att vederbörande är så ekonomiskt beroende av arvoden från kommunen, att han ej gärna vill lämna sina uppdrag. I dylika fall bör alltså pensionsmöjligheten i stället för att hålla kvar uppdragstagaren kunna underlätta hans avgång vid en för kommunen lämplig tidpunkt.

Mot systemet med särskilda pensionsbeslut i varje individuellt fall har jämväl invänts att det härvid skulle vara svårt att undvika ovidkommande personliga eller politiska hänsyn. Emellertid torde denna anmärkning med visst fog kunna riktas även mot möjligheten att ge förtroendeman arvode; också vid arvodessättningen kunna nog hänsynstaganden av antydd art spela en viss roll. Självfallet böra dock pensionsbestämmelserna avfattas så, att missbruk i antydd riktning såvitt möjligt förhindras — jag vill redan i detta sammanhang nämna, att jag därför ansluter mig till förslaget om underställning av pensionsbesluten. Det bör även understrykas, att pension över huvud taget icke bör komma i fråga annat än i undantagsfall.

Statskontorets anmärkning att förtroendeuppdraget och därmed förenat arvode icke gäve tillräckliga hållpunkter för en pensionering gäller knappast i samma grad om detta fasthålles. För att undantagskaraktären skall markeras torde, såsom förordats av ett par länsstyrelser, i själva lagen böra angivas att pension endast får beviljas, då särskilda skäl därtill äro.

I övrigt har jag intet att erinra mot vad kommittén föreslagit. Jag kan sålunda icke ansluta mig vare sig till de remissinstanser som önska en uppjukning av pensionsförutsättningarna eller till dem, som förordat en skärpning eller precisering av dessa. I fråga om vilka förtroendemän, som böra få beviljas pension, så tala visserligen vissa skäl för att även uppdraget som fullmäktiges ordförande skall berättiga till denna förmån. Med hänsyn till detta uppdrags särskilda förtroendekaraktär och då det endast i sällsynta undantagsfall lär inträffa att uppdraget är så tidskrävande att pension på sådan grund kan komma i fråga, kan jag emellertid icke tillstyrka ett förslag från bl. a. ett par större städer om införande av en dylik pensionsrätt. Av sistnämnda skäl bör ej heller förtroendeuppdrag hos landsting och kyrkliga kommuner berättiga till pension. Behov av bestämmelser, som medge pension även åt förtroendemens änka och minderåriga barn, torde föreligga endast i något enstaka fall och i varje fall icke så ofta att det kan motivera att i lagen införes möjlighet till dylik pensionering.

Kommittén har förordat, att i själva lagen skulle som en förutsättning för pensioneringsrätt uppställas att den övervägande delen av förtroendemannens arbetstid ägnats åt pensionsberättigande uppdrag. Detta synes i och för sig rimligt. Bisysslor bruka regelmässigt icke ge rätt till pension. Emellertid torde icke uttrycket »övervägande del av arbetstiden» behöva tolkas alltför restriktivt. Det kan ju ändå knappast bli fråga om att i timmar och dagar beräkna hur lång arbetstid vederbörande ägnat åt de kommunala uppdragen och hur lång tid som åtgått för hans övriga sysslor. Om i övrigt särskilda skäl föreligga för att bevilja pension men det är tveksamt om verkligen en större del av arbetstiden ägnats åt pensionsberättigande befattningar synes visst avseende även kunna fästas vid om förtroendemannen dessutom fått använda mycken tid till uppdrag som fullmäktiges ordförande eller andra uppdrag inom kommunen, som ej i och för sig berättiga till pension. Detta torde icke behöva särskilt utsägas i lagtexten.

Den motiveringsvis uppställda förutsättningen för pensionering att uppdragstagaren innehaft uppdrag i minst tolv år före fyllda 65 år anser jag väl avvägd. Endast i mycket sällsynta undantagsfall bör det komma i fråga att underskrida 12-årsgränsen, den »normala tjänstetiden» för pension synes mig vara 15—20 år. Ett slopande av grundsatsen att tjänstgöring efter fyllda 65 år i princip ej får tillgodoräknas kan föranleda att vederbörande håller sig kvar till hög ålder för att bli berättigad till pension. Detta kan icke vara lämpligt. Grundsatsen bör emellertid kunna frångås om det föreligger mycket starka skäl därtill.

Beträffande tillämpningen av pensionsbestämmelserna kan jag i huvudsak hänvisa till vad kommittén anfört. Jag vill emellertid ånyo understryka, att pensionen icke får betraktas som en normal och regelmässig form för ersättning till vissa förtroendemän på samma sätt som dagtraktamente eller arvode. Det bör icke vara så att pension beviljas åt varje förtroendeman, som till nöds uppfyller de formella förutsättningarna. Utöver dessa böra alltid några särskilda skäl finnas, som kunna motivera pension just i det aktuella fallet. Med hänsyn härtill anser jag personliga pensionsbeslut i efterhand stå bättre i överensstämmelse med de föreslagna bestämmelsernas utformning och syfte än beslut grundade på något slags pensionsreglemente. De kunna dock icke anses hindra en kommun från att sålunda på förhand reglera pensionsfrågan för vissa förtroendemän. Förutsätter ett sådant reglemente icke ett senare beslut av fullmäktige i varje särskilt fall, bör reglementet i likhet med övriga pensionsbeslut underställas länsstyrelsen, som härvid har att pröva bl. a. om särskilda skäl för pension kan anses föreligga i de i reglementet avsedda fallen.

IV. Specialmotivering.

I enlighet med de riktlinjer, som angivits i det föregående, har inom inrikesdepartementet upprättats förslag till 1) lag angående ändring i lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet; 2) lag angående ändring i lagen den 6 juni 1930 (nr 252) om kommunalstyrelse i stad; 3) lag angående ändring i lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse; 4) lag angående ändring i lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm; 5) lag angående ändrad lydelse av 23 och 70 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 260) om församlingsstyrelse i Stockholm; 6) lag angående ändring i lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting; 7) förordning om ändrad lydelse av 146 § 1 mom. taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379); samt 8) lag angående ändrad lydelse av 6 § lagen den 30 juni 1943 (nr 436) om vägnämnder och länsvägnämnder. Lagförslagen ansluta sig i huvudsak till vad kommittén förordnat. Jag övergår nu till att lämna en specialmotivering till dessa förslag. Under lagen om kommunalstyrelse på landet ha härvid behandlats de frågor, som äro gemensamma för hela lagstiftningskomplexet. I förekommande fall har vad remissyttrandena innehålla i speciella frågor redovisats. I den mån kommitténs förslag till lagtext följts har särskild motivering icke alltid ansetts nödvändig. Beträffande innebörden av föreslagna ändringar hänvisas i dessa fall till vad kommittén anfört (betänkandet s. 68—72).

Lagen om kommunalstyrelse på landet.

I lagen om kommunalstyrelse på landet finnas bestämmelserna om ersättning till kommunala förtroendemän i 25 och 42 §§. Härtill kommer den i 41 § lämnade hänvisningen till 25 § med avseende å kommunalfullmäktiges ordförande samt stadgandet om underställning av arvodesbeslut i 80 §.

25 §.

I 25 § 1 m o m. finnas bestämmelser om kostnadsersättning åt kommunalstämmans ordförande. Dessa ha ändrats enligt vad som förordats i den allmänna motiveringen och kompletterats med den nya regeln att ordförande må åtnjuta arvode. Vissa bestämmelser om denna ersättningsform, som f. n. finnas intagna i 3 mom. ha till följd härav överförts till detta mom. och i samband härmed jämkats i överensstämmelse med vad kommittén förordat.

Paragrafens 2 m o m. innehåller regler om dagtraktamente och resekostnadsersättning åt nämndledamöter och revisorer. De sakliga ändringarna i dessa regler ha behandlats i det föregående. Härvid har ett förslag till utvidgning av de traktamentsberättigades krets till att avse även fullmäktige avvisats. *Stadsfullmäktige i Göteborg* ha förordat att rätten till dagtraktamente skall utvidgas i ett annat avseende nämligen till suppleant för traktamentsberättigad ledamot, som efter kallelse deltagar i sammanträde utan att likväl vara röstberättigad. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* har funnit detta förslag förtjäna beaktande. Enligt min mening bör emellertid den sålunda väckta frågan om ersättning till suppleanter prövas i samband med vissa andra spörsmål om suppleanter i kommunala organ, vilka f. n. behandlas av kommunallagskommittén. Jag anser mig alltså icke nu kunna biträda stadsfullmäktiges ifrågasvarande förslag.

Bestämmelserna om resekostnadsersättning ha utbrutits ur momentets första stycke och placerats i ett följande stycke. De nya reglerna om ersättning för särskild resdag ha införts i tredje stycket medan det nuvarande stadgandet om ersättning för resa utom kommunen överförts till ett fjärde stycke i momentet. I anledning av att *stadsfullmäktige i Eskilstuna* ifrågasatt att fullmäktiges ledamöter måtte innefattas i sistnämnda stadgande vill jag erinra om vad kommittén i anslutning till ett uttalande av kommunalförfattningssakkunniga anfört om kommunens befogenhet att ersätta fullmäktige vid resa utom kommunen (betänkandet s. 70).

De jämkningar i den av kommittén förordade lagtexten, som departementsförslaget innehåller, äro av redaktionell art.

I 3 m o m. av 25 § äro upptagna regler om arvode och kostnadsersättning åt vissa av de i 2 mom. omnämnda förtroendemännen. Frånsett vissa tillägg huvudsakligen av formell art överensstämman de med vad kommittén förordat. Kommittén har framhållit att syftet med den ändrade avfattningen

av detta moment bl. a. vore att utvidga kretsen av dem, som kunna erhålla arvode eller särskild kostnadsersättning. Då kommittén härvid som en förutsättning för arvode och ersättning upptagit, att vederbörande utfört arbete av betydande omfattning, synes detta emellertid för de f. n. i momentet uppräknade befattningshavarnas del — bortsett från ordföranden — innebära en viss inskränkning i deras möjligheter att få sådan gottgörelse. Med hänsyn till att dagtraktamentet föreslås höjt torde detta vara befogat. Då orden »betydande omfattning» emellertid kunna tagas till intäkt för mycket stora krav på den arbetsmängd, som skall berättiga till arvode, har uttrycket uppmjukats genom att ordet »mera» inskjutits närmast framför.

Jag har icke funnit tillräckliga skäl föreligga att biträda ett av *stadsfullmäktige i Malmö* framfört förslag att även vice ordförande i stämma och fullmäktige skola kunna erhålla arvode. Behov av arvode torde för dessa förtroendemäns del föreligga endast i någon enstaka kommun, vilket icke kan motivera den föreslagna bestämmelsen.

I enlighet med vad kommittén förordat har den i 4 m o m. intagna föreskriften, att beslutade ersättningar icke få överstiga vad kommunens ekonomiska bärkraft utan större olägenhet medgiver, såsom saknande praktisk betydelse utgått ur paragrafen. I 4 mom. ha i stället intagits de förut tillstyrkta bestämmelserna om pension.

42 §.

Bestämmelserna i denna paragraf om resekostnadsersättning åt fullmäktige ha ändrats i överensstämmelse med kommitténs förslag. I ett andra stycke har införts det i den allmänna motiveringen förordade stadgandet om ersättning till fullmäktig för särskild resdag.

80 §.

De i 80 § intagna bestämmelserna om underställning av arvodesbeslut ha på förut angivna skäl uteslutits och i stället har införts ett stadgande om underställningsskyldighet för beslut om pension.

Lagstiftningens ikraftträdande.

Kommittén har föreslagit, att de nya lagbestämmelserna skola träda i kraft den 1 juli 1950. Tidpunkten hade — framhåller kommittén — satts med hänsyn till att de nya bestämmelserna syntes böra tillämpas, då den kommunala organisationen skulle byggas upp i de genom kommunindelingsreformen nybildade och vidgade kommunerna.

Frågan om tiden för lagstiftningens ikraftträdande har berörts endast i ett par remissyttranden. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* förordar, att tidpunkten sättes till den 1 januari 1952, då den nya kommunindelningen skall börja tillämpas. *Kommunalfullmäktige i Aker* (Södermanlands län) ha

gjort motsvarande yrkande såvitt angår de nya pensionsbestämmelserna under hänvisning till risken att kommun utan hänsyn till de kommuner, med vilka den genom kommunindelningsreformen skall sammanläggas, pålägger storkommunen utgifter för framtiden, som bort prövas av storkommunens fullmäktige.

Departementschefen.

Kommitténs förslag att de nya ersättningsbestämmelserna skola träda i kraft den 1 juli 1950 har i allmänhet icke föranlett några erinringar. Emellertid synes det knappast finnas anledning att sätta ikraftträdandet till tidigare dag än nästkommande kommunala budgetårs början eller den 1 januari 1951. I ett remissyttrande har föreslagits att ikraftträdandet skall uppskjutas ytterligare ett år så att de nya ersättningsbestämmelserna få börja tillämpas samtidigt som den nya kommunindelningen. Redan i början av år 1951 torde emellertid ledamöter komma att utses i flertalet nämnder och styrelser i storkommunerna. Det synes vara av vikt att de nya ersättningsreglerna kunna beaktas redan från början vid bestämmandet av ersättning till dessa ledamöter. I fråga om pensionsbestämmelserna kan det visserligen icke bestridas att ett ikraftträdande medan ännu de gamla kommuner, som försvinna med reformen, finnas kvar, medför en viss risk för att dessa komma att i större utsträckning än som är sakligt motiverat besluta om pensioner, vilka sedan komma att belasta de nya kommunernas stater. Å andra sidan skulle det måhända i vissa fall vara befogat att bevilja pension åt en förtroendemän, som under lång tid lagt ned ett betydande arbete i en gammal kommuns tjänst men icke kan få något uppdrag i den nya storkommunen. Då härtill kommer att den föreslagna underställningsplikten i fråga om pensionsbeslut torde utgöra en tillfredsställande garanti mot missbruk, kan jag icke finna den nyss antydda invändningen mot att även pensionsbestämmelserna få träda i kraft före den 1 januari 1952 berättigande. Jag föreslår alltså att ikraftträdandet för nu förordade författningsändringar bestämmas till den 1 januari 1951.

Lagen om kommunalstyrelse i stad.

Ändringarna i denna lag motsvara i huvudsak dem i den landskommunala lagen. De föreslagna bestämmelserna om resekostnadsersättning för stadsfullmäktige ha införts i ett nytt andra stycke i 29 § 1 mom. Följande stycke i samma moment innehåller föreskrift om den rätt till ersättning för särskild resdag, som enligt förslaget tillkommer även stadsfullmäktig. Ersättningsformen torde endast kunna få betydelse i städer med betydande yttinnehåll och stora avstånd såsom Kiruna. För traktamentsberättigade förtroendemän i städerna ha bestämmelser om nämnda ersättningsform upptagits i tredje stycket av 29 § 2 mom.

Lagen om församlingstyrelse.

Ändringarna i denna lag äro i huvudsak en följd av de ändringar som förordats i lagarna om kommunalstyrelse på landet och i stad. En nyhet är att på kommitténs förslag införts möjlighet att tillerkänna arvodesberättigade förtroendemän i församlingarna ersättning för utgifter i likhet med vad som föreslås för lands- och stadskommunernas del.

Kyrkofullmäktige i Skara ha under hänvisning till angelägenheten av att förtroendeuppdragen bibehållas vid sin ursprungliga karaktär av oavlönade sysslor uttalat bl. a. att arvode borde få beviljas kyrkostämmans ordförande endast då särskilda skäl föreligga därför. *Kyrkofullmäktige i Vallentuna* anse på samma skäl att underställningsplikten borde bibehållas i fråga om beslut om arvode åt kyrkostämmans och kyrkofullmäktiges ordförande. I anledning av dessa båda uttalanden från kyrkokommunalt håll vill jag framhålla, att det enligt min mening icke finnes skäl att i förevarande avseende sätta de kyrkliga kommunerna i särställning. Även utan en sådan föreskrift, som ifrågasatts av kyrkofullmäktige i Skara, torde det endast sällan komma i fråga att besluta om arvode till ordföranden i kyrkostämman. Blott i undantagsfall lär nämligen göromål av sådan omfattning och art åvila denne förtroendeman att arvode lagligen kan beviljas honom. Sker detta likväl, kan beslutet genom besvär bringas under länsstyrelsens prövning.

Lagen om kommunalstyrelse i Stockholm.

De regler om ersättning, som gälla för förtroendemännen i Stockholms borgerliga kommun, avvika i några hänseenden från de allmänna ersättningsbestämmelser, som förut refererats. Dessa avvikelser äro som kommittén påpekar väsentligen betingade av den särskilda kommunala organisationen i Stockholm och torde här få redovisas med följande framställning i betänkandet.

Det föreskrives, att stadskollegiets ordförande och borgarråden åtnjuta årsarvoden, som bestämmas av stadsfullmäktige. För fastställande av dessa arvoden gälla icke de eljest vanliga grunderna, och de omfattas icke heller av bestämmelserna om underställning. Vad åter angår det typiska kommunala arvodet kan sådant utgå till annan ledamot av stadskollegiet än kollegiets ordförande ävensom till ledamot av drätselnämnden eller annan stadens nämnd eller av annan beredning än borgarrådsberedningen, där han efter särskilt uppdrag utför arbete av väsentligt större omfattning än övriga ledamöter, samt till revisor. Beträffande sådant arvode gälla de allmänna grunderna rörande arvode, liksom kravet på myndighets, d. v. s. överståthållarämnetets godkännande. Dagtraktamente för deltagande i sammanträde eller förrättning inom staden kan icke utgå till stadskollegiets ordförande och borgarråden. Bestämmelserna om reseersättning upptaga bland trafik-

medlen även spårväg. Det enda stadgande, som avser kostnadsersättning, hänför sig till stadsfullmäktiges ordförande och vice ordförande och medger stadsfullmäktige att för ett år i sänder besluta visst belopp i ersättning till innehavarna av dessa förtroendeuppdrag för sådana kostnader, som förorsakas av representationsuppgifter. Beslut om sådan ersättning kräver överståthållarämbetets godkännande.

Kommunallagskommitténs förslag innebär i fråga om lagen om kommunalstyrelse i Stockholm, att denna ändrats i överensstämmelse med de övriga kommunallagarna, varvid dock reglerna om ersättning för särskild resdag utelämnats. Den särskilda underställningsplikten för beslut om ersättning till fullmäktiges ordförande och vice ordförande för representationsutgifter föreslås skola upphöra. Bestämmelsen om pension åt andra förtroendemän än borgarråd har införts i ett särskilt moment i 28 §, vilken innehåller regler om ersättning åt samtliga stadens förtroendemän utom stadskollegiets ordförande och borgarråden. I fråga om pension åt borgarråd anför kommittén.

Uti gällande lag finnes icke något stadgande om att borgarråd kunna beviljas pension. Med hänsyn till den ställning de intaga har det emellertid ansetts klart, att pension bör kunna beviljas dem, och stadsfullmäktige ha numera också fastställt särskilda pensionsbestämmelser för borgarråd. Då kommittén genom sitt lagförslag avser att uttömma ange alla olika slag av förtroendemän, som kunna erhålla pension, har i 42 § 3 mom. införts en bestämmelse om att borgarråd åtnjuter rätt till pension efter stadsfullmäktiges bestämmande.

Stockholms stadsfullmäktiges inställning till kommitténs förslag har i huvudsak redovisats i det föregående. Här må endast nämnas, att de med hänvisning till de speciella förhållandena i Stockholm uttalat sig för att arvode skall kunna tillerkännas även stadsfullmäktiges vice ordförande.

Departementschefen.

I sak har jag intet att erinra mot de ändringar i lagen om kommunalstyrelse i Stockholm, som kommittén förordat. Jag kan sålunda icke tillstyrka ett förslag från stadsfullmäktige, att fullmäktiges vice ordförande i fråga om rätt till arvode skola jämföras med ordföranden. På denna punkt hänvisas till vad som anförts under lagen om kommunalstyrelse på landet. För Stockholms del tillkommer dessutom, att vice ordförandena i fullmäktige kunna få ersättning för representationskostnader.

Vissa smärre jämkningar av formell art ha gjorts i den av kommittén föreslagna lagtexten.

Lagen om församlingsstyrelse i Stockholm.

Ändringarna i denna lag överensstämma i sak med vad kommittén föreslagit.

Lagen om landsting.

En redogörelse för landstingslagens ersättningsbestämmelser har förut lämnats. Kommittén har föreslagit, att dessa bestämmelser i vad de avse gottgörelse för resekostnader (23 §) skola ändras så att de motsvara de regler, som gälla för förtroendemän i primärkommunerna, med det undantaget att landstingslagens föreskrifter om reseklass bibehållits. Detta innebär bl. a. att reseersättningen icke som f. n. skall utgå med ett bestämt belopp utan högst med de i 23 § angivna beloppen. Kommittén har vidare omarbetat arvodesreglerna i 43 § i överensstämmelse med de föreslagna bestämmelserna för primärkommunerna, varjämte i 43 § 2 mom. intagits en bestämmelse om avrundad kostnadsersättning.

Svenska landstingsförbundet och de *förvaltningsutskott*, som yttrat sig över betänkandet, ha intet att erinra mot de föreslagna ändringarna i landstingslagen.

Departementschefen.

Jag tillstyrker i sak kommitténs förslag till ändringar i landstingslagen. Lagtexten har på några punkter underkastats jämkningar av redaktionell natur.

Taxeringsförordningen.

Beträffande ändringarna i taxeringsförordningen hänvisas till den allmänna motiveringen.

Lagen om vägnämnder och länsvägnämnder.

Enligt lagen den 30 juni 1943 (nr 436) om vägnämnder och länsvägnämnder skall i varje vägnämndsområde finnas en vägnämnd om fem ledamöter, vilken nämnd har att verka för att vägbehoven inom området tillgodoses på bästa sätt (2—4 §§). Utgöres vägnämndsområde av mer än en kommun, skola nämndens ledamöter utses av ombud för de i området ingående kommunerna (4 §). Ombuden väljas av kommunal- eller stadsfullmäktige eller, då kommunalfullmäktige ej finnas, å kommunalstämma, till det antal länsstyrelsen fastställer. Varje kommun utser suppleanter till lika antal som ombud (5 §). Ombud förrätta val av ledamöter och suppleanter i vägnämnd i december månad vart fjärde år å dag och tid som länsstyrelsen bestämmer (6, 9 §§). Vid avgång skall eventuellt fyllnadsval ske. Några bestämmelser om ersättning till ombuden för inställelse vid valförrättning finnes ej.

Kommunallagskommittén framhåller, att under förarbetena till lagstiftningen om allmänna vägar uttalades att sådan ersättning borde utgå av kommunala medel men att kommunerna så länge stadgande härom sakna-

des ej torde vara berättigade att tillerkänna ombuden sådan ersättning. Då ombuden emellertid enligt kommitténs mening borde ha samma möjligheter till gottgörelse som ledamöter av kommunala nämnder och styrelser, har kommittén föreslagit att ett uttryckligt stadgande härom införes i lagen om vägnämnder och länsvägnämnder. Bestämmelsen har upptagits som ett sjätte stycke i lagens 6 §.

Förslaget har icke föranlett några erinringar vid remissbehandlingen.

Departementschefen.

Jag biträder kommunallagskommitténs förslag till ändring av lagen om vägnämnder och länsvägnämnder.

Departementschefens hemställan.

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen

att antaga förut omnämnda inom inrikesdepartementet upprättade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet;

2) lag angående ändring i lagen den 6 juni 1930 (nr 252) om kommunalstyrelse i stad;

3) lag angående ändring i lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse;

4) lag angående ändring i lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm;

5) lag angående ändrad lydelse av 23 och 70 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 260) om församlingsstyrelse i Stockholm;

6) lag angående ändring i lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting;

7) förordning om ändrad lydelse av 146 § 1 mom. taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379); samt

8) lag angående ändrad lydelse av 6 § lagen den 30 juni 1943 (nr 436) om vägnämnder och länsvägnämnder.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Bengt Augustinsson.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	2
Lagförslag	4
Utdrag av statsrådsprotokollet den 10 februari 1950	27
I. <i>Inledning</i>	27
II. <i>Nuvarande ersättningsformer och deras utbyggnad</i>	28
Gällande bestämmelser	28
Praxis och reformförslag	32
Kommunallagskommittén	36
Allmänna synpunkter	36
Dagtraktamente	39
Arvode	42
Resekostnadsersättning	44
Annan kostnadsersättning	44
Ersättningsbestämmelser utanför kommunallagarna	44
Förslaget och kommunernas ekonomi	46
Remissyttrandena	46
Allmänna synpunkter	46
Dagtraktamente	48
Arvode	52
Resekostnadsersättning	52
Annan kostnadsersättning	53
Ersättningsbestämmelser utanför kommunallagarna	53
Departementschefen	54
III. <i>Pension åt kommunala förtroendemän</i>	64
Gällande ordning	64
Kommunallagskommittén	65
Remissyttrandena	69
Departementschefen	73
IV. <i>Specialnolivering</i>	77
Departementschefens hemställan	84